

**TAMMELAN KUNTA**  
**TILINPÄÄTÖS 2024**



**TAMMELA**

[www.tammela.fi](http://www.tammela.fi)

# SISÄLLYSLUETTELO

|                                                                                          |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1 TOIMINTAKERTOMUS .....</b>                                                          | <b>4</b>  |
| 1.1 Kunnanjohtajan katsaus .....                                                         | 4         |
| 1.2 Kunnan hallinto .....                                                                | 5         |
| 1.3 Kuntastrategia.....                                                                  | 7         |
| 1.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys .....                                   | 8         |
| 1.5 Olennaiset muutokset kunnan taloudessa ja toiminnassa .....                          | 10        |
| 1.6 Ympäristöasiat .....                                                                 | 13        |
| 1.7 Arvio riskeistä ja epävarmuustekijöistä .....                                        | 13        |
| 1.8 Arvio Tammelan kunnan tulevasta kehityksestä .....                                   | 13        |
| 1.9 Kunnan sisäinen valvonta.....                                                        | 14        |
| 1.10 Talousarvion sitovuus .....                                                         | 14        |
| 1.11 Valtuustotason arviointi .....                                                      | 15        |
| <b>2 LASKELMAT ja TUNNUSLUVUT .....</b>                                                  | <b>16</b> |
| 2.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut .....                                               | 16        |
| 2.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut .....                                            | 22        |
| 2.3 Tase ja sen tunnusluvut.....                                                         | 24        |
| 2.4 Kokonaistulot ja –menot .....                                                        | 27        |
| 2.5 Kuntakonsernin toiminta ja talous.....                                               | 28        |
| 2.5.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä .....                  | 28        |
| 2.5.2 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut.....                                        | 29        |
| 2.6 Kuntakonsernin tulevaisuuden näkymät.....                                            | 35        |
| <b>3 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALOUDEN<br/>TASAPAINOTTAMISTOIMENPITEET .....</b> | <b>36</b> |
| 3.1 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet .....          | 36        |
| <b>4 TOIMINNAN JA TALOUDEN TOTEUTUMINEN.....</b>                                         | <b>37</b> |
| 4.1 Tavoitteiden toteutuminen .....                                                      | 37        |
| 4.2 Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen .....                                      | 38        |
| 4.3 Toiminnan toteutuminen .....                                                         | 43        |
| 4.3.1 Hallinto- ja kehittämispalvelut.....                                               | 43        |
| 4.3.1.1 Hallinnon ja talouden palvelualue .....                                          | 43        |
| 4.3.1.2 Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue.....                                      | 47        |
| 4.3.2 Sivistyspalvelut .....                                                             | 50        |
| 4.3.2.1 Varhaiskasvatuksen palvelualue.....                                              | 50        |
| 4.3.2.2 Perusopetuksen palvelualue.....                                                  | 52        |
| 4.3.2.3 Vapaa-ajan palvelualue .....                                                     | 54        |
| 4.3.3 Tekniset palvelut .....                                                            | 59        |

|          |                                                                                              |            |
|----------|----------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 4.3.3.1  | Yhdyskuntatekniikan palvelualue .....                                                        | 59         |
| 4.3.3.2  | Kiinteistöjen palvelualue .....                                                              | 60         |
| 4.3.3.3  | Kaavoituksen ja lupien palvelualue .....                                                     | 61         |
| 4.3.3.4  | Ruuan ja puhdistuksen palvelualue .....                                                      | 63         |
| 4.3.3.5  | Vesihuollon palvelualue .....                                                                | 64         |
| 4.4      | Tuloslaskelmaosan toteutuminen .....                                                         | 67         |
| 4.5      | Investointien toteutuminen .....                                                             | 68         |
| 4.6      | Investointien toteutuminen kustannuspaikoittain .....                                        | 69         |
| 4.7      | Rahoitusosan toteutuminen .....                                                              | 73         |
| 4.8      | Yhteenveto valtuuston hyväksymien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta .....         | 74         |
| <b>5</b> | <b>TILINPÄÄTÖSLASKELMAT .....</b>                                                            | <b>75</b>  |
| 5.1      | Kunnan tuloslaskelma .....                                                                   | 75         |
| 5.2      | Rahoituslaskelma .....                                                                       | 76         |
| 5.3      | Tase .....                                                                                   | 77         |
| 5.4      | Konsernilaskelmat .....                                                                      | 79         |
| <b>6</b> | <b>LIITETIEDOT .....</b>                                                                     | <b>83</b>  |
| 6.1      | Tilinpäätöksen liitetiedot .....                                                             | 83         |
| 6.2      | Konsernitiilinpäätöksen liitetiedot .....                                                    | 84         |
| 6.3      | Tuloslaskelman liitetiedot .....                                                             | 85         |
| 6.4      | Tasetta koskevat liitetiedot .....                                                           | 88         |
| 6.4.1    | Taseen vastaavia koskevat liitetiedot .....                                                  | 88         |
| 6.4.2    | Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot .....                                                | 91         |
| 6.5      | Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyitä koskevat liitetiedot ..... | 94         |
| 6.6      | Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen .....                                        | 95         |
| 6.7      | Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot .....    | 95         |
| <b>7</b> | <b>VESIHUOLTOLAITOS .....</b>                                                                | <b>97</b>  |
| 7.1      | Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma .....                                                      | 99         |
| 7.2      | Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma .....                                                   | 100        |
| 7.3      | Vesihuoltolaitoksen tase .....                                                               | 101        |
| 7.4      | Vesihuoltolaitoksen investoinnit .....                                                       | 102        |
| 7.5      | Vesihuoltolaitoksen liitetiedot .....                                                        | 102        |
| <b>8</b> | <b>LUETTELOT JA SELVITYKSET .....</b>                                                        | <b>103</b> |
| <b>9</b> | <b>TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT .....</b>                                    | <b>104</b> |

# 1 TOIMINTAKERTOMUS

## 1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Vuoden 2024 talousarvio oli ensimmäinen talousarvio, jonka tavoitteet on johdettu vuonna 2023 hyväksytystä Tammelan kunnan kuntastrategiasta. Kuntastrategia toimii tiekarttana, jonka kautta kuntaa johdetaan tuleville vuosille ja vuosikymmenille. Strategiset tavoitteemme linjaavat, että Tammela on elinvoimainen ja yritysystävällinen, Tammelassa on helppoa ja monipuolista asumista, Tammela elää luonnosta ja luonnossa sekä Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin.

Vuoden 2024 isot investointihankkeet kehittivät Tammelan kunnan elinvoimaa. Kunnan historian suurimpiin investointeihin kuuluva yhtenäiskouluhanke käynnistyi vuonna 2023. Uusi yhtenäiskoulu luovutettiin kunnalle joulukuussa 2024. Hanke on ollut merkittävä panostus Tammelan kunnan tulevaisuuteen ja elinvoiman kehittämiseen. Valmistunut koulu tarjoaa modernin kouluympäristön oppilaille ja henkilökunnalle sekä lisää mielenkiintoa Tammelan kuntaa kohtaan.

Valtatie 10 varrella sijaitseva Hakkapeliitta -yrityspuisto kehittyi saadessaan yrityshallin, johon uusi yrittäjä on sijoittunut. Yritysalueen kehittyminen ja sen näkyvyyden lisääminen ovat tukeneet kunnan elinvoiman edistämistä.

Hyvinvointialueuudistus on haastanut kuntaa ja kunnassa sijaitsevaa palvelutasoa. Hyvinvointialueella on tehty päätös Tammelan terveysaseman sulkemisesta. Tammelan kunta on pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että hyvinvointialue ei tekisi muutoksia tammelalaisten palvelutasoa heikentäen. Kunta on puolustanut omaa terveysasemaa esittäen valmiutta neuvotella ratkaisusta terveysaseman tulevaisuuden turvaamiseksi. Kuntalaisten palveluiden saatavuus on keskeisintä.

Kunnan vuosikate vuonna 2024 muodostui 2,5 miljoonan euron suuruiseksi ollen 429,20 €/asukas. Tilikauden alijäämäksi tuli 1 miljoonaa euroa. Huomionarvoista on, että alijäämän muodostuminen aiheutui Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän purkamiseen liittyvistä toimenpiteistä, jotka aiheuttivat taloudellisia alaskirjauksia osana vuoden 2024 tilinpäätöstä. Vuoden 2024 tilinpäätös olisi ollut ilman kuntayhtymän purkamiseen liittyviä alaskirjauksia ylijäämäinen 0,8 miljoonaa euroa.

Vuoden 2023 tilinpäätöksen jälkeen kunnan taseessa on kertynyttä ylijäämää noin 11 miljoonaa euroa. Vuoden 2024 tilinpäätöksen alijäämä voidaan siten turvallisesti kattaa aiempien vuosien ylijäämistä. Kunnan talouden kantokyky on tämän osalta turvattu, mutta tulevien aikojen ja ratkaisujen osalta on huolehdittava tarkasta taloudenpidosta ja tasapainoisen talouden varmistamisesta. Tammelassa ollut poikkeuksellisen korkea investointitaso, lainamäärän kasvu ja korkokulut pienentävät talouden liikkumavaraa. Valtakunnalliset muutokset tulevat vaikuttamaan kuntien talouteen. Esimerkiksi TE-uudistuksen taloudellinen vaikutus on vielä tietyiltä osin epävarmaa ja tuo mahdollista talouspainetta kunnille.

Kulunut vuosi on ollut myönteinen ja kuntaa kehittävä. Haluan esittää parhaimmat kiitokseni kaikille Tammelan kunnan työntekijöille, luottamushenkilöille, kuntalaisille, kunnassa toimiville yrittäjille, vapaa-ajan asukkaille ja kaikille sidosryhmille kuluneesta vuodesta ja yhteistyöstämme.

Tammelassa maaliskuun 11. päivänä 2025.

Juuso Alatalo,  
Kunnanjohtaja.

## 1.2 Kunnan hallinto

### Kunnan luottamushenkilöorganisaatio ja luottamushenkilöt

#### Kunnanvaltuusto 1.1.2024 - 31.12.2024

PJ Jasu Olli-Pekka  
1. VPJ Laajalehto Arja  
2. VPJ Kaunisto Jyri  
3. VPJ Koivula Jarkko

Jäsenet: Alarto Manu  
Ali-Tuomola Pirjo  
Bergström Veija  
Kaakinen Sari  
Kajava Teemu  
Leino Kati  
Lahtinen Susanna  
Liinaharja Kristiina  
Nissilä Minna  
Ojansuu Ismo  
Peltonen Susanna  
Pietilä Mikko

Pura Eero  
Pärssinen Simo  
Rahkonen Maija-Stiina  
Rauhaniemi Jenni  
Sotka Päivi  
Suutela Katariina  
Syrjälä Taito  
Tuovinen Ilkka  
Tuovinen Tuomo  
Vainio Heikki  
Ylitalo Reijo

#### Kunnanhallitus 1.1.2024 - 31.12.2024

PJ Pura Eero  
1. VPJ Rauhaniemi Jenni  
2. VPJ Vainio Heikki

Jäsenet: Alarto Manu  
Pärssinen Simo  
Rahkonen Maija-Stiina  
Suutela Katariina

#### Keskusvaalilautakunta 1.1.2024 - 31.12.2024

PJ Ryhtä Esa  
1. VPJ Syrjälä Tarja

Jäsenet: Koivisto Janne  
Siikonen Kirsi  
Syrjälä Taito

#### Tarkastuslautakunta 1.1.2024 - 31.12.2024

PJ Syrjälä Taito  
1. VPJ Kajava Teemu

Jäsenet: Halonen Heli  
Leino Kati  
Virtanen Keijo

#### Sivistyslautakunta 1.1.2024-31.12.2024

PJ Tuovinen Tuomo  
1. VPJ Ali-Tuomola Pirjo

Jäsenet: Laajalehto Arja  
Lahtinen Susanna  
Peltonen Juha  
Sotka Päivi  
Virolainen Tomi

### **Tekninen lautakunta 1.1.2024 - 31.12.2024**

|        |               |          |                 |
|--------|---------------|----------|-----------------|
| PJ     | Ojansuu Ismo  | Jäsenet: | Ylitälo Reijo   |
| 1. VPJ | Nissinen Jere |          | Bergström Veija |
|        |               |          | Nissilä Minna   |
|        |               |          | Uusitalo Terhi  |
|        |               |          | Saaristo Outi   |

### **Ympäristölautakunta 1.1.2024 - 31.12.2024**

|        |                |          |                  |
|--------|----------------|----------|------------------|
| PJ     | Siikonen Janne | Jäsenet: | Heikkilä Virva   |
| 1. VPJ | Pietilä Mikko  |          | Honkala Niina    |
|        |                |          | Patjas Tiina     |
|        |                |          | Salama Erkki     |
|        |                |          | Sillanpää Heikki |

### **Valtuuston poliittiset voimasuhteet 1.1.2024 -31.12.2024**

|                                      |                |
|--------------------------------------|----------------|
| Suomen Keskusta                      | 7 valtuutettua |
| Kansallinen Kokoomus                 | 6 valtuutettua |
| Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue | 5 valtuutettua |
| Perussuomalaiset                     | 4 valtuutettua |
| Meidän Tammela                       | 3 valtuutettua |
| Vihreä liitto                        | 1 valtuutettua |
| Kristillisdemokraatit                | 1 valtuutettua |

Hallituksen esittelijä

Kunnanjohtaja Juuso Alatalo

### **Tilivelvollisuus**

Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat toimielinten jäsenet ja asianomaisen toimielimen palvelualueen johtavat viranhaltijat (itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavat henkilöt). Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia. Oheisena luettelo viroista, joita hoitavat viranhaltijat olivat tilivelvollisia:

- kunnanjohtaja
- talous- ja hallintojohtaja
- sivistystoimenjohtaja
- varhaiskasvatuspäällikkö
- rehtori
- koulujen johtajat
- päiväkodin johtajat
- kirjastonjohtaja
- tekninen johtaja
- kaavoittaja
- kiinteistöpäällikkö
- yhdyskuntatekniikan päällikkö

## 1.3 Kuntastrategia

Tammelan kunnanvaltuusto hyväksyi Tammelan kunnan kuntastrategian kokouksessaan 12.06.2023.

### Strategiaperusta

Strategiaperustan muodostavat arvot, visio ja missio. Arvot tarkoittavat niitä toimintaperiaatteita, joiden tulisi näkyä organisaation ja työntekijöiden päivittäisessä toiminnassa ja sen johtamisessa. Visio kuvaa organisaation tulevaisuuden tavoitetilaa, jossa se haluaa olla tietyn ajanjakson kuluessa. Missio kuvaa organisaation nykytilaa ja kertoo, miksi organisaatio on olemassa ja mitä organisaation toiminnalla halutaan saavuttaa.

### Arvot

Tammelan arvot ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, yhdessä onnistuminen sekä tahto uudistua.

### Visio

Tammelan visio 2030 on "Luonnollinen kasvun paikka - edelläkävyyä Tammela".

### Missio

Tammelan missio on "Parasta Sinulle - Lounais-Hämeen helmi".

Strategisia tavoitteita on neljä:

1. Tammela on elinvoimainen ja yritysystävällinen
2. Tammelassa on helppoa ja monipuolista asumista
3. Tammela elää luonnosta ja luonnossa
4. Tammelassa kuntalaiset voivat hyvin

Strategia-asiakirjassa on myös kerrottu kärkitoimenpiteet, joiden avulla strategiaa toteutetaan. Strategian toteuttaminen, seuranta ja arviointi on osa kunnan talousarvio- ja tilinpäätösprosesseja. Talousarvio perustuu valtuuston hyväksymään strategiaan ja talousarviossa asetetaan strategisista tavoitteista johdettuja toimenpiteitä ja mittareita, jotka vastuutetaan avainhenkilöille. Tilinpäätösraportoinnissa seurataan toimenpiteiden toteutumista mittareiden pohjalta ja arviointikertomuksessa raportoidaan kunnan tavoitteiden ja strategian toteutumista. Uuden strategian mukaisia tavoitteita raportoidaan ensimmäisen kerran 2024 tilinpäätöksen yhteydessä. Lisäksi kunnan strategian toteutumista arvioidaan kyselyllä, joka toteutetaan valtuustokauden työskentelyn arvioinnin yhteydessä vuonna 2025.

## 1.4 Yleinen ja oman alueen taloudellinen kehitys

Hämeen ELY-keskuksen alueella oli yhteensä 22 133 työtöntä työnhakijaa joulukuun 2024 lopussa. Vuotta aiemmasta oli työttömien määrä noussut 1 194 henkilöllä (+6 %). Kokoaikaisesti lomautettujen määrä oli 2 626 eli 688 edellisvuotta vähemmän (-21 %).

Joulukuun lopussa oli Hämeen ELY-keskuksen alueella alle 25-vuotiaita työttömänä yhteensä 2 540 henkilöä, mikä on 269 enemmän (+12 %) kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömiä eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita oli yhteensä 7 437 henkilöä, mikä on 1 000 henkilöä (+16 %) edellisvuotta enemmän.

Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuun 2024 lopussa 12,9 prosenttia, mikä oli 0,7 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli maakunnan korkein Heinolassa (16,6 %) ja matalin Tammelassa (7,3 %). Koko maakunnassa työttömien osuus työvoimasta oli 46,6 prosenttia, mikä on 1,0 prosenttiyksikköä edellisvuotta korkeampi.

Lähde: Elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, Hämeen elinvoimakatsaus, joulukuu 2024.

Forssan seutukunnan alueella oli joulukuun 2024 elinvoimakatsauksen mukaan seutukunnan työttömyysaste 11,6 %. Työttömyysaste oli laskenut vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna 0,2 prosenttiyksikköä.

Forssan seutukunnan työttömien määrä oli 1 626 henkilöä joulukuussa 2024. Työttömien määrä oli laskenut vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna 20 henkilöllä.

Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä seutukunnalla oli 187 henkilöä joulukuussa 2024, joka oli kasvanut vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna yhdellä henkilöllä.

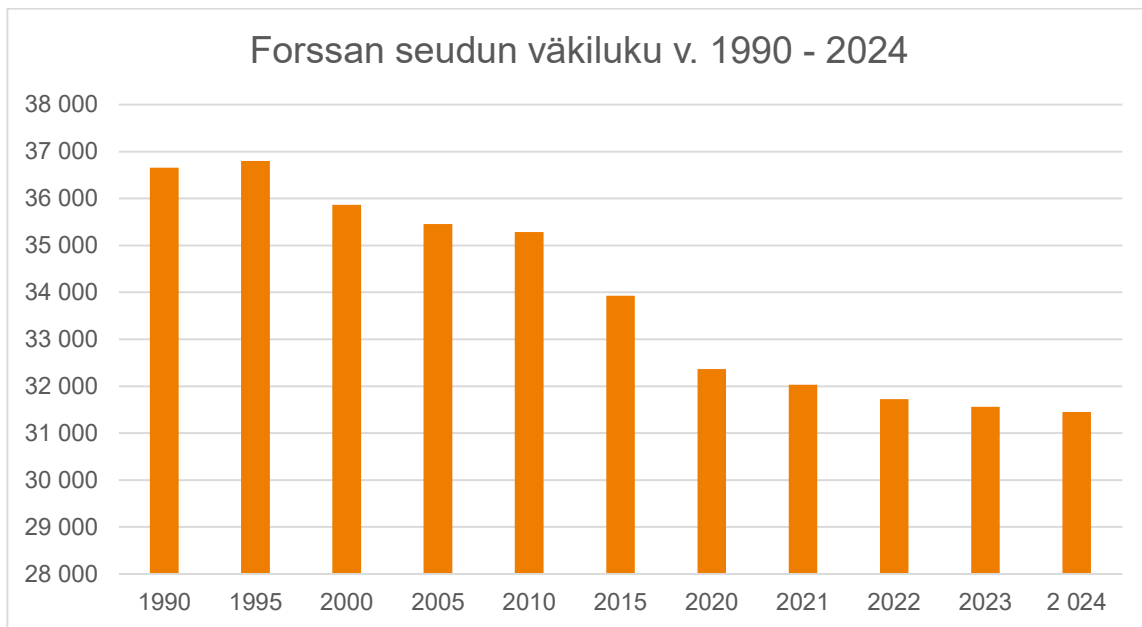
Seutukunnan pitkäaikaistyöttömien määrä joulukuussa 2024 oli 474 henkilöä, joka oli kasvanut vuodentakaiseen tilanteeseen 123 henkilöllä.

Tammelassa työttömiä työnhakijoita oli joulukuun 2024 lopussa 198 henkilöä, joista alle 25-vuotiaita 19 henkilöä, yli 50-vuotiaita 101 henkilöä ja yli vuoden työttömänä olleita 69 henkilöä. Vuoden lopussa työttömyysaste oli 7,3 %.

### Väestön kehitys Forssan seudulla

Tarkasteltaessa vuoden 2023 kuntajaolla Forssan seudun asukasluvun kehitystä, oli seudun asukasluku 36 653 vuonna 1990. Väkimäärä on tasaisesti laskenut ja vuoden 2024 loppuun mennessä oli väkimäärä laskenut 5 202 asukkaalla vuodesta 1990.

Tilastokeskuksen väestön ennakkotiedon mukaan Forssan seudun väkiluku joulukuussa 2024 oli 31 451 asukasta, joka oli vähentynyt vuodentakaiseen tilanteeseen verrattuna -110 henkilöllä. Forssan seudun väkiluvun ennustetaan edelleen laskevan ja tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2045 Forssan seudun väkimäärä olisi 28 911.

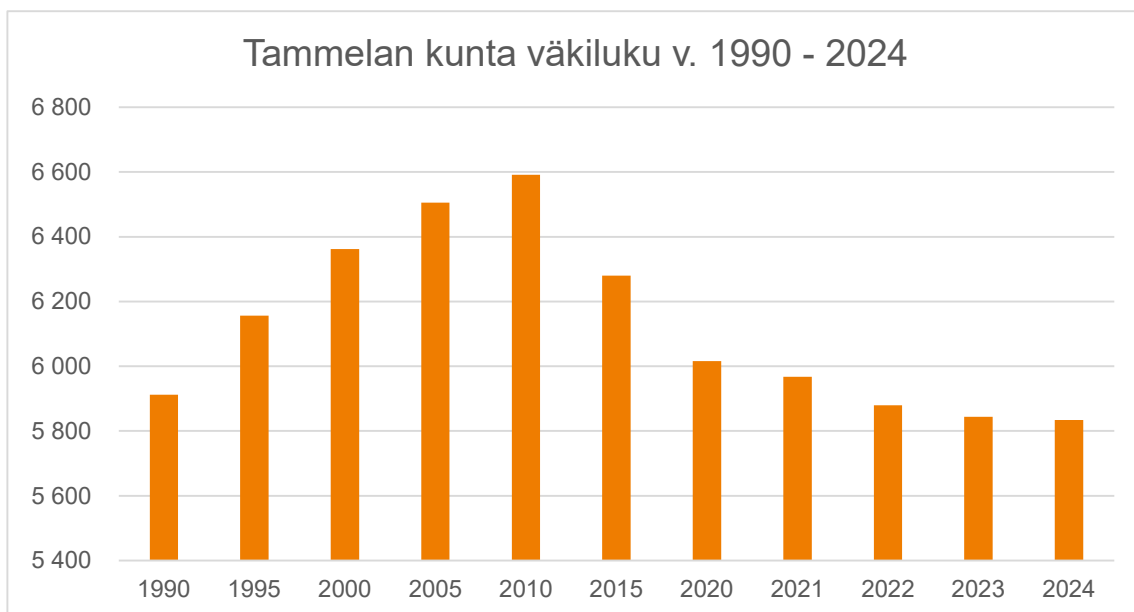


Lähde: Tilastokeskus

### Väestön kehitys Tammelassa

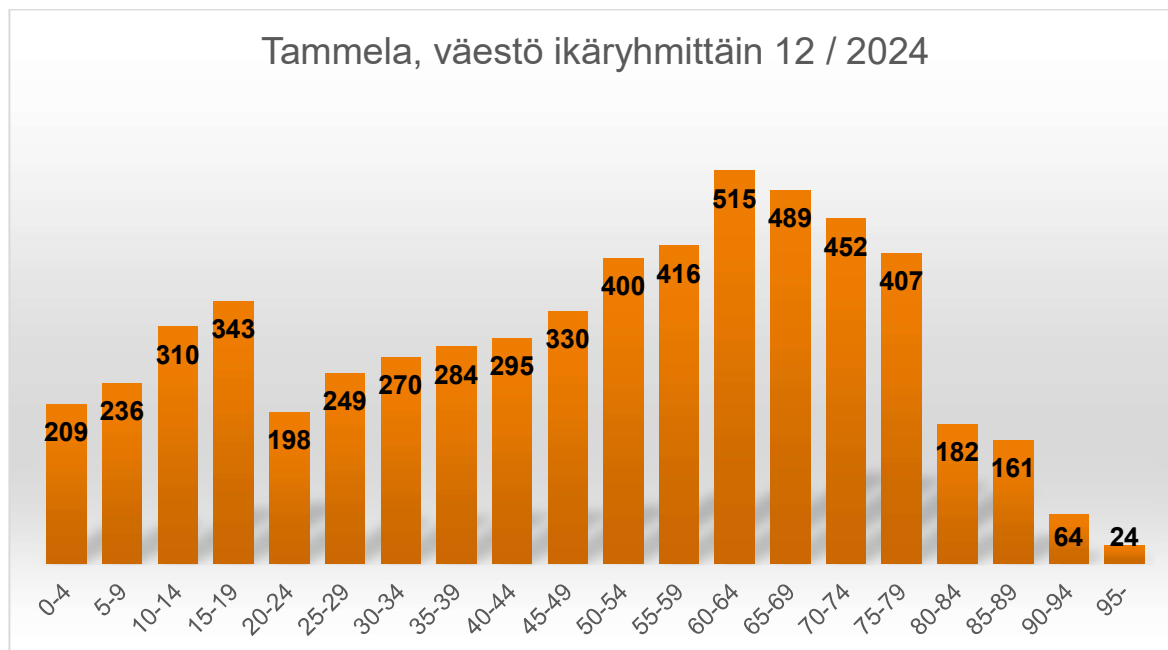
Tammelan kunnan osalta kehitys on ollut vuodesta 20201 lähtien samansuuntaista kuin Forssan seutukunnalla. Vuoden 2024 lopussa Tammelan väkiluku oli 5 834 ja vuoden 2023 lopussa 5 845.

Tammelan kunnan väkiluku on kehittynyt vuosien 1990 – 2024 aikana seuraavasti:



Lähde: Tilastokeskus

Vuoden 2024 lopussa väestön ikäjakauma (pylväät 5-vuoden välein) oli jakautunut seuraavasti:



Lähde: Tilastokeskus

## 1.5 Olennaiset muutokset kunnan taloudessa ja toiminnassa

Vuoden 2024 tilinpäätös oli tuloksen kannalta edellisvuotta heikompi. Tilikauden tulos oli alijäämäinen. Ulkoiset toimintatuotot olivat n. 4,5 milj. euroa ja ne ylittivät talousarvion n.1 milj. eurolla. Vastaavat ulkoiset toimintatuotot vuonna 2023 olivat n. 4,2 milj. euroa.

Ulkoiset toimintakulut olivat n. 20 milj. euroa ja ne ylittivät talousarvion n. 0,8 milj. eurolla. Vastaavat menot vuonna 2023 olivat n. 19 milj. euroa. Vuonna 2024 tilinpäätöksen vuosikate oli n. 2,5 milj. euroa ja vuotta aiemmin vuosikate oli n. 3,9 milj. euroa. Poistot olivat n. 1,8 milj. euroa ja satunnaiset erät olivat n. 1,8 milj. euroa. Tilikauden alijäämäksi muodostui n. 1 milj. euroa.

Tammelan kunnan investoinnit ovat olleet aiempina vuosina matalalla tasolla, mutta vuodesta 2023 alkaen investointimenot ovat kasvaneet. Vuonna 2024 toteutuneiden investointien määrä oli yhteensä noin 13,5 miljoonaa euroa (vuonna 2023 n. 6,6 milj. euroa). Suurimmat investoinnit olivat yhtenäiskoulun ja Johdintien hallihankkeen sekä Tammi Areenan rakentaminen.

Vahva vuosikate mahdollisti lainojen lisäyksen investointien rahoittamiseen ja kunnan maksuvalmius turvattiin talousarviossa ennakoidun mukaisesti lainarahoituksella. Vuoden 2024 lopussa pitkäaikaisia lainoja oli yhteensä n. 7,5 milj. euroa ja lyhytaikaisia lainoja n. 7,3 milj. euroa.

Kunnan rakennus- ja ympäristövalvonta siirtyi vuoden 2025 alussa osaksi kunnan organisaatiota. Rakennus- ja ympäristövalvonnan organisoituminen on toteutettu loppuvuoden 2024 aikana.

Forssan Seudun Hyvinvointikuntayhtymän (FSHKY) purkaminen toteutettiin loppuvuoden 2024 aikana. Tammelan kunnanvaltuusto on osaltaan vahvistanut purkamisen päätöksellään joulukuussa 2023. Tämän seurauksena maaliskuussa 2024 hyväksytyllä luovutussopimuksella Tammelan terveysaseman kiinteistö siirrettiin Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymältä Tammelan kunnalle. Tammelan kunnalle tuloutui FSHKY:n purkamisen

kautta 2,6 miljoonaa euroa. Tammelan kunnan taseesta on puolestaan alaskirjattu FSHKY:n osakkeiden arvo 4,8 miljoonaa euroa. Alaskirjaus vaikutti kunnan tulokseen muuttaen tuloksen alijäämäiseksi.

Alla olevassa taulukossa vuosien 2014 - 2024 vuosikatteen miljoonina euroina.

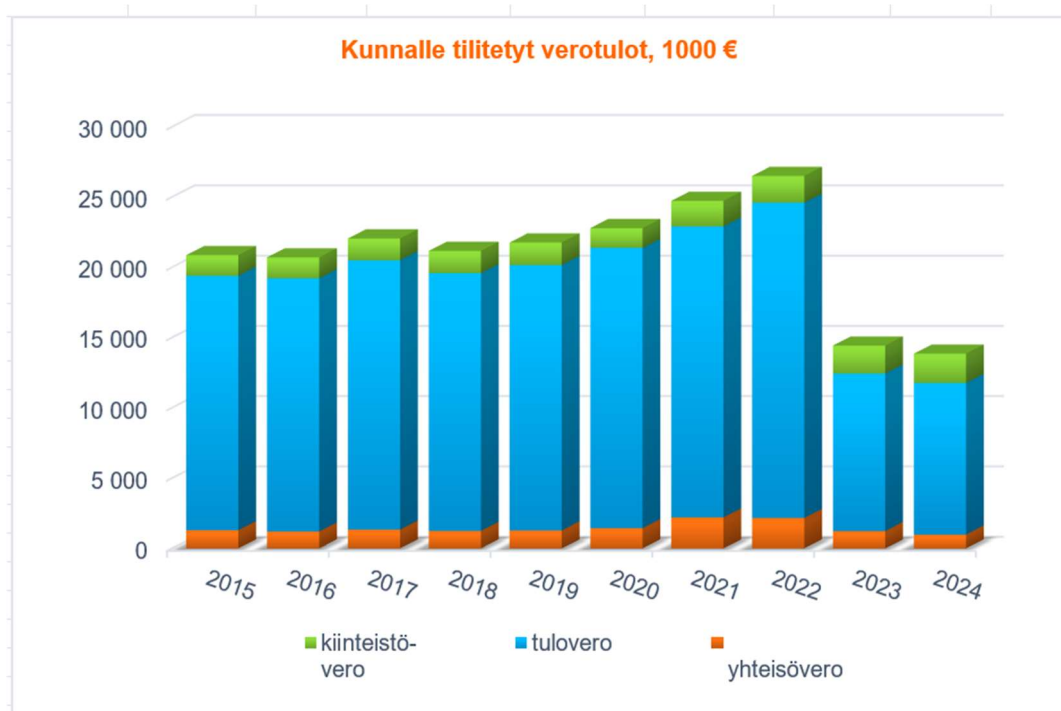
| Ulkoinen             | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | 2023 | 2024 |
|----------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Vuosikate milj.euroa | 2,1  | 1,96 | 2,3  | 0,86 | -0,6 | 3,2  | 3,1  | 5,2  | 3,9  | 2,5  |

## Verotulot

Vuoden 2024 verotulot olivat 13,86 miljoonaa euroa ja valtionosuudet 4,4 miljoonaa euroa. Kiinteistöverot nousivat hieman edellisvuodesta ja yhteisövero ja kunnan tulovero laskivat edelliseen vuoteen verrattuna.

Alla olevassa taulukossa kunnalle tilitetut verotulot tuhansina euroina vuosina 2015 – 2024:

| Ulkoisen | yhteisö-<br>vero | muutos  | tulovero | muutos  | kiinteistö-<br>vero | muutos  | yh-<br>teensä | muutos  |
|----------|------------------|---------|----------|---------|---------------------|---------|---------------|---------|
| 2015     | 1 294            | 11,7 %  | 18 107   | 1,6 %   | 1 468               | 2,9 %   | 20 869        | 2,3 %   |
| 2016     | 1 209            | -6,6 %  | 18 021   | -0,5 %  | 1 478               | 0,7 %   | 20 708        | -0,8 %  |
| 2017     | 1 335            | 10,4 %  | 19 172   | 6,4 %   | 1 552               | 5,0 %   | 22 059        | 6,5 %   |
| 2018     | 1 245            | -6,7 %  | 18 349   | -4,3 %  | 1 583               | 2,0 %   | 21 177        | -4,0 %  |
| 2019     | 1 282            | 3,0 %   | 18 880   | 2,9 %   | 1 609               | 1,6 %   | 21 771        | 2,8 %   |
| 2020     | 1 444            | 12,6 %  | 19 944   | 5,6 %   | 1 407               | -12,6 % | 22 795        | 4,7 %   |
| 2021     | 2 205            | 52,7 %  | 20 704   | 3,8 %   | 1 819               | 29,3 %  | 24 728        | 8,5 %   |
| 2022     | 2 164            | -1,9 %  | 22 442   | 8,4 %   | 1 899               | 4,4 %   | 26 505        | 7,2 %   |
| 2023     | 1 237            | -42,8 % | 11 210   | -50,0 % | 1 984               | 4,5 %   | 14 431        | -45,6 % |
| 2024     | 984              | -20,5 % | 10 787   | -3,8 %  | 2 087               | 5,2 %   | 13 858        | -4,0 %  |

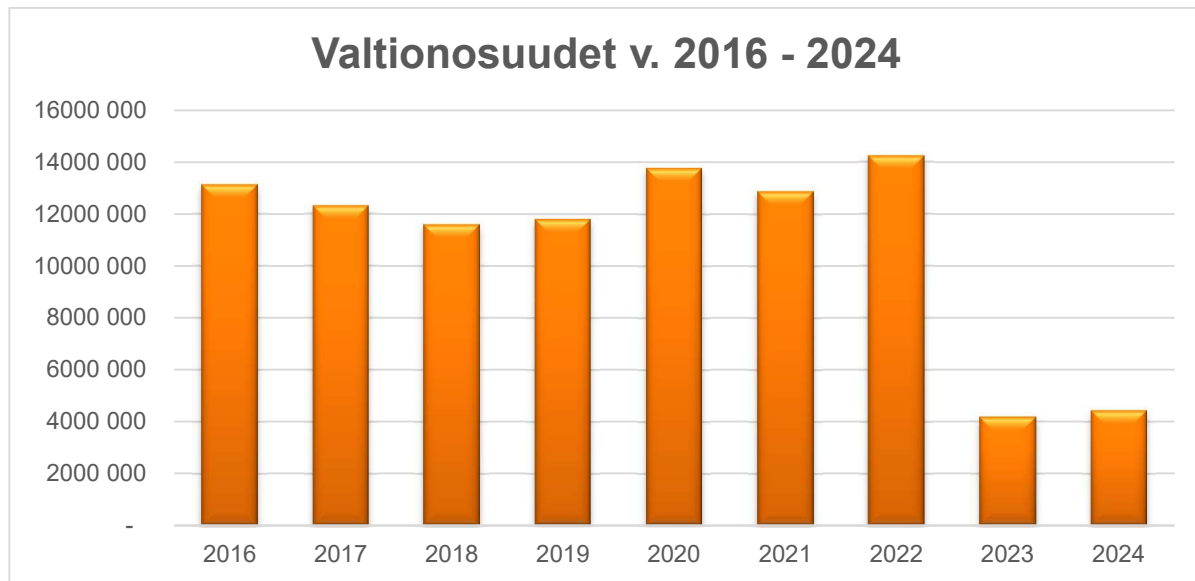


TAMMELA

www.tammela.fi

## Valtionosuudet

Tammelan kunnan vuoden 2024 talousarviossa valtionosuuksia ennakoitiin saatavan 4,5 milj. euroa. Lopullinen kertymä oli 4,4 milj. euroa. Valtionosuudet alittivat talousarviossa ennakoidun n. 0,07 milj. eurolla. Kaikkiaan valtionosuudet kasvoivat edellisvuodesta n. 0,25 milj. eurolla.



## Investoinnit

Vuoden 2024 talousarviossa investointeihin oli varattu n. 11,8 milj. euroa. Vuoden 2024 aikana toteutuneet investointimenot olivat n. 13,5 milj. euroa ja investointitulot n. 5,1 milj. euroa. Investointituloihin sisältyy FSHKY:n osakkeiden alaskirjaus, joka oli noin 4,8 milj. euroa vuonna 2024.

Suurin investointimeno oli vuonna 2023 aloitettu yhtenäiskoulun rakentaminen, jonka investointimenot vuonna 2024 olivat n. 10 milj. euroa.

Muut investointimenot koostuivat seuraavista hankinnoista: maa-alueet n. 64 200 euroa, johon saatiin tuloja n. 1 500 euroa, pakettiauto n. 21 100 euroa, Rantapuisto n. 3 100 euroa, liikenneväylien rakentaminen n. 4 100 euroa, puistot n. 5 500 euroa, tievalaistus n. 5 550 euroa, Johdintien halli n. 2 450 000 euroa, Kunnantalo n. 10 600 euroa, Terveystalo n. 400 000 euroa, Tammitorpat n. 24 100 euroa, Venesilta n. 4 700 euroa, Taimitarhan pihan parantaminen n. 79 700 euroa, Vesilaitos n. 23 000 euroa ja Viemärlaitos n. 91 200 euroa. Liikuntahallin investointimenot olivat n. 146 200 euroa, johon saatiin tuloja n. 146 700 euroa ja Riihivalkaman lähiliikuntapaikan investointimenot olivat n. 83 160 euroa, johon saatiin tuloja 20 000 euroa.

| Ulkoinen                         | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | 2023 | 2024  |
|----------------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|-------|
| Investointien nettomenot milj. € | 2    | 1,5  | 1,9  | 1,8  | 1    | 0,9  | 0,9  | 3,1  | 6    | 8,4 * |

\*Sisältää FSHKY:n osakkeiden alaskirjauksen 4,8 milj. euroa vuonna 2024.

Merkittävien investointien takia kunnan maksuvalmius on turvattu ennakoidun mukaisesti lainarahoituksella. Vuoden 2024 aikana on nostettu 6,0 miljoonaa euroa pitkäaikaista lainaa ja lyhytaikaisen lainan määrä kasvoi 3,5 milj. euroa vuoden lopussa. Vuoden lopussa kuntatodistusohjelman mukaista lyhytaikaista lainaa oli 6,5 milj. euroa. Lainoja oli vuoden lopussa 14,8 milj. euroa.

## 1.6 Ympäristöasiat

Tammelan kunnanvaltuusto irtisanoi seudullisen rakennusvalvonnan ja ympäristösuojelun sopimuksen päättymään (Kvalt 18.3.2024 § 3) ja perusti ympäristösuojelun tehtävien hoitoa varten ympäristötarkastajan viran ja rakennusvalvonnan tehtävien hoitoa varten rakennustarkastajan viran.

Vuoden 2024 aikana ympäristölautakunnassa hyväksyttiin ilmastosuunnitelma ja uudet rakennusvalvonnan tak-  
sat, jotka tulivat voimaan 1.1.2025.

## 1.7 Arvio riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Tammelan kunnan merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät liittyvät yleisen taloudellisen tilanteen heikkenemiseen, väestön vähenemiseen, ikärakenteen vanhenemiseen, asuntojen vähyyteen ja rahoituksen heikkenemiseen.

Yleinen taloudellisen tilanteen muutos tulee näkymään valtion yhä isommissa sopeutustoimissa ja sitä kautta kuntien valtionosuuksien laskuna ja heijastumisena seudun elinvoimaan. Hallitusohjelmaan kirjattu kuntien rahoitusjärjestelmän uudistaminen tulee muuttamaan kuntien suhteellista rahoituksellista asemaa. Valtionosuusrahoitus on pienentynyt tulevien vuosien osalta. Valtionosuusjärjestelmän muutos on siirtynyt toteutettavaksi vuonna 2027.

Kunnan ikärakenteen kehitys aiheuttaa sen, että tulevaisuudessa yhä useampi henkilö ei kuulu työllisiin ja ansiotulojen lasku kunnan alueella laskee kunnan kunnallisveron kertymiä.

Tammelan kunta on tehnyt aktiivista kuntamarkkinointia ja kaavoittaa okt-tontteja helpottamaan kuntaan muuttamista. Kaavoituksen lisäämisellä pyritään lisäämään uutta asuntotuotantoa kunnan alueella, jotta se vastaisi uusien asuntotonttien kysyntää. Tavoitteena on, ettei asuntojen vähyyks estäisi uusien asukkaiden muuttamista kuntaan.

TE-25 uudistuksen myötä kunnille siirtyi vastuu työllisyyspalveluista 1.1.2025 alkaen ja se lisäsi kuntien vastuuta työmarkkinatuen kuntalisän (ns. sakkomaksujen) osalta siten, että kunnat vastaavat 100 päivää työttömänä olleen työttömyysetuuksista ja kunnan osuus nousee porrastetusti työttömyyspäivien lisääntyessä. Tammelassa työmarkkinatuen kuntalisä on ollut noin 200 000 euroa vuosittain ja vuonna 2024 se oli n. 223 000 euroa.

## 1.8 Arvio Tammelan kunnan tulevasta kehityksestä

Tammelan kunnan taloudellinen liikkumavara on vähäinen. Korkeat investoinnit ja lainojen kasvu tulee aiheuttamaan merkittävää nousua korkokuluissa tulevien vuosien aikana. Tämä kaventaa kunnan taloudellista liikkumavaraa.

Työllisyydenhoidon siirtyminen kuntien vastuulle (TE-25 uudistus) muuttaa kuntien rahoituksellista asemaa. Kunnille tulee uusi valtionosuutehtävä työllisyyspalveluiden järjestämisestä. Työllisyyspalveluiden uudistuksessa pohjimmainen tavoite on tuottaa työllisyyspalvelut tehokkaammin sekä turvata työvoiman saanti työnantajille. Mitä korkeampi työttömyys kunnassa on, sitä enemmän kunta maksaa työttömyysetuuksista. Työllisyydenhoidosta tulee siis kunnille tärkeä väline tai kannustin elinvoimatyössä. Hämeenlinnan kaupunki toimii vastuukuntana TyöHämeen työllisyysalueella, johon Tammelan kunta on liittynyt mukaan.

Nyt käsiteltävänä oleva tilinpäätös on n. 1 miljoonaa euroa alijäämäinen ja vuosikate on 2,5 miljoonaa euroa. Yli kolmen miljoonan euron vuosikate on kriittisen tärkeää tulevina vuosina, jotta tulorahoitus riittää edelleen käytettäväksi investointeihin ja niitä ei tarvitse rahoittaa kokonaisuudessaan lainalla.

## 1.9 Kunnan sisäinen valvonta

Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kunnanhallitus. Sisäinen valvonta ja vastuut on määritelty hallintosäännössä kunnanhallitukselle, lautakunnille, toimialajohtajille ja esimiehille.

Tammelan kunnan sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan perusteet päivitettiin syksyllä 2024 ja kunnanvaltuusto on hyväksynyt perusteet kokouksessaan 11.11.2024 (§ 35). Päivitetty ohje tuli voimaan 1.10.2024 alkaen. Suunnitelman vuosittainen seuranta toteutetaan osana kunnan hyvinvointiraporttia.

Sisäisen valvonnan osalta kunnan sisäisen valvonnan ympäristö rakentuu sääntöjen, ohjeiden ja toimintojen kautta. Esim. hallintosäännössä määritetään ratkaisuvallasta, hankintaohjeessa määritetään hankintaprosessi (myös alle kynnsarvojen osalta), taloushallinnon prosesseissa on normaalit prosessikontrollit mm. maksuille (mm. asiatarkastus ja hyväksyntä eri henkilöiden toimesta, ostoreskontran ohi maksettaessa hyväksyjä erikseen).

Vuoden 2024 aikana päivitettiin Tammelan kunnan varallisuudenhoidon ja rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteet (Kvalt 23.9.2024 § 30), joka tuli voimaan 1.10.2024 alkaen.

Tammelan kunnan hankintaohjeen päivittäminen aloitettiin syksyllä 2024 ja se hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 10.02.2025 (§ 4). Tammelan kunnan päivitetty hankintaohje tuli voimaan 10.2.2025 alkaen.

Hankintojen osalta viranhaltijoiden tekemät hankintapäätökset julkaistaan netissä sekä ne menevät hallitukselle tiedoksi.

Osana sisäistä valvontaa, kunta otti käyttöön EU direktiivin mukaisen väärinkäytöksiä ilmoituskanavan vuonna 2023. Mahdollisten epäilyjen ilmoittaminen koskee niin taloudellisia väärinkäytösepäilyjä kuin häirintäepäilyjä ja kokemuksia. Ilmoituskanava mahdollistaa kunnan työntekijöiden, palveluntuottajien ja muiden sidosryhmien ilmoitukset.

Tammelan kunnan konserniohje on hyväksytty 25.11.2019 § 88 kunnanvaltuustossa ja se tuli voimaan 1.1.2020 alkaen. Konsernijohto seuraa säännöllisesti tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuutta. Tytäryhteisö raportoi kirjallisesti toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta konsernijohtolle puolivuositteittain osavuositarkastuksen ja tilinpäätöksen yhteydessä.

## 1.10 Talousarvion sitovuus

Käyttötaloulososassa määrärahat osoitetaan toimialoittain siten, että netto on sitova. Jos tavoite hyväksytään talousarvioon, se sitoo valtuustoa alempia viranomaisia samalla tavoin kuin määräraha. Talousarvioon hyväksytään myös toiminnalliset tavoitteet.

Investointiosan määrärahat osoitetaan toimielimille hankeryhmittäin ja hankkeittain siten, että netto on sitova. Mikäli investointiryhmän kustannusarvio ylittää hankekohtaisen rajan, sitoo määräraha toimielintä hankekohtaisesti.

Tavoitteiden toteutuminen, resurssien käytön ja toiminnan tuloksellisuuden toteutumisen seuranta tapahtuu ja esitetään toimintakertomuksessa ja talousarvion toteutumisvertailussa. Lisäksi tehdään kvartaaleittain osavuositarkastukset, jotka annetaan kunnanvaltuustolle tiedoksi.

Lautakuntien tulee seurata tavoitteidensa toteutumista tarkoituksenmukaisella tavalla ja laatia siitä kirjalliset raportit sekä käsitellä ne lautakunnassa mahdollisia toimenpiteitä varten.

Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Talousarvion muutosten esittämis-oikeus ja –velvollisuus koskee samalla tavoin sekä määrärahoja että tavoitteita (sitovat tavoitteet). Talousarviomuutokset on pyrittävä tekemään talousarviovuoden aikana välittömästi, kun muutostarve on tiedossa.

### 1.11 Valtuustotason arviointi

Arviointi on osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä toiminnan ja palvelujen kehittämisen väline. Arvioinnin tuloksena tehtävät johtopäätökset ohjaavat toimintaa.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi kunnassa ja kuntakonsernissa. Tarkastuslautakunta antaa arviointikertomuksensa keväällä ja nostaa arviointikertomuksessaan esiin talousarvion toteutumista ja muita kunnan kannalta tärkeitä havaintoja.

Vuoden 2023 arviointikertomuksessa nostettiin esiin sisäisten työohjeiden ja -käytänteiden yhdenmukaisuus, varautuminen väestömäärän todennäköiseen supistumiseen, varautuminen kunnassa asumisen edellytyksiin eri elämäntilanteissa, yritysvaikutusten arviointi päätöksenteossa, lapsivaikutusten arviointi päätöksenteossa, konsernivalvonnan saattaminen kuntalain mukaiseksi, rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteiden toteuttaminen ja riskien kartoitus koko kuntakonsernissa. Hallituksen vastine arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin käsiteltiin valtuustossa 23.9.2024.

Tilintarkastajan väliraportti käsiteltiin tarkastuslautakunnassa 26.1.2024. Väliraportissa nostettiin esiin tarkastuslautakunnan havaintoja sekä tilintarkastajan tilikauden aikaisen tarkastuksen havaintoja. Väliraportissa raportoitii mm. valtionosuuspäätöksien hyväksymisestä, talousarvion toiminnallisista tavoitteista, käyttösuunnitelman tarkempaa käsittelyä sivistystoimen osalta, investointien tarkempi erittely talousarviossa sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnasta.

## 2 LASKELMAT ja TUNNUSLUVUT

### 2.1 Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

#### TULOSLASKELMA

| <i>Ulkoiset</i>                | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|--------------------------------|----------------|----------------|
|                                | 1 000 €        | 1 000 €        |
| Toimintatuotot                 | 4 467          | 4 238          |
| Valmistus omaan käyttöön       | 70             | 4              |
| Toimintakulut                  | -20 028        | -18 987        |
| <b>Toimintakate</b>            | <b>-15 491</b> | <b>-14 745</b> |
| Verotulot                      | 13 858         | 14 431         |
| Valtionosuudet                 | 4 427          | 4 173          |
| Rahoitustuotot ja -kulut       |                |                |
| Korkotuotot                    | 2              | 2              |
| Muut rahoitustuotot            | 68             | 63             |
| Korkokulut                     | -357           | -64            |
| Muut rahoituskulut             | -2             | -3             |
| <b>Vuosikate</b>               | <b>2 504</b>   | <b>3 857</b>   |
| Poistot ja arvonalentumiset    | -1 841         | -2 503         |
| Satunnaiset tuotot ja kulut    | -1 784         |                |
| <b>Tilikauden tulos</b>        | <b>-1 122</b>  | <b>1 354</b>   |
| Tilinpäätössiirrot             | 117            | 83             |
| <b>Tilikauden yli/alijäämä</b> | <b>-1 005</b>  | <b>1 437</b>   |

**Toimintakate** ilmoittaa paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

**Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin.** Vuosikatetta tulee arvioida sekä tuloksen muodostumisen, että rahoituksen riittävyyden kannalta. Tuloslaskelmassa vuosikatteen on katettava poistot eli pitkävaikutteisten tuotannon tekijöiden käytöstä aiheutuneet kustannukset. Rahoituslaskelmassa vuosikatteen riittävyyttä arvioidaan ensisijaisesti investointien ja lainanlyhennysten suhteen.

**Tilikauden tulos** on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksen käsittelyeriä.

| Tuloslaskelman tunnusluvut        | 2020  | 2021  | 2022  | 2023  | 2024  |
|-----------------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| Toimintatuotot / toimintakulut, % | 11    | 11    | 11,7  | 22,3  | 22,4  |
| Vuosikate / poistot, %            | 156,6 | 109,4 | 211,7 | 154,1 | 135,9 |
| Vuosikate, euroa / asukas         | 536,5 | 523   | 887,2 | 659,9 | 429,2 |
| Asukasmäärä                       | 6 021 | 5 969 | 5 879 | 5 845 | 5 834 |

#### **Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista:**

=  $100 \times \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Tunnusluku osoittaa, paljonko toiminnan kuluista saadaan katetuksi palvelusuoritteiden myynti- ja maksutuloilla sekä muilla varsinaisen toiminnan tuloilla.

#### **Vuosikate prosenttia poistoista:**

=  $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$

Kun vuosikate/poistot -tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

#### **Vuosikate euroa / asukas:**

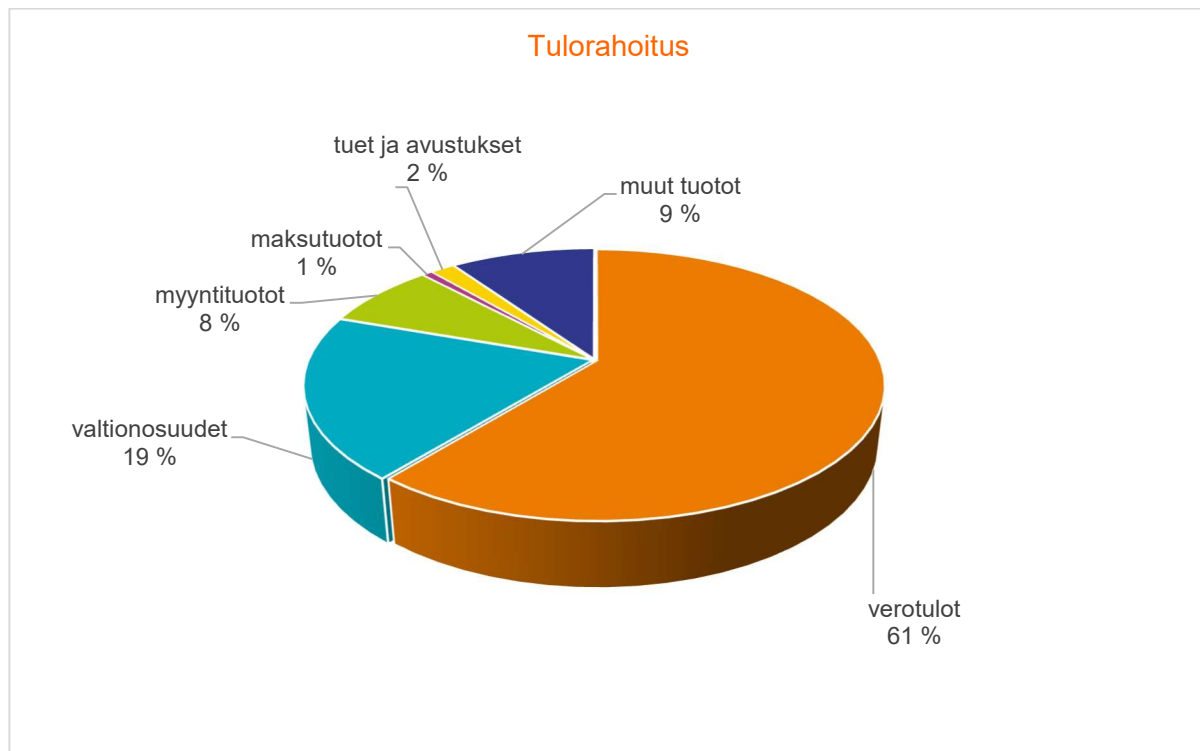
=  $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä tilikauden lopussa}$

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Konserni-kohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä. Keskimääräistä, kaikkia kuntakonserneja koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Muun muassa konserniyhteisöjen toimintojen sisältö vaikuttaa vuosikatetavoitteen määrittämiseen konsernissa. Asukasmääränä tunnusluvun laskennassa käytetään kunnan asukaslukua tilikauden lopussa. Kuntayhtymäkonsernissa asukasmäärää ja asukaskohtaista tunnuslukua ei esitetä.

## Tulorahoituksen kehitys

| Ulkoiset, 1000 €             | 2020          | 2021          | 2022          | 2023          | 2024          | muutos         |
|------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|----------------|
| Toimintatuotot               | 4 135         | 4 285         | 4 715         | 4 238         | 4 467         | 5,41 %         |
| Verotulot                    | 22 795        | 24 728        | 26 505        | 14 431        | 13 858        | -3,97 %        |
| Valtionosuudet               | 13 772        | 12 864        | 14 227        | 4 173         | 4 427         | 6,09 %         |
| <b>Tulorahoitus yhteensä</b> | <b>40 702</b> | <b>41 877</b> | <b>45 447</b> | <b>22 842</b> | <b>22 752</b> | <b>-0,39 %</b> |

## Kunnan ulkoinen tulorahoitus



## Toimintatulot

Ulkoiset toimintatuotot olivat n. 4,5 milj. euroa ja ne ylittävät talousarvion n. 30 %. Tuotot olivat n. 0,2 milj. euroa edellisvuotta suuremmat.

Myyntituottoja kertyi n. 1,75 milj. euroa, joka on n. 0,14 milj. euroa (n. 9 %) edellisvuotta enemmän.

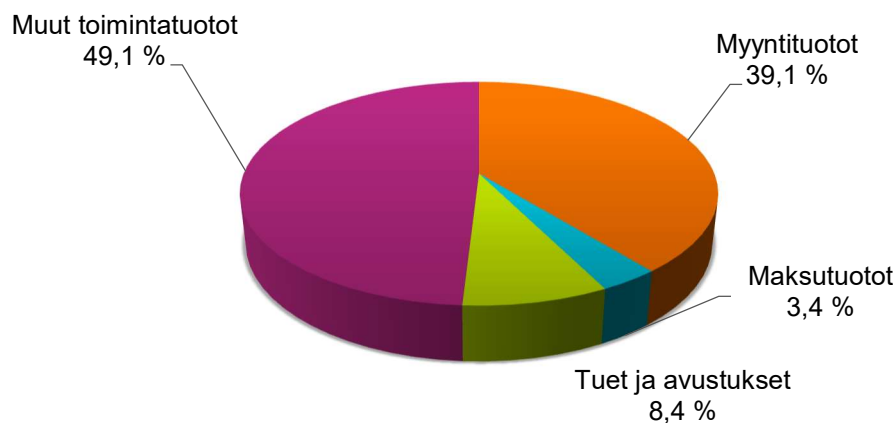
Maksutuottoja kertyi lähes n. 0,15 milj. euroa, joka oli lähes 0,12 milj. euroa (-43 %) vähemmän, kuin edellisenä vuotena.

Tuet ja avustukset olivat 0,37 milj. euroa ja muut toimintatuotot n. 2,2 milj. euroa. Tukiin ja avustuksiin on kirjattu mm. työllistettävistä saatu palkkatuki. Muihin tuottoihin kirjataan pääasiassa vuokratuottoja. Tämän lisäksi muita tuloja ovat kertaluonteiset muihin tulolajeihin kuulumattomat tulot.

### Toimintatulot v. 2020 – 2024

| Ulkoiset 1000 €       | 2020         | 2021         | 2022         | 2023         | 2024         | muutos        |
|-----------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|---------------|
| Myyntituotot          | 2 112        | 2 083        | 2 321        | 1 607        | 1 748        | 8,77 %        |
| Maksutuotot           | 399          | 406          | 357          | 271          | 154          | -43,17 %      |
| Tuet ja avustukset    | 305          | 479          | 647          | 534          | 373          | -30,15 %      |
| Muut toimintatuotot   | 1 319        | 1 316        | 1 390        | 1 826        | 2 192        | 20,04 %       |
| <b>Toimintatuotot</b> | <b>4 135</b> | <b>4 284</b> | <b>4 715</b> | <b>4 238</b> | <b>4 467</b> | <b>5,40 %</b> |

### Toimintatuottojen jakaantuminen



## Toimintamenot

Kunnan toimintamenot nousivat kertomusvuonna yhteensä 5,5 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Kokonaisuudessaan toimintamenot nousivat n. 1 milj. euroa vuoteen 2023 verrattuna. Vertailu vuoteen 2022 ei ole vertailukelpoinen, koska vuosi 2022 oli viimeinen vuosi, kun sote-palvelut olivat kuntien vastuulla.

Ulkoisista toimintakuluista henkilöstökulujen toteutuma oli n. 11,7 milj. euroa (vuonna 2023 n. 11,3 milj. euroa). Henkilöstökulujen toteuma ylitti talousarviomäärärahan n. 3,8 % eli n. 0,4 milj. euroa.

Varsinaiset palkkamenot olivat n. 9,5 milj. euroa, joka oli noin 0,5 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Palkkamenot ne ylittivät talousarviomäärärahan n. 0,4 milj. eurolla.

Palvelujen ostojen toteuma oli n. 5,2 milj. euroa, joka oli lähes 0,3 milj. euroa edellisvuotta enemmän. Suurimmat menot olivat asiakaspalvelujen ostot n. 0,9 milj. euroa, ICT-palvelut n. 0,5 milj. euroa, puhtaanapito- ja pesulapalvelut n. 0,5 milj. euroa, oppilas- ja henkilökuljetukset n. 0,7 milj. euroa ja muut yhteistoimintaosuudet n. 0,5 milj. euroa.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat olivat n. 2,0 milj. euroa ja ne ylittivät talousarviomäärärahan n. 0,3 milj. eurolla (14,3 %). Suurimmat menot olivat kirjallisuus n. 0,1 milj. euroa, elintarvikkeet n. 0,3 milj. euroa, lämmitys n. 0,6 milj. euroa, sähkö n. 0,5 milj. euroa, kalusto n. 0,2 milj. euroa ja muu materiaali n. 0,1 milj. euroa.

Avustukset olivat n. 0,7 milj. euroa ja suurimmat menot olivat lasten kotihoidon tuki n. 0,16 milj. euroa, avustukset yhteisöille 0,3 milj. euroa ja työmarkkinatuen kuntaosuus n. 0,22 milj. euroa.

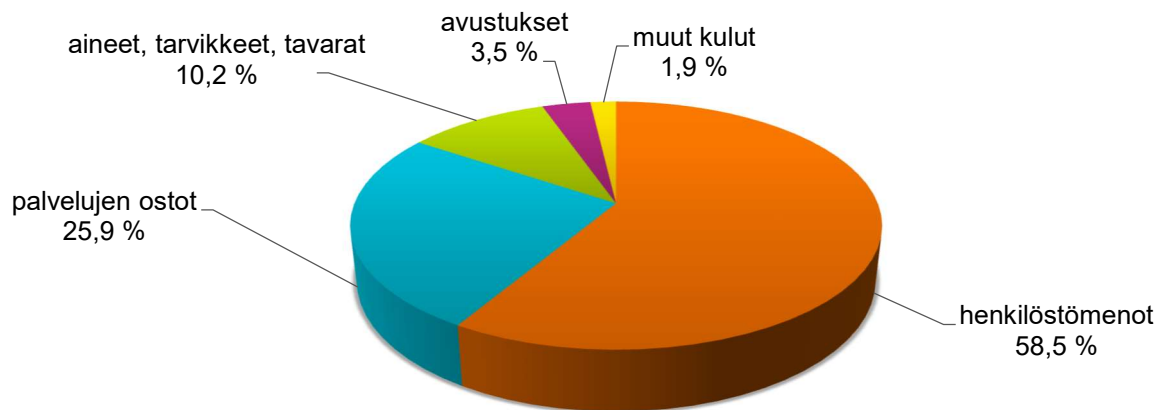
Muut toimintakulut olivat n. 0,4 milj. euroa. Muissa toimintakuluissa oli n. 0,2 milj. euroa vuokratuloja.

## Toimintamenot

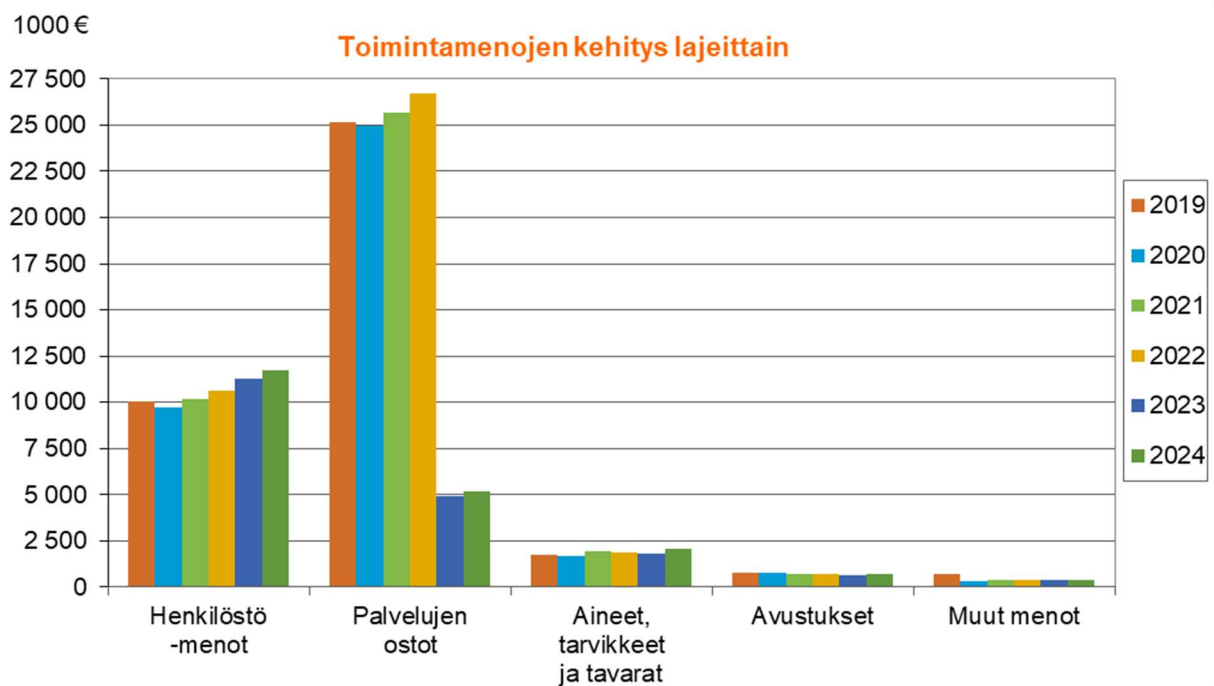
| Ulkoiset 1000 €               | 2020          | 2021          | 2022          | 2023          | 2024          | muutos |
|-------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|--------|
| Henkilöstömenot               | 9 743         | 10 147        | 10 607        | 11 262        | 11 717        | 4,0 %  |
| Palvelujen ostot              | 24 957        | 25 675        | 26 698        | 4 909         | 5 191         | 5,7 %  |
| Aineet, tarvikkeet ja tavarat | 1 702         | 1 903         | 1 888         | 1 801         | 2 051         | 13,9 % |
| Avustukset                    | 756           | 719           | 679           | 654           | 699           | 6,9 %  |
| Muut menot                    | 303           | 379           | 391           | 361           | 371           | 2,8 %  |
| <b>Toimintamenot</b>          | <b>37 460</b> | <b>38 823</b> | <b>40 264</b> | <b>18 987</b> | <b>20 028</b> | 5,5 %  |

Henkilöstömenojen kehitystä arvioidaan tarkemmin henkilöstökertomuksessa 2024.

## Toimintamenojen jakaantuminen



## Toimintamenojen kehitys lajeittain



TAMMELA

[www.tammela.fi](http://www.tammela.fi)

## 2.2 Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

Tammelan kunnan vuosikate muodostui positiiviseksi. Vuosikate mittaa tulorahoituksen ja toimintakulujen erotusta ja vuosikate kertoo sen, kuinka paljon rahaa jää investointeihin ja lainojen lyhennyksiin.

Helmikuussa 2024 kunta nosti 6,0 milj. euroa pitkäaikaista lainaa. Vuoden 2024 aikana kunnan lyhytaikaisen Kuntatodistusohjelman mukainen kassalainan määrä kasvoi 3,5 milj. euroa. Kassalainalla katettiin yhtenäiskoulun rakentamisen investointikustannuksia.

Vuoden aikana lyhennettiin pitkäaikaisia lainoja 0,76 miljoonalla eurolla.

| <b>RAHOITUSLASKELMA</b>                        | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|------------------------------------------------|----------------|----------------|
| <i>Ulkoiset</i>                                | <i>1 000 €</i> | <i>1 000 €</i> |
| <b>Toiminnan rahavirta</b>                     |                |                |
| Vuosikate                                      | 2 504          | 3 857          |
| Satunnaiset erät                               | -1 785         | 0              |
| Tulorahoituksen korjauserät                    | 1 839          | -34            |
| <b>Investointien rahavirta</b>                 |                |                |
| Investointimenot                               | -13 463        | -6 592         |
| Rahoitusosuudet investointeihin                | 167            | 584            |
| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot | 3 087          | 47             |
| <b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>    | <b>-7 651</b>  | <b>-2 137</b>  |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                   |                |                |
| Antolainauksen muutokset                       |                |                |
| Antolainasaamisten vähennys                    |                |                |
| Lainakannan muutokset                          |                |                |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys                 | 6 000          |                |
| Pitkäaikaisten lainojen vähennys               | -760           | -610           |
| Lyhytaikaisten lainojen muutos                 | 3 500          | 2 000          |
| Oman pääoman muutokset                         |                |                |
| Muut maksuvalmiuden muutokset                  | 21             | 821            |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                   | <b>8 761</b>   | <b>2 212</b>   |
| <b>RAHAVAROJEN MUUTOS</b>                      | <b>1 110</b>   | <b>75</b>      |
| Kassavarat 31.12.                              | 2 607          | 1 497          |
| Kassavarat 1.1.                                | 1 497          | 1 422          |

| Rahoituslaskelman tunnusluvut                                           | 2020  | 2021    | 2022  | 2023  | 2024   |
|-------------------------------------------------------------------------|-------|---------|-------|-------|--------|
| Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, 1 000 € | 512,5 | 2 283,4 | 4 048 | 2 900 | -3 144 |
| Investointien tulorahoitus, %                                           | 340,9 | 343,6   | 166,7 | 64,2  | 18,8   |
| Lainanhoitokate                                                         | 3,6   | 3,5     | 5,9   | 5,8   | 2,6    |
| Laskennallinen lainanhoitokate                                          | 2,7   | 3,3     | 8,5   | 4,8   | 1,3    |
| Kassan riittävyys, pv                                                   | 15,8  | 22,2    | 11,7  | 20,8  | 27,6   |
| Asukasmäärä                                                             | 6 021 | 5 969   | 5 879 | 5 845 | 5 834  |

### Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1.000 euroa

= Toiminnan ja investointien rahavirta - välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)

Investointien omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvuonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

### Investointien tulorahoitus, %:

=  $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitusprosentti osoittaa, kuinka suuri osa investoinneista on rahoitettu vuosikatteella.

### Lainanhoitokate:

=  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Lainanhoitokate kertoo tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluku on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1-2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden.

### Laskennallinen lainanhoitokate:

=  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

### Kassan riittävyys (pv):

=  $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

## 2.3 Tase ja sen tunnusluvut

| <b>TASE</b>                              | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|------------------------------------------|----------------|----------------|
| <b>VASTAAVAA</b>                         | <b>1 000 €</b> | <b>1 000 €</b> |
| (ulkoiset)                               |                |                |
| <b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>                 | <b>45 082</b>  | <b>38 553</b>  |
| AINEETTOMAT HYÖDYKKEET                   | <b>0</b>       | <b>8</b>       |
| Tietokoneohjelmistot                     | 0              | 3              |
| Muut pitkävaikutteiset menot             | 0              | 5              |
| AINEELLISET HYÖDYKKEET                   | <b>41 559</b>  | <b>30 098</b>  |
| Maa- ja vesialueet                       | 4 468          | 4 405          |
| Rakennukset                              | 15 099         | 10 904         |
| Kiinteät rakenteet ja laitteet           | 8 146          | 8 987          |
| Koneet ja kalusto                        | 300            | 403            |
| Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat | 13 546         | 5 399          |
| SIJOITUKSET                              | <b>3 523</b>   | <b>8 447</b>   |
| Osakkeet ja osuudet                      | 3 370          | 8 294          |
| Muut saamiset                            | 56             | 56             |
| Muut lainasaamiset                       | 97             | 97             |
| <b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>             | <b>92</b>      | <b>93</b>      |
| Valtion toimeksiannot                    |                | 0              |
| Lahjoitusrahastojen erityiskatteet       | 92             | 93             |
| <b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>               | <b>4 150</b>   | <b>2 929</b>   |
| VAIHTO-OMAISUUS                          | <b>14</b>      | <b>17</b>      |
| Valmiit tuotteet                         | 14             | 17             |
| SAAMISET                                 | <b>1 529</b>   | <b>1 415</b>   |
| Pitkäaikaiset saamiset                   | <b>103</b>     | <b>119</b>     |
| Myyntisaamiset                           | 103            | 119            |
| Lainasaamiset                            | 0              | 0              |
| Muut saamiset                            | 0              | 0              |
| Lyhytaikaiset saamiset                   | <b>1 426</b>   | <b>1 295</b>   |
| Myyntisaamiset                           | 724            | 608            |
| Lainasaamiset                            | 6              | 9              |
| Muut saamiset                            | 601            | 597            |
| Siirtosaamiset                           | 95             | 81             |
| RAHAT JA PANKKISAAMISET                  | 2607           | 1497           |
| <b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>                | <b>49 324</b>  | <b>41 575</b>  |



| <b>TASE</b>                                | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|--------------------------------------------|----------------|----------------|
| <b>VASTATTAVAA</b>                         | <b>1 000 €</b> | <b>1 000 €</b> |
| (ulkoiset)                                 |                |                |
| <b>OMA PÄÄOMA</b>                          | <b>27 470</b>  | <b>28 475</b>  |
| Peruspääoma                                | 15 469         | 15 469         |
| Arvonkorotusrahasto                        | 49             | 49             |
| Muut omat rahastot                         | 1 653          | 1 653          |
| Edellisten tilikausien yli-/alijäämä       | 11 304         | 9 868          |
| Tilikauden ylijäämä                        | -1 005         | 1 437          |
| <b>POISTOERO JA VAPAAEHTOSET VARAUKSET</b> | <b>2 196</b>   | <b>2 314</b>   |
| Poistoero                                  | 2 146          | 2 264          |
| Vapaaehtoiset varaukset                    | 50             | 50             |
| <b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>                | <b>0</b>       | <b>0</b>       |
| Muut pakolliset varaukset                  | 0              | 0              |
| <b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>             | <b>689</b>     | <b>753</b>     |
| Valtion toimeksiannot                      | 0              | 0              |
| Lahjoitusrahastojen pääomat                | 607            | 680            |
| Muut toimeksiantojen pääomat               | 82             | 73             |
| <b>VIERAS PÄÄOMA</b>                       | <b>18 969</b>  | <b>10 033</b>  |
| <b>Pitkäaikainen</b>                       | <b>7 502</b>   | <b>2 462</b>   |
| Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta    | 7 502          | 2 462          |
| Lainat julkisyhteisöiltä                   | 0              | 0              |
| Saadut ennakot                             | 0              | 0              |
| Ostovelat                                  | 0              | 0              |
| <b>Lyhytaikainen</b>                       | <b>11 467</b>  | <b>7 571</b>   |
| Joukkovelkakirjalainat                     | 6 500          | 3 000          |
| Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta    | 810            | 610            |
| Lainat julkisyhteisöiltä                   | 0              | 0              |
| Saadut ennakot                             | 24             | 27             |
| Ostovelat                                  | 2 315          | 2 178          |
| Muut velat                                 | 195            | 196            |
| Siirtovelat                                | 1 623          | 1 561          |
| <b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>                | <b>49 324</b>  | <b>41 575</b>  |



|                                         | 2020  | 2021  | 2022  | 2023   | 2024   |
|-----------------------------------------|-------|-------|-------|--------|--------|
| Omavaraisuusaste, %                     | 66,4  | 69,5  | 76,3  | 74,1   | 60,2   |
| Suhteellinen velkaantuneisuus, %        | 30,2  | 25,6  | 18    | 43,8   | 83,3   |
| Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €   | 6 550 | 7 033 | 9 868 | 11 304 | 10 299 |
| Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas  | 1 088 | 1 172 | 1 678 | 1 939  | 1 765  |
| Lainakanta 31.12., 1000 €               | 9 399 | 7 342 | 4 682 | 6 072  | 14 812 |
| Lainakanta 31.12., €/asukas             | 1 561 | 1 230 | 796   | 1 038  | 2 538  |
| Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1 000 € | 9 407 | 7 360 | 4 695 | 6 087  | 14 821 |
| Lainat ja vuokravastuut, €/asukas       | 1 562 | 1 233 | 799   | 1 041  | 2 541  |
| Lainasaamiset 31.12., 1 000 €           | 97    | 97    | 97    | 97     | 97     |
| Asukasmäärä                             | 6021  | 5 969 | 5 879 | 5 845  | 5 834  |

Taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat kunnan omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta.

#### **Omavaraisuusaste, %:**

$$= 100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää noin 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

#### **Suhteellinen velkaantuneisuus, %:**

$$= 100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$$

Suhteellinen velkaantuneisuusprosentti kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Se on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon.

Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

#### **Kertynyt ylijäämä (alijäämä)**

$$= \text{edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$$

Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyt ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, tai paljonko on kertynyt alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

#### **Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas**

$$= (\text{edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}) / \text{Asukasmäärä}$$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.

#### **Lainakanta 31.12.**

$$= \text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$$

Lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

#### **Lainat €/asukas**

$$= \text{lainakanta} / \text{asukasmäärä}$$

#### **Lainat ja vuokravastuut 31.12.,**

$$= \text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokra-vastuut}$$

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

### Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

### Lainasaamiset 31.12.

= sijoituksiin merkityt jvk –lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen

## 2.4 Kokonaistulot ja –menot

1 000 € (ulkoiset)

| <b>Tulot</b>                        | <b>1 000 €</b> | <b>Menot</b>                        | <b>1 000 €</b> |
|-------------------------------------|----------------|-------------------------------------|----------------|
| <i>Toiminta</i>                     |                | <i>Toiminta</i>                     |                |
| Toimintatuotot                      | 4 468          | Toimintakulut                       | 20 028         |
| Verotulot                           | 13 858         | - Valmistus omaan käyttöön          | -70            |
| Valtionosuudet                      | 4 427          | Korkokulut                          | 357            |
| Korkotuotot                         | 1              | Muut rahoituskulut                  | 2              |
| Muut rahoitustuotot                 | 68             | Satunnaiset kulut                   | 1 785          |
| Satunnaiset tuotot                  |                |                                     |                |
| Tulorahoituksen korjauserät         |                | Tulorahoituksen korjauserät         |                |
| - Pysyvien vastaavien hyödykkeiden  | -25            | +/- Pakollisten varausten muutos    |                |
| luovutustulot                       |                | - Pysyvien vastaavien myyntitappiot | -1 864         |
| <i>Investoinnit</i>                 |                | <i>Investoinnit</i>                 |                |
| Rahoitusosuudet investointimenoihin | 167            | Investointimenot                    | 13 463         |
| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden    | 3 087          |                                     |                |
| luovutustulot                       |                |                                     |                |
| <i>Rahoitustoiminta</i>             |                | <i>Rahoitustoiminta</i>             |                |
| Antolainasaamisten vähennys         |                | Antolainasaamisten lisäykset        |                |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys      | 6 000          | Pitkäaikaisten lainojen vähennys    | 760            |
| Lyhytaikaisten lainojen lisäys      | 3 500          | Lyhytaikaisten lainojen vähennys    |                |
| <b>Kokonaistulot yhteensä</b>       | <b>35 551</b>  | <b>Kokonaismenot yhteensä</b>       | <b>34 461</b>  |

## 2.5 Kuntakonsernin toiminta ja talous

### 2.5.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

Kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

Konsernitilinpäätöksen tavoitteena on selvittää ne varat, velat ja vastuut, joihin kunnalla on omistajuuteen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa.

#### **Tilikauden konsernitilinpäätökseen yhdistellään tytäryhteisö:**

Kiinteistö Oy Tammelan Vuokra-asunnot

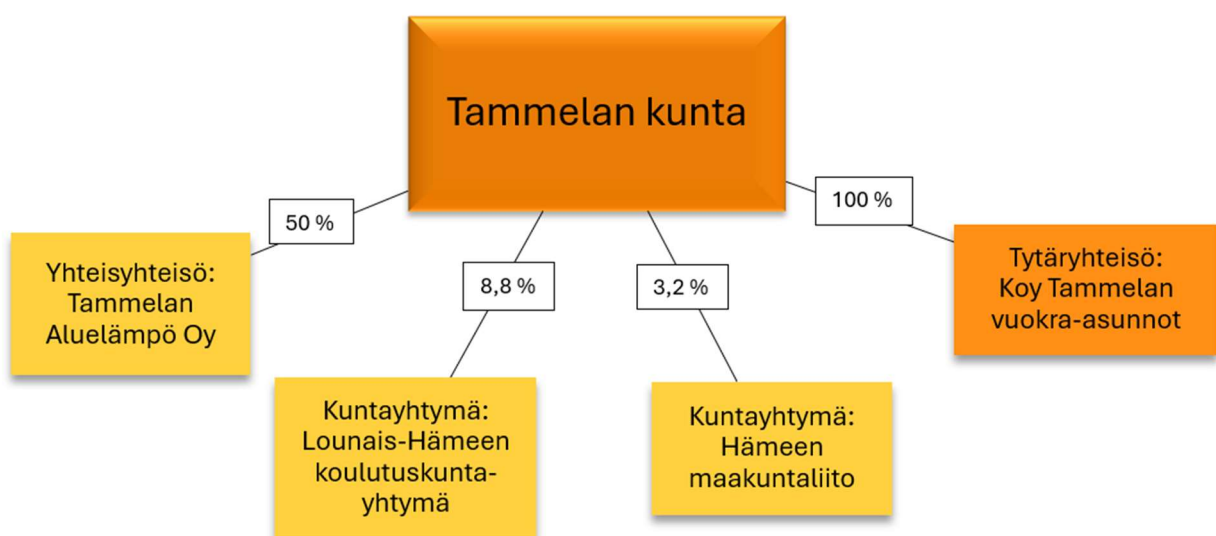
#### **Seuraavat kuntayhtymät:**

Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä

Hämeen maakuntaliitto, kuntayhtymä

#### **Sekä yhteisyhteisö:**

Tammelan Aluelämpö Oy



## 2.5.2 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

### Konsernin tuloslaskelma (ulkoiset)

| <b>TULOSLASKELMA</b>                      | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|-------------------------------------------|----------------|----------------|
|                                           | <i>1 000 €</i> | <i>1 000 €</i> |
| Toimintatuotot                            | 5 490          | 6 054          |
| Toimintakulut                             | -21 769        | -21 247        |
| Osuus osakkuusyhteisön voitosta/tappiosta | -25            | -22            |
| <b>Toimintakate</b>                       | <b>-16 304</b> | <b>-15 214</b> |
| Verotulot                                 | 13 857         | 14 431         |
| Valtionosuudet                            | 5 635          | 5 342          |
| Rahoitustuotot ja -kulut                  |                |                |
| Korkotuotot                               | 21             | 12             |
| Muut rahoitustuotot                       | 69             | 68             |
| Korkokulut                                | -442           | -141           |
| Muut rahoituskulut                        | -3             | -4             |
| <b>Vuosikate</b>                          | <b>2 833</b>   | <b>4 493</b>   |
| Poistot ja arvonalentumiset               |                |                |
| Suunnitelman mukaiset poistot             | -2 134         | -3 050         |
| Arvonalentumiset                          | 0              | 0              |
| Satunnaiset erät                          | -1 784         | 0              |
| <b>Tilikauden tulos</b>                   | <b>-1 085</b>  | <b>1 442</b>   |
| Tilinpäätössiirrot                        | -6             | -3             |
| Vähemmistöosuudet                         | 0              | 0              |
| <b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>     | <b>-1 091</b>  | <b>1 439</b>   |

### Konsernituloslaskelman tunnusluvut

|                                 | <b>2020</b> | <b>2021</b> | <b>2022</b> | <b>2023</b> | <b>2024</b> |
|---------------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Toimintatuotot/toimintakulut, % | 43,8        | 44,2        | 43,9        | 28,5        | 25,2        |
| Vuosikate/ poistot, %           | 144,1       | 112,3       | 162,5       | 147,3       | 132,8       |
| Vuosikate, €/asukas             | 673,7       | 677,7       | 882         | 768,7       | 485,0       |
| Asukasmäärä                     | 6 021       | 5 969       | 5 879       | 5 845       | 5 834       |

### Konsernin toiminta prosentti toimintakuluista (%):

$$= 100 \times \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$$

Tunnusluku kuvaa maksurahoituksen osuutta toimintamenoista.

### Konsernin vuosikate prosenttia poistoista (%):

$$= 100 \times \text{Vuosikate} / \text{Poistot}$$

### Konsernin vuosikate €/asukas:

Konsernikohtainen tavoitearvo saadaan jakamalla keskimääräinen vuotuinen investointitaso emokunnan asukasmäärällä.

**Konsernin rahoituslaskelma (ulkoiset)**

| <b>RAHOITUSLASKELMA</b>                         | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|-------------------------------------------------|----------------|----------------|
|                                                 | <i>1 000 €</i> | <i>1 000 €</i> |
| <b>Toiminnan rahavirta</b>                      |                |                |
| Vuosikate                                       | 2 833          | 4 493          |
| Satunnaiset erät                                | -1 789         | -1             |
| Tilikauden verot                                |                |                |
| Tulorahoituksen korjauserät                     | 1 864          | -12            |
| <b>Investointien rahavirta</b>                  |                |                |
| Investointimenot                                | -13 579        | -6 718         |
| Rahoitusosuudet investointeihin                 | 167            | 584            |
| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot | 3 087          | 50             |
| <b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>     | <b>-7 417</b>  | <b>-1 603</b>  |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                    |                |                |
| Antolainojen muutokset                          |                |                |
| Antolainasaamisten lisäykset                    | 0              | 0              |
| Antolainasaamisten vähennykset                  | 0              | 0              |
| Lainakannan muutokset                           |                |                |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys                  | 6 000          | 0              |
| Pitkäaikaisten lainojen vähennys                | -998           | -892           |
| Lyhytaikaisten lainojen muutos                  | 3 500          | 2 000          |
| Oman pääoman muutokset                          | 0              | 0              |
| Muut maksuvalmiuden muutokset                   |                |                |
| Toimeksiantojen varojen ja pääoman muutos       | -63            | -179           |
| Vaihto-omaisuuden muutos                        | 5              | 14             |
| Saamisten muutos                                | -89            | 2 428          |
| Korottomien velkojen muutos                     | 157            | -1 478         |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                    | <b>8 512</b>   | <b>1 893</b>   |
| <b>RAHAVAROJEN MUUTOS</b>                       | <b>1 095</b>   | <b>289</b>     |
| Rahavarat 31.12.                                | 2 753          | 1 911          |
| Rahavarat 1.1.                                  | 1 658          | 1 622          |
| Rahavarojen muutos                              | <b>1 095</b>   | <b>289</b>     |



## Konsernin rahoituslaskelman tunnusluvut

|                                                                         | 2020  | 2021  | 2022  | 2023     | 2024    |
|-------------------------------------------------------------------------|-------|-------|-------|----------|---------|
| Investointien tulorahoitus, %                                           | 319,2 | 274,7 | 135,7 | 73,3     | 21,1    |
| Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, 1 000 € | 738   | 2 984 | 4 787 | 4 211,10 | 2 079,5 |
| Lainanhoitokate                                                         | 3,1   | 3,1   | 4     | 4,5      | 2,3     |
| Laskennallinen lainanhoitokate                                          | 2,1   | 2,5   | 3,8   | 3,3      | 1,2     |
| Kassan riittävyys, pv                                                   | 12    | 16,2  | 11,5  | 24,1     | 27,3    |

### Konsernin investointien tulorahoitus (%):

=  $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Tunnusluku osoittaa tulorahoituksen osuuden investointien omahankintamenosta.

### Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä 5 vuodelta, €

= *Toiminnan ja investointien rahavirta – välituloksen tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden kertymä (rahoituslaskelmasta)*

### Konsernin lainanhoitokate:

=  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Tunnusluku osoittaa konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

### Laskennallinen lainanhoitokate:

=  $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita.

### Konsernin kassan riittävyys:

=  $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tunnusluku osoittaa, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin kassavaroilla.

**Konsernin tase (ulkoiset)**

| <b>TASE</b>                              | <b>2024</b>          | <b>2023</b>          |
|------------------------------------------|----------------------|----------------------|
| <b>VASTAAVAA</b>                         | <b>1 000 €</b>       | <b>1 000 €</b>       |
| <b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>                 | <b>50 131</b>        | <b>41 800</b>        |
| Aineettomat hyödykkeet                   | 4                    | 13                   |
| Aineettomat oikeudet                     | 2                    | 8                    |
| Muut pitkävaikutteiset menot             | 2                    | 6                    |
| <br>Aineelliset hyödykkeet               | <b>47 331</b>        | <b>38 886</b>        |
| Maa- ja vesialueet                       | 4 721                | 4 686                |
| Rakennukset                              | 20 489               | 19 277               |
| Kiinteät rakenteet ja laitteet           | 8 158                | 9 017                |
| Koneet ja kalusto                        | 393                  | 502                  |
| Muut aineelliset hyödykkeet              | 5                    | 5                    |
| Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat | 13 565               | 5 399                |
| <br>Sijoitukset                          | <b>2 795</b>         | <b>2 902</b>         |
| Osakkuusyhteisöosuudet                   | 0                    | 0                    |
| Muut osakkeet ja osuudet                 | 2 738                | 2 843                |
| Muut lainasaamiset                       | 0                    | 0                    |
| Muut saamiset                            | 57                   | 59                   |
| <br><b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>         | <b>147</b>           | <b>197</b>           |
| <br><b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>           | <b>5 304</b>         | <b>5 265</b>         |
| Vaihto-omaisuus                          | 43                   | 48                   |
| <br>Saamiset                             | <b>2 508</b>         | <b>3 305</b>         |
| Pitkäaikaiset saamiset                   | 110                  | 119                  |
| Lyhytaikaiset saamiset                   | 2 398                | 3 186                |
| <br>Rahoitusarvopaperit                  | 1                    | 1                    |
| <br>Rahat ja pankkisaamiset              | <b>2 752</b>         | <b>1 911</b>         |
| <br><b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>            | <b><u>55 582</u></b> | <b><u>47 262</u></b> |

| <b>TASE</b>                            | <b>2024</b>          | <b>2023</b>          |
|----------------------------------------|----------------------|----------------------|
| <b>VASTATTAVAA</b>                     | <b>1 000 €</b>       | <b>1 000 €</b>       |
| <b>OMA PÄÄOMA</b>                      | <b>31 633</b>        | <b>31 704</b>        |
| Peruspääoma                            | 15 473               | 15 473               |
| Arvonkorotusrahasto                    | 69                   | 83                   |
| Muut omat rahastot                     | 1 714                | 1 715                |
| Edellisten tilikausien yli-/alijäämä   | 15 468               | 12 993               |
| Tilikauden ylijäämä                    | -1 091               | 1 439                |
| <b>VÄHEMMISTÖOSUDET</b>                | <b>3</b>             | <b>3</b>             |
| <b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>            |                      |                      |
| Muut pakolliset varaukset              | 0                    | 0                    |
| <b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>         | <b>746</b>           | <b>905</b>           |
| <b>VIERAS PÄÄOMA</b>                   | <b>23 200</b>        | <b>14 650</b>        |
| Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma | 10 964               | 6 160                |
| Pitkäaikainen koroton vieras pääoma    | 70                   | 67                   |
| Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma | 7 582                | 3 884                |
| Lyhytaikainen koroton vieras pääoma    | 4 583                | 4 539                |
| <b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>            | <b><u>55 582</u></b> | <b><u>47 262</u></b> |



## Konsernitaseen tunnusluvut

|                                        | 2020   | 2021   | 2022   | 2023   | 2024   |
|----------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Omavaraisuusaste, %                    | 54,8   | 57,2   | 60,5   | 67,2   | 57,0   |
| Suhteellinen velkaantuneisuus, %       | 34,1   | 29,7   | 25,8   | 56,3   | 92,4   |
| Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €  | 10 525 | 10 958 | 12 925 | 14 432 | 14 377 |
| Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas | 1 748  | 1 835  | 2 198  | 2 469  | 2 464  |
| Konsernin lainakanta 31.12., 1000 €    | 14 843 | 12 668 | 10 558 | 10 041 | 18 546 |
| Konsernin lainat, €/asukas             | 2 565  | 2 122  | 1 795  | 1 718  | 3 179  |
| Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1000 € | 14 908 | 13 590 | 11 082 | 10 178 | 18 660 |
| Lainat ja vuokravastuut, €/asukas      | 2 476  | 2 277  | 1 885  | 1 741  | 3 199  |
| Konsernin lainasaamiset 31.12., 1000 € | 4      | 3      | 3      | -      | -      |

### Konsernin omavaraisuusaste (%):

=  $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämään sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.

### Konsernin suhteellinen velkaantuneisuus (%):

=  $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun.

### Konsernin kertynyt yli/alijäämä (€)

=  $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}$

Luku osoittaa, paljonko konsernilla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, taikka paljonko on kertynyttä alijäämää. Tunnusluku kertovat konsernitalouden tasapainon

### Konsernin kertynyt yli/alijäämä €/asukas

=  $\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)} / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa konsernin asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän.

### Konsernin lainakanta 31.12.

=  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Konsernin lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoina sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

### Konsernin lainat €/asukas

=  $\text{konsernin lainakanta} / \text{kunnan asukasmäärä}$

### Lainat ja vuokravastuut 31.12.

=  $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}) + \text{Vuokra-vastuut}$

Lainat ja vuokravastuut saadaan lisäämällä konsernin lainakantaan vuokravastuiden määrä. Vuokravastuiden määrä huomioidaan konsernitalinpäätöksen liitetiedoissa ilmoitetun mukaisena.

### **Konsernin lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas**

*Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainojen ja vastuiden määrä tilinpäätösvuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.*

### **Konsernin lainasaamiset 31.12.**

*= Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset*

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja konsernin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

## **2.6 Kuntakonsernin tulevaisuuden näkymät**

Forssan Seudun Hyvinvointikuntayhtymän (FSHKY) purkaminen on ollut vireillä vuodesta 2023 alkaen. Tammelan kunnanvaltuusto vahvisti omalta osaltaan purkamisen päätöksellään joulukuussa 2023. Tämän seurauksena maaliskuussa 2024 hyväksytyllä luovutussopimuksella Tammelan terveysaseman kiinteistö siirrettiin Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymältä Tammelan kunnalle. Hyvinvointikuntayhtymän purkamiseen liittyvät käytännön järjestelyt toteutettiin loppuvuoden 2024 aikana.

Kuntakonsernin merkittävimmät organisaatiot ovat Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä, tytäryhtiö Koy Tammelan Vuokra-asunnot ja osakkuusyhtiö Tammelan Aluelämpö Oy.

Koy Tammelan Vuokra-asunnoilla on taseessaan merkittävästi velkaa, 3,83 miljoonaa euroa. Yhtiön tuloskehitys on kuitenkin viime vuosina ollut varsin tyydyttävää. Vuonna 2024 yhtiö lyhensi lainojaan suunnitelmien mukaisesti 237 761 eurolla.

Osana vesihuoltotoiminnan kehittämistä Tammelassa selvitetään vesihuoltoyhtiön perustamista.

### 3 TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALouden TASAPAINOTTAMIS-TOIMENPITEET

#### 3.1 Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

Kunnanhallituksen on Kuntalain 115 §:n mukaan tehtävä toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä sekä talouden tasapainottamista koskevista toimenpiteistä.

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelman tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja.

Tilikauden tulos on -1 122 561,17 euroa alijäämäinen. Kunnanhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavaa:

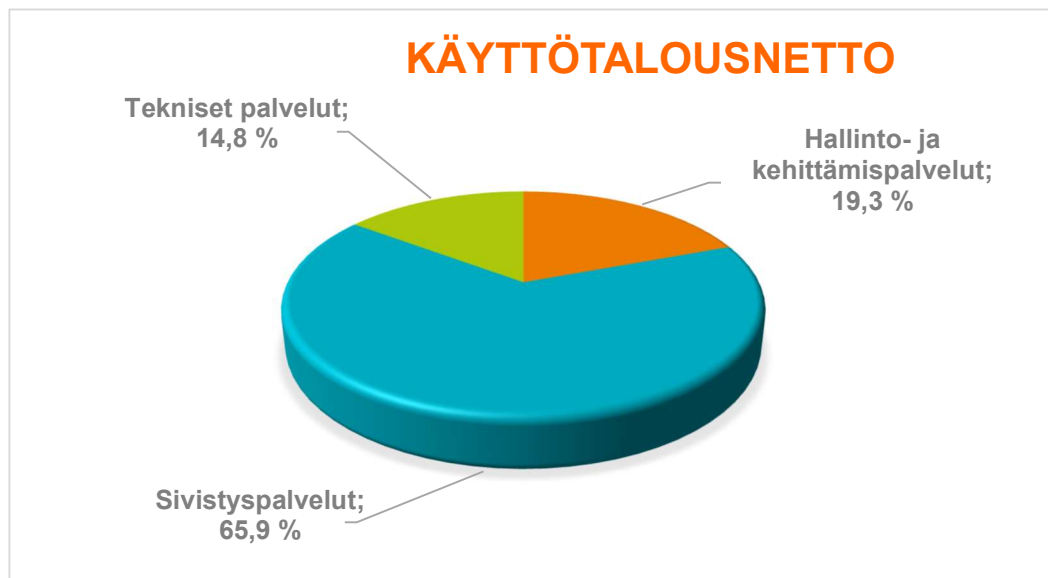
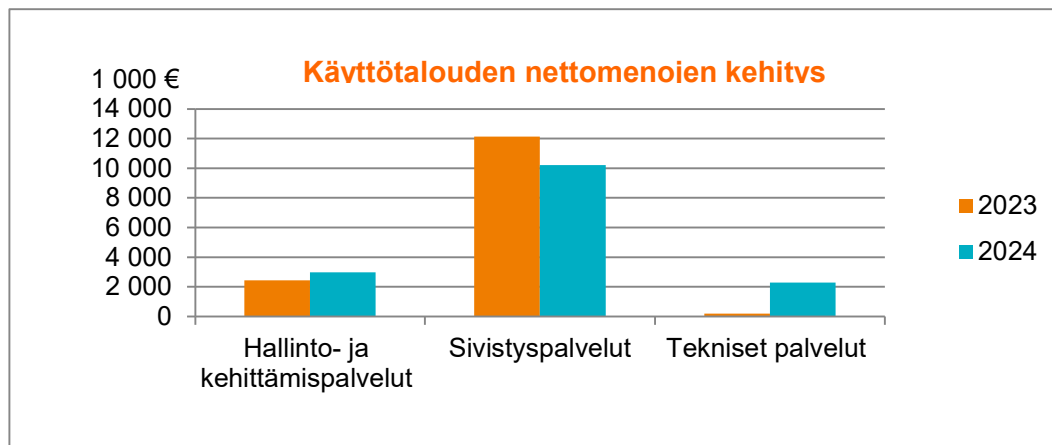
- tuloutetaan tehtyjä poistoeroa 117 114,13 euroa
- tilikauden alijäämä -1 005 447,04 euroa kirjataan taseen omaan pääomaan kohtaan tilikauden yli/-alijäämä.

## 4 TOIMINNAN JA TALOUDEN TOTEUTUMINEN

### 4.1 Tavoitteiden toteutuminen

Käyttötalousnetto, kehitys palvelualueittain, 1 000 €

| ulkoinen                        | 2023          | 2024          | muutos%      |
|---------------------------------|---------------|---------------|--------------|
| Hallinto- ja kehittämispalvelut | 2 705         | 2 994         | 10,7 %       |
| Sivistyspalvelut                | 9 842         | 10 201        | 3,6 %        |
| Tekniset palvelut               | 2 198         | 2 296         | 4,5 %        |
| <b>KÄYTTÖTALOUS YHT</b>         | <b>14 746</b> | <b>15 491</b> | <b>5,1 %</b> |



## 4.2 Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

| Hallinnon ja talouden palvelualue | Tavoite                                                                                                                                                                                                                                                                      | Toimenpiteet                                                                                                                                            | Mittari                               | Lähtötaso | Tavoitetaso 2024                                               |
|-----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|-----------|----------------------------------------------------------------|
| Tavoite 1                         | Kunta on viestinnän, mainonnan ja kaupallistamisen mahdollistaja                                                                                                                                                                                                             | Ulkoisten nettisivujen uudistaminen toiminnalliseksi kokonaisuudeksi vuoden 2024 aikana. Kuntalaisten tavoitettavuus, asiointi ja tieturva huomioidaan. | Uudistetut kunnan ulkoiset nettisivut |           | Kunnan ulkoiset nettisivut uusittu.                            |
| Toteutuminen                      | Toteutunut osittain                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                         |                                       |           |                                                                |
| Perustelut                        | Kunnan ulkoisten nettisivujen uudistamiseen liittyvä valmistelutyö on aloitettu vuoden 2024 aikana. Uusien sivujen hankintaan ei ole ollut varattuna määrärahoja vuoden 2024 talousarvioon. Sivujen uudistamiseen liittyvät määrärahat on varattu vuoden 2025 talousarvioon. |                                                                                                                                                         |                                       |           |                                                                |
| Tavoite 2                         | Kehitetään kunnan viestintää                                                                                                                                                                                                                                                 | Viestintäsuunnitelman laadinta                                                                                                                          | Kunnan viestintäsuunnitelman laadinta |           | Viestintäsuunnitelma hyväksytty 2024 aikana.                   |
| Toteutuminen                      | Toteutunut                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                         |                                       |           |                                                                |
| Perustelut                        | Viestintästrategian valmistelu eteni merkittävästi vuoden 2024 aikana. Valmis ohjelma tuodaan päätöksentekoon alkuvuonna 2025.                                                                                                                                               |                                                                                                                                                         |                                       |           |                                                                |
| Tavoite 3                         | Parannetaan kunnan sisäistä viestintää                                                                                                                                                                                                                                       | Selvitetään Intran (sisäisen tiedotuskanavan) rakenne ja toteutustapa                                                                                   |                                       |           | Selvitetään Intran rakenne ja toteutustapa vuoden 2024 aikana. |
| Toteutuminen                      | Toteutunut                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                         |                                       |           |                                                                |
| Perustelut                        | Intran selvitystyö on toteutunut. Intran kehittämisestä on kuultu esittelyjä ja käyty läpi toiveita intraan liittyen.                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                         |                                       |           |                                                                |

| Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue | Tavoite                                                                                                                                                                                                                  | Toimenpiteet                                                                                                                                                  | Mittari                                                   | Lähtötaso                                                                                                      | Tavoitetaso 2024                                                                                   |
|----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Tavoite 1                              | Työttömyyden aleneminen kunnassa ja työmarkkinatuen kuntaosuuden aleneminen                                                                                                                                              | Pitkäaikaistyöttömien työllistymistä tukevan toimintamallin kehittäminen ja pilotointi. Kvartaalitapaamiset Tammelan työllisyystoimijoiden kesken.            | Työttömyysaste. Kunnan maksaman työmarkkinatuen määrä (€) | Työttömyysprosentti vuoden 2022 lopussa 7,0. Työmarkkinatukimaksut 200 000 euroa vuonna 2022 tilinpäätöksessä. | Työttömyysprosentti keskimäärin 6,3 vuonna 2024. Työmarkkinatuen maksut 190 000 euroa vuonna 2024. |
| Toteutuminen                           | Toteutunut osittain.                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                               |                                                           |                                                                                                                |                                                                                                    |
| Perustelut                             | Työllisyystoimijoilla on ollut säännönmukaisia tapaamisia. Tammela on ollut aktiivisesti mukana TE-uudistuksen valmistelussa. Joulukuun 2024 työttömyysaste oli 7,3 %. Työmarkkinatuen maksujen määrä oli 222 773 euroa. |                                                                                                                                                               |                                                           |                                                                                                                |                                                                                                    |
| Tavoite 2                              | Teemme hyvää yrittäisyhteistyötä ja syvennämme kumppanuuksia. Kehitämme koko kuntaa eri alueiden omaisuus huomioiden vetovoiman lisäämiseksi.                                                                            | Elinvoimasuunnitelman laadinta ja hyväksyntä vuoden 2024 aikana. Elinvoimasuunnitelmassa määritetään tarkemmat tavoitteet ja askelmerkit vuoteen 2030 saakka. | Elinvoimasuunnitelma hyväksytty vuoden 2024 aikana.       |                                                                                                                | Elinvoimasuunnitelma hyväksytty vuoden 2024 aikana.                                                |
| Toteutuminen                           | Toteutunut osittain.                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                               |                                                           |                                                                                                                |                                                                                                    |
| Perustelut                             | Elinvoimaohjelman valmistelu eteni merkittävästi vuoden 2024 aikana. Valmis ohjelma tuodaan päätöksentekoon alkuvuonna 2025.                                                                                             |                                                                                                                                                               |                                                           |                                                                                                                |                                                                                                    |

| Varhaiskasvatuksen palvelualue | Tavoite                                                                                                                                                                                           | Toimenpiteet  | Mittari                                    | Lähtötaso                            | Tavoitetaso 2024                     |
|--------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|
| Tavoite 1                      | Osallistumisaste (lapsia varhaiskasvatuksessa %)                                                                                                                                                  | Tiedottaminen | Tilasto (väestö-osallistujat)              | 4-6v 95-100 %, 2-3v 76-87 %, 1v 53 % | 4-6v 96-100 %, 2-3v 80-87 %, 1v 53 % |
| Toteutuminen                   | Tavoitteet ovat osittain toteutuneet. Lasten osallistumisaste on kasvanut.                                                                                                                        |               |                                            |                                      |                                      |
| Perustelut                     | 5-6v 99 %, 3-4v 98 %, 2v 74 % ja 1v 42 %.                                                                                                                                                         |               |                                            |                                      |                                      |
| Tavoite 2                      | Varhaiskasvatuksen laadun arviointi (toimintavuoden aikana henkilöstön ja asiakkaiden toteuttamia useampia arviointoja)                                                                           | Arviointi     | Karvin laatumittari ja sisäinen auditointi | Uusi                                 | Erinomainen                          |
| Toteutuminen                   | Karvin varhaiskasvatuksen laadunarviointi toteutunut. Sisäinen auditointi toteutunut. Asiakastyytyväisyyskysely toteutunut. Tuen vaikuttavuuden arviointi toteutunut.                             |               |                                            |                                      |                                      |
| Perustelut                     | Karvin varhaiskasvatuksen laadunarviointi henkilöstön itsearvioimana, erinomaiset tulokset. Sisäinen auditointi toteutettu. Asiakastyytyväisyys toteutettu, huoltajat ovat tyytyväisiä palveluun. |               |                                            |                                      |                                      |

| Perusopetuksen palvelualue | Tavoite                                           | Toimenpiteet                         | Mittari                           | Lähtötaso                      | Tavoitetaso 2024                           |
|----------------------------|---------------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------------|--------------------------------------------|
| Tavoite 1                  | Jatko-opintopaikka toiselle asteelle              | Tarvittava tuki ja ohjaus oppilaille | Jatko-opintopaikan saaneet: 100 % | 98 % saanut jatko-opintopaikan | 100 %                                      |
| Toteutuminen               | Toteutunut                                        |                                      |                                   |                                |                                            |
| Perustelut                 | Jokainen sai 9. lk jälkeen jatko-opintopaikan     |                                      |                                   |                                |                                            |
| Tavoite 2                  | Joustavan esi- ja alkuopetuksen kehittäminen      | Yhteiset toimintatavat               | Toteutuu kaikissa yksiköissä      | Toteutuu satunnaisesti         | Kaikissa yksiköissä yhteiset toimintatavat |
| Toteutuminen               | Toteutunut muissa paitsi Teuron yksikössä         |                                      |                                   |                                |                                            |
| Perustelut                 | Teuron yksikössä ei ole varhaiskasvatuspalveluja. |                                      |                                   |                                |                                            |

| Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelualue | Tavoite                                                                                                                                                               | Toimenpiteet                                                 | Mittari                                           | Lähtötaso                                                                 | Tavoitetaso 2024                                                                                                             |
|--------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Tavoite 1                            | Kirjaston ja perusopetuksen yhteistyösuunnitelman uudistaminen                                                                                                        | Moniammatillisen tiimin rakentaminen kehittämään yhteistyötä | Kirjastopalvelujen piirissä olevien ryhmien määrä | Vanhentunut yhteistyösuunnitelma, käynnitettiin osin satunnaisia          | Uudistettu yhteistyösuunnitelma käytössä 2024. Kaikki perusopetuksen 39 ryhmää kirjastopalvelujen piirissä (väh. 1 käynti/v) |
| Toteutuminen                         | Toteutunut                                                                                                                                                            |                                                              |                                                   |                                                                           |                                                                                                                              |
| Perustelut                           | Uudistettu yhteistyösuunnitelma on hyväksytty ja se on ollut käytössä syyslukukauden 2024 alusta alkaen. Syyslukukauden suunnitelmaan kuuluva toiminta on toteutunut. |                                                              |                                                   |                                                                           |                                                                                                                              |
| Tavoite 2                            | Nuorisopalveluiden lisääminen                                                                                                                                         | Nuorten iltojen järjestämisen lisääminen                     | Kävijämäärät nuortenilloissa.                     | TP 2023 taso. Nuoria käy illoissa vaihtelevasti, 30-60 henkilöä per ilta. | Nuorteniltojen kävijämäärän lisääminen                                                                                       |
| Toteutuminen                         | Toteutunut                                                                                                                                                            |                                                              |                                                   |                                                                           |                                                                                                                              |
| Perustelut                           | Nuoria on käynyt illoissa vaihtelevasti, 40-60 per ilta                                                                                                               |                                                              |                                                   |                                                                           |                                                                                                                              |
| Tavoite 3                            | Lähiliikuntaolosuhteiden parantaminen                                                                                                                                 | Lähiliikuntapaikan kunnostus.                                | Riihivalkaman koulun lähiliikuntapaikan kunnostus | Elinkaaren loppupuolella oleva lähiliikuntapaikka.                        | Kaukalon ja pesäpallon kotipesän hankinta                                                                                    |
| Toteutuminen                         | Toteutunut                                                                                                                                                            |                                                              |                                                   |                                                                           |                                                                                                                              |
| Perustelut                           | Riihivalkaman lähiliikuntapaikka on kunnostettu suunnitelman mukaan.                                                                                                  |                                                              |                                                   |                                                                           |                                                                                                                              |

| Yhdyskunta-<br>tekniikan pal-<br>velualue | Tavoite                                                    | Toimenpiteet                                                   | Mittari         | Lähtötaso | Tavoitetaso 2024 |
|-------------------------------------------|------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|-----------------|-----------|------------------|
| Tavoite 1                                 | Kestävä viherympäristön hoito                              | Nurmikenttien muuttaminen vähemmän hoitoa vaativiksi niityiksi | Niittyjen määrä | 0 ha      | Enintään 1,0 ha  |
| Toteutuminen                              | Toteutunut                                                 |                                                                |                 |           |                  |
| Perustelut                                |                                                            |                                                                |                 |           |                  |
| Tavoite 2                                 | Turvalliset kadut ja kevyen liikenteen väylät              | Forssantien (ely) valaistuksen sopiminen                       | Asia sovittu    | Epäselvä  | Toteutunut       |
| Toteutuminen                              | Ei toteutunut                                              |                                                                |                 |           |                  |
| Perustelut                                | Asia ei ole edennyt ELY:n kanssa, jatketaan keväällä 2025. |                                                                |                 |           |                  |

| Kiinteistöjen<br>palvelualue | Tavoite                                                      | Toimenpiteet                                                                                                 | Mittari                                              | Lähtötaso                                                  | Tavoitetaso 2024                                                        |
|------------------------------|--------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| Tavoite 1                    | Energiatehokkuuden parantaminen kiinteistöissä               | Ilmastoystävällisen energiamuodon lisääminen                                                                 | Aurinkovoiman lisääminen kiinteistön energialähteenä | 0 kohdetta                                                 | 2 kohdetta                                                              |
| Toteutuminen                 | Toteutunut                                                   |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Perustelut                   |                                                              |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Tavoite 2                    | Jätehuollon tehostaminen                                     | Yhdistetään lähemmäksi olevia jätepisteitä                                                                   | Jätepisteiden määrä                                  | 25 kpl                                                     | 19 kpl                                                                  |
| Toteutuminen                 | Toteutunut osittain                                          |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Perustelut                   | Jätehuoltosuunnitelmat työllä, kohteita 24 kpl.              |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Tavoite 3                    | Vuokrattavien kiinteistöjen näkyvyyden parantaminen          | Esitetään kiinteistöt kotisivuilla                                                                           | Kaikki kiinteistöt löydettävissä kotisivuilta        | Kiinteistöt osin esitetty                                  | Kiinteistöt kuvin kotisivuilla.                                         |
| Toteutuminen                 | Toteutunut                                                   |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Perustelut                   |                                                              |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Tavoite 4                    | Toimialoille kiinteistökohtainen taloudellinen seurantatieto | Laaditaan kiinteistökohdainen eritelty kustannustieto seurattavista hyödykkeistä, kuten sähkö, vesi ja lämpö | Seurantatieto kiinteistökohtaisesti käytettävissä    | Energiakulutuksen seuranta vain teknisellä palvelualueella | Toimialueille seurattavat tiedot ylläpidon osalta kiinteistökohtaisesti |
| Toteutuminen                 | Toteutunut osittain                                          |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |
| Perustelut                   | Raportteja toimitettu toimialoille.                          |                                                                                                              |                                                      |                                                            |                                                                         |

| Kaaviotuksen<br>palvelualue | Tavoite                                                                                                                                                                                                       | Toimenpiteet                                                    | Mittari                                                   | Lähtötaso           | Tavoitetaso 2024                                     |
|-----------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|---------------------|------------------------------------------------------|
| Tavoite 1                   | Sähköinen tonttivarausjärjestelmän kehittäminen                                                                                                                                                               | Mahdollistetaan varausmaksun suorittaminen varauksen yhteydessä | Järjestelmä uudistettu                                    | Nykyinen            | Uudistettu                                           |
| Toteutuminen                | Toteutunut osittain                                                                                                                                                                                           |                                                                 |                                                           |                     |                                                      |
| Perustelut                  | Järjestelmän kehittäminen käynnissä ja jatkuu vuoden 2025 aikana. Käynnissä olleet vesihuollon kartta-aineistojen sekä rakennusvalvontaan liittyvät päivitykset ovat menneet tonttivarausjärjestelmän edelle. |                                                                 |                                                           |                     |                                                      |
| Tavoite 2                   | Uusi asuinalue                                                                                                                                                                                                | Uuden asuinalueen kaavoituksen käynnistäminen                   | Asuinalueen kaavoituksen eteneminen julkisesti nähtävälle | Nykyinen yleiskaava | Uusi kaavoitustyö käynnissä ja julkisesti nähtävillä |
| Toteutuminen                | Toteutunut                                                                                                                                                                                                    |                                                                 |                                                           |                     |                                                      |
| Perustelut                  |                                                                                                                                                                                                               |                                                                 |                                                           |                     |                                                      |

|                                   |                                                                                  |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
|-----------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|----------------------------|-------------------|
| Tavoite 3                         | Hyvä vesistöjen tila                                                             | Suojeluyhdistysten avustushjeiden uusiminen ja hankkeisiin osallistuminen           | Jaettavien avustusten määrä ja hankkeiden määrä             | 10.000 €/ 0 hanketta       | 15.000 € /1 hanke |
| Toteutuminen                      | Ei toteutunut                                                                    |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Perustelut                        | Talousarviossa 10.000 €, erillisiä hankkeita ei toteutunut.                      |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Tavoite 4                         | Uuden rakentamislain mukaisen rakennusjärjestyksen valmistelu vuoden 2024 aikana | Vaiheittainen eteneminen                                                            | Rakennusjärjestyksen aikataulus                             | Nykyinen rakennusjärjestys | Luonnos valmis    |
| Toteutuminen                      | Toteutunut                                                                       |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Perustelut                        |                                                                                  |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
|                                   |                                                                                  |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Ruuan ja puhdistuksen palvelualue | Tavoite                                                                          | Toimenpiteet                                                                        | Mittari                                                     | Lähtötaso                  | Tavoitetaso 2024  |
| Tavoite 1                         | Lähiruoan käytön lisääminen                                                      | Toimittajien tuotteiden kartoitus                                                   | Lähiruoka-<br>raaka-aineiden<br>%-osuus elintarvikeostoista | 16 %                       | 20 %              |
| Toteutuminen                      | Toteutunut osittain                                                              |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Perustelut                        | Toteutui 15 %, tuotteiden saatavuus oli rajallinen.                              |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Tavoite 2                         | Elintarvike-hankintojen kotimaisuusaste                                          | Huomioidaan koko valmistusprosessissa ruokalistosta alkaen                          | %-osuus elintarvikeostoista                                 | 82,50 %                    | 88 %              |
| Toteutuminen                      | Toteutunut                                                                       |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Perustelut                        |                                                                                  |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Tavoite 3                         | Ruokahävikin minimointi                                                          | Ruokahävikin seuranta sovelluksen avulla. Hävikin vähentäminen asiakkaan lautaselta | Lautasjäte g/ruokailija/ateria                              | 25 g/asiakas               | 15 g/asiakas      |
| Toteutuminen                      | Toteutunut                                                                       |                                                                                     |                                                             |                            |                   |
| Perustelut                        |                                                                                  |                                                                                     |                                                             |                            |                   |

|                                |                                                                                                      |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |
|--------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|-------------------------------------------|
| <b>Vesihuollon palvelualue</b> | <b>Tavoite</b>                                                                                       | <b>Toimenpiteet</b>                                               | <b>Mittari</b>                                                       | <b>Lähtötaso</b>                                       | <b>Tavoitetaso 2024</b>                   |
| Tavoite 1                      | Energian riittävyys kriittisissä toiminnoissa                                                        | Varavoima koneiden käytön suunnittelu                             | Varavoima generaattorien nopea käyttövalmius suunnitelman mukaisesti | Suunnitelma päivittämättä vesihuollon nykytilanteeseen | Suunnitelma päivitetty ja käyttöön otettu |
| Toteutuminen                   | Toteutunut                                                                                           |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |
| Perustelut                     |                                                                                                      |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |
| Tavoite 2                      | Viemäriverkon vuotovesien vähentäminen                                                               | Selvityksen mukaisten korjausten toteutus                         | Korjattavat kohteet 20                                               | 2                                                      | Kaikki 20 korjattu                        |
| Toteutuminen                   | Toteutunut osittain                                                                                  |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |
| Perustelut                     | Uusintamittaukset suoritetaan kevään 2025 aikana korjaustoimien onnistumisen varmistamiseksi.        |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |
| Tavoite 3                      | Rakennetun siirtoviemärin yhteyteen uusia liittyjiä                                                  | Alueelliset kartoitukset liittyjistä, jonka pohjalta suunnitelmat | Uusia alueellisia liittyjiä                                          | Ei liittyjiä                                           | 10 liittyjää                              |
| Toteutuminen                   | Toteutunut osittain                                                                                  |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |
| Perustelut                     | Liittyjien määrä lähes toteutunut, lisäliittyjiä vielä tulossa kevään 2025 aikana, jolloin toteutuu. |                                                                   |                                                                      |                                                        |                                           |

| Kiinteistöosa-<br>keyhtiö Tam-<br>melan Vuokra-<br>asunnot | Tavoite                                                                                                                                                        | Toimenpiteet                           | Mittari    | Lähtötaso | Tavoitetaso 2024 |
|------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------|------------|-----------|------------------|
| Tavoite 1                                                  | Asuntojen hyvän<br>käyttöasteen säilyttä-<br>minen                                                                                                             | Asuntojen nopea uudel-<br>leenvuokraus | Käyttöaste | 96 %      | 97 %             |
| Toteutuminen                                               | Ei toteutunut                                                                                                                                                  |                                        |            |           |                  |
| Perustelut                                                 | Vuokrausaste on pysynyt lähes ennallaan, mutta käyttöön otettu uusi vuokranhallintaohjelma, Kodia, on tuo-<br>nut tarkemman tavan käyttöasteen määrittämiseen. |                                        |            |           |                  |

## 4.3 Toiminnan toteutuminen

### 4.3.1 Hallinto- ja kehittämispalvelut

#### 4.3.1.1 Hallinnon ja talouden palvelualue

Hallinnon ja talouden palvelualue tukee kunnan luottamushenkilö- ja virkamiesjohtoa sekä luo edellytykset toimialoille mahdollisimman sujuvaan toimintaan tarjoamalla hallinto-, toimisto- ja asiakaspalveluja sekä kehittämällä yhdessä toimialojen kanssa kunnan organisaatiota, toimintoja ja johtamista. Hallinnon ja talouden palvelualueen budjettiin kuuluvat vaalit, tarkastus, etsivän seniorityön hanke, kiintiöpakolaiset, kotouttaminen, hyte-työ, Lapsiystävällinen kunta/Lyk-työ, ympäristöterveydenhuolto, hallinto, henkilöstöpalvelut, talous-, toimisto- ja ICT-palvelut.

Taloushallinto vastaa kunnan taloustoimen ja tietohallinnon sekä niiden osatekijöiden jatkuvasta kehittämisestä ja kouluttaa sekä tukee muita toimialoja talouteen liittyvissä asioissa. Vuoden 2023 aikana kunta kilpailutti kunnan taloushallintojärjestelmän, mutta kilpailutus keskeytettiin. Vuoden 2024 aikana kunnanhallitus päätti (Khall 29.1.2024 § 5), että Tammelan kunta lähtee mukaan Softwave-yhtiön Opifreus-taloushallintosovelluksen pilotointiprojektiin. Pilottiin mukaan lähteminen ei sido kuntaa ja lopullinen päätös tulee tehdä vasta pilotoinnin jälkeen.

Toiminta vuonna 2024:

Valtuusto kokoontui vuoden 2024 aikana yhteensä 5 kertaa. Maaliskuun kokouksessaan valtuusto päätti irtisanoa seudullisesta rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun sopimuksesta. Samassa kokouksessa Tammelan kuntaan perustettiin rakennustarkastajan ja ympäristötarkastajan virat. Valtuustolle esiteltiin myös AFRY Finland Oy:n laatimaa vesihuollon selvitystyötä. Kesäkuun kokouksessa valtuusto hyväksyi uudistetun hallintosäännön, joka tuli voimaan 11.6.2024. Valtuustolle esiteltiin kesäkuussa myös Tammelan ilmastosuunnitelmaa. Syyskuussa valtuusto hyväksyi Tammelan kunnan varallisuuden hoidon ja rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteet, jotka tulivat voimaan 1.10.2024. Marraskuussa valtuusto hyväksyi Tammelan kunnan tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja osallisuussuunnitelman 2024 - 2029 sekä Tammelan kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Valtuusto päätti, että 1.1.2025 - 31.12.2027 tulevissa kunnallisverosta ja kiinteistöverosta vapauttamista koskevissa hakemuksissa ratkaisuvalta on Verohallinnolla, ei Tammelan kunnalla. Joulukuussa valtuusto hyväksyi Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän vuoden 2024 tilinpäätöksen/loppuselvityksen sekä myönsi vastuuvapauden kuntayhtymän toimielimen jäsenille ja johtavalle viranhaltijalle (tilivelvollinen) tilikaudelle 1.1. - 31.10.2024.

Varsinaisten kokousten lisäksi valtuustolle järjestettiin vuoden 2024 aikana kaksi valtuustoseminaaria. Huhtikuussa seminaarin aiheena olivat talous, talousarvio, hallintosäännön uudistus sekä viestintästrategian alkusysäys teemana kuntastrategiasta viestintästrategiaan. Lokakuun valtuustoseminaarissa keskityttiin talouteen sekä eri toimialojen painopisteisiin sekä esiteltiin viestintästrategian etenemistä ja keskusteltiin mm. kunnan erottuvuustekijöistä. Lisäksi valtuustoseminaarissa järjestettiin kunnan elinvoimaohjelman valmisteluun liittyen työpaja. Valtuusto ja kunnan johtoryhmä osallistuivat seudun elinkeinopoliittisen ohjelman laadintaan liittyviin työpajoihin kevään ja syksyn aikana.

Kunnanhallitus kokoontui vuoden 2024 aikana yhteensä 18 kertaa. Maaliskuussa kunnanhallitus hyväksyi Tammelan kunnan toiminta-avustuksia koskevat päivitettyt yleiset periaatteet sekä hyväksyi Liesjärven ranta-asemakaavan päivittämistä koskevien ehdotusvaiheen ranta-asemakaavakartan ja kaavaselostuksen asettamisen yleisesti nähtäville ja päätti pyytää kaavamateriaalista mahdolliset lausunnot. Huhtikuussa kunnanhallitus päätti palveluliikenteen kilpailuttamisesta 1.8.2024 - 31.7.2025 väliseksi ajaksi yhden vuoden optiomahdollisuudella. Päätös palveluliikenteen hankinnasta tehtiin toukokuun kokouksessa. Kunnanhallitus teki 25.5.2024 kokouksessa päätökset kulttuuripalveluiden yleis- ja kohdeavustusten, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kohdeavustusten sekä kylien kehittämisavustusten jakamisesta.

Kesäkuussa kunnanhallitus hyväksyi Tammelan yhtenäiskoulun ensikertaisen kalustuksen tarjouspyyntöaineiston ja delegoi hankintapäätöksen tekemisen sivistysjohtajalle tai hänen sijaiselleen. Valmiussuunnitelmien päivittämisen jälkeen kunnanhallitus hyväksyi kesäkuussa Tammelan kunnan valmiussuunnitelman yleisen osan, toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat sekä kriisiviestintäohjeen. Papinsillan osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman hyväksyminen tapahtui niin ikään kesäkuun kunnanhallituksen kokouksessa.

Kesän kokoustaun jälkeen kunnanhallitus hyväksyi elokuussa yhtenäiskoulun ensikertaisen varustuksen AV-laitteiden tarjouspyyntöaineiston kilpailuttamista varten sekä delegoi hankintapäätöksen tekemisen sivistysjohtajalle tai hänen sijaiselleen. Syyskuussa kunnanhallitus antoi lausunnon vuoden 2023 arviointikertomuksen havainnoista ja toimitti sen tiedoksi valtuustolle ja tarkastuslautakunnalle. Syyskuussa kunnanhallitus hyväksyi myös päivitetyn osallistuvan budjetoinnin toteutusperiaatteet, joihin tehtiin mm. muutos siitä, että osallistuvan budjetoinnin määrärahan käyttö ratkaistaan jatkossa kuntalaisäänestyksen perusteella. Lokakuussa kunnanhallituksen käsittelyssä oli päivitetty hankintaohje, mutta se palautettiin valmisteluun. Joulukuussa kunnanhallitus käsitteli hankintaohjetta uudelleen ja silloin käsittelyssä oli mukana Hämeen Yrittäjien hankintaneuvojan lausunto. Kunnanhallitus päätti esittää valtuustolle, että valtuusto kumoaa 1.3.2018 voimaan astuneen hankintaohjeen ja vahvistaa päivitetyn hankintaohjeen voimaantulevaksi valtuuston päätöksenteon jälkeen. Valtuusto ei kokoontunut enää vuonna 2024, joten tältä osin päätöksenteko siirtyi vuodelle 2025.

Vuoden 2024 alusta alkaen kulttuuripalvelut ovat kuuluneet hallinto- ja kehittämispalveluiden toimintaan ja tästä syystä kunnanhallitus hyväksyi lokakuussa päivitetyn kulttuuripalkintosäännön ja päätti marraskuun kokouksessaan kulttuuripalkinnon saajasta vuonna 2024. Palkinto luovutettiin kunnan itsenäisyyspäivän juhlassa Pentti Lintumaalle.

Kunniamerkkitoimikunta kokoontui kerran 2.4.2024 ja teki kunnanhallitukselle esityksensä itsenäisyyspäivänä myönnettäviä Suomen Valkoisen Ruusun ja Suomen Leijonan ritarikuntien kunniamerkkejä koskevien esitysten tekemisestä Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Vuoden 2024 aikana järjestettiin kahdet vaalit eli presidentinvaalit, joiden ensimmäinen vaali oli 28.1. ja toinen vaali 11.2., sekä europarlamenttivaalit 9.6. Presidentinvaalin 1. kierroksella äänestysprosentti oli 76,4 ja vaalin 2. kierroksella 70,8. Europarlamenttivaaleissa Tammelan äänestysprosentti oli 41,6. Europarlamenttivaalit 2024 oli viimeinen vaali, jossa Tammelassa oli neljä äänestysaluetta. Vuodesta 2025 alkaen kunta muodostaa yhden äänestysalueen.

Tietosuoja toteutettiin vuosikellon mukaisesti. Vuodesta 2023 laadittiin Tammelan ensimmäinen tietotilinpäätös, joka vietiin kunnanhallitukselle tiedoksi maaliskuussa. Tietosuojakoulutukseen kiinnitettiin vuoden 2024 aikana erityistä huomiota ja tietosuojavastaava oli vuoden aikana kahteen kertaan kertomassa ko. koulutuksesta sekä yleisesti tietosuojasta esihenkilöinfossa. Tietosuojakoulutus liitettiin perehdytykseen kuuluvaksi asiaksi ja esihenkilö huolehtii siitä, että jokainen työntekijä suorittaa koulutuksen. Yksi tietosuojaan painopisteistä vuonna 2024 oli tietokoneen K-levyn "puhdistus" vanhoista dokumenteista. Kunnan tietosuojapolitiikka päivitettiin syksyllä 2024 ja se käytiin lävitse tietosuojaryhmässä ja johtoryhmässä ennen kunnanhallituksen päätöksentekoon vientiä. Päivitettyssä tietosuojapolitiikassa tietosuoja-asetuksen sisältämiä tietosuojaperiaatteita kirjoitettiin aiempaa enemmän "auki", tietosuojaan liittyviä rooleja ja vastuita täsmennettiin ja lisättiin sekä lisättiin tietosuojaan seuranta, ylläpitoa ja kehittämistä koskevia prosesseja. Kunnanhallitus hyväksyi päivitetyn tietosuojapolitiikan marraskuussa ja se tuli voimaan joulukuun 2024 alusta.

Kunnan valmiusjohtoryhmä osallistui yhdessä seurakunnan kanssa HÄME24 -harjoitukseen 4. - 5.9.2024, jonka valmistelu aloitettiin jo keväällä. Harjoitukseen valmistautumiseen liittyi myös kunnan valmiussuunnitelmien päivittäminen. Lisäksi valmiusjohtoryhmä osallistui marraskuussa Digi- ja väestötietoviraston järjestämään Taisto-harjoituksen, joka on Suomen suurin digitaalisen turvallisuuden harjoitus.

Hallinto- ja kehittämispalveluissa tapahtui useita henkilöstömuutoksia vuoden 2024 aikana:

- Tammelan ensimmäinen kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori aloitti työsuhteensa 1.2.2024.
- Hyvinvointikoordinaattori oli irtisanoutunut syksyllä 2023 ja uusi hyvinvointikoordinaattori aloitti työssä helmikuussa 2024.
- Talous- ja hallintojohtaja irtisanoutui virastaan maaliskuussa 2024. Uusi viranhaltija aloitti kesäkuussa 2024, mutta hän irtisanoutui lokakuussa 2024. Tämän jälkeen uusi viranhaltija valittiin talous- ja hallintojohtajan virkaan marraskuussa 2024 ja hän aloitti virassa 7.1.2025.
- Vakituinen hallintosihteeri on opintovapaalla ja hänen sijaisenaan ollut määräaikainen hallintosihteeri eläköityi vuoden 2024 aikana. Väliaikaisesti tehtävässä toimi teknisten palveluiden hallintosihteeri ja uusi määräaikainen työntekijä aloitti tehtävässä elokuussa 2024.
- Elinvoimakoordinaattori irtisanoutui elokuussa 2024 ja uutta elinvoimakoordinaattoria ei rekrytoitu.
- Loppuvuodesta 2024 kuntaan haettiin uuteen yhteisökoordinaattorin tehtävään työntekijää, joka aloitti 7.1.2025.
- Kirjanpitäjä irtisanoutui tehtävästään elokuussa 2024. Kirjanpitäjän tehtävää ei täytetty vaan tehtävä muutettiin talousasiantuntijaksi. Tehtävään valittu talousasiantuntija työskenteli osa-aikaisena loka - joulukuun 2024 60 % työajalla ja vuoden 2025 alusta täydellä työajalla.

## Kotouttaminen

Kotouttamisen osalta Tammelan kotouttamispalveluja on tuottanut Forssan kaupungin Kotouttamo. Kunnan kiintiöpakolaisten osalta kuntaan ei ole tullut uusia henkilöitä vuonna 2024.

Kotouttamisessa on toimittu maahanmuuttajien tukena muun muassa kuntalaiseksi siirtymisen prosessissa, arjen toiminnoissa ja työnhaussa. Kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille on järjestetty kotouttavaa ja yhteisöllistä aktiviteettia. Lisäksi on toteutettu osallistujille maksuton, ostopalveluna hankittu suomenkielenvalmennus keväälle ja syksylle 2024. Tämä liittyy myös työllistämiseen, sillä kielitaito on yksi este työllistymisessä.

## Etsivän senioritoiminnan hanke

Vuosi 2024 Etsivän senioritoiminnan -hankkeen osalta tavoitti yksinäisiä suunnitelmien mukaan ja kerhotoiminta sekä vuoden aikana järjestettävät tapahtumat ovat vakiintuneet.

Yhteistyö seurakunnan, järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa on lisääntynyt. Tapahtumien kulut on hankkeen osalta olleet maltilliset, kun maksajia on useampia.

Yhteistyössä Vanhusneuvoston kanssa järjestettiin ensimmäistä kertaa Tammelassa myös Seniorimessut 22.5.2024, kävijöitä oli noin 200 ja näytteilleasettajia oli yli 30.

Hanke on saavuttanut hyvän näkyvyyden ja on laajasti kuntalaisten tiedossa. Yhteydenottoja tulee viikoittain.

Hanke on mukana erilaisissa työryhmissä, joissa käsitellään seniori-ikäisten asioita ja valvotaan heidän etujaan.

Yhteistyö ja verkostoituminen Oma-Hämeen ja lähikuntien vanhustyötä tekevien toimijoiden kanssa on myös lisääntynyt.

Vapaaehtoisten määrä on pysynyt samana. Osa on jäänyt tauolle mutta uusia on saatu mukaan ja perehdytetty yksilöllisesti. Vapaaehtoisystävä koulutusta ei tänä vuonna järjestetty.

## Kulttuuripalvelut

Tammela on kulttuuripitäjä, joka vahvoin juurin kukkii vihantaa kulttuuritarjontaa. Kulttuurivuosi 2024 kietoi jälleen otteeseensa tapahtumissa, näyttelyissä, musiikkitarjonnassa, kesäteattereissa, iltamissa ja opastetuilla kierroksilla.

Tammelan kunta järjesti retket Oopperan kummitukseen lokakuussa sekä matkan Ateneumiin suomalaisen taiteen päivänä. Portaani Nahkurinverstaan taidekesä tarjosi ainutlaatuisen mahdollisuuden kokea juhluvoittoa viettäen Aulikki Oksasen taiteilijavierailun. Samaisessa kulttuurimiljöössä uppouduttiin maalaustaiteeseen keskikesän taidekurssilla, opettajanaan Maria B. Raunio. Tammelassa perustetun Kotiseutuliiton 75-vuotisjuhlaa kahviteltiin toukokuussa Lounais-Hämeen Pirtillä. Jo 44. kerran järjestetty Hakkapeliitta-tapahtuma kulki vuonna 2024 kulttuurin teemalla 'Hakkapeliitat taiteen tiellä'. Tammelan kunnan kiiteltä taidenäyttelytila valtuustosalissa ihastutti halki kevään ja syksyn, vuoden päättyen Tammelan kunnan luetteloidusta taiteesta kuratoituun taidejoulukalenteriin.

Erityiset nähtävyydet ja luontokohteet houkuttelivat kävijöitä myös vuonna 2024 ja vuosi vuodelta kumpuilevat tarinat taiteen tekijöistä aina Hämeen Härkätieltä kunnan joka kolkkaan. Ensimmäisen kerran Tammelassa juhliittiin myös Albert Edelfeltin syntymäpäivää iltasoitolla auringonlaskun aikaan – oikeutetusti kulta-ajan taiteen syntysijoilla Kaukolanharjun näkötorjalla.

| Suoritteet                          | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-------------------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Kulttuuritilaisuuksiin osallistujat | 3 742   | 4 238  |        |         | 17 000  |

## Viestintä

Viestinnän vuosi oli Tammelan kunnassa kehittämisen aikaa. Vuonna 2023 uusitun kuntastrategian myötä nähtiin tilaus luoda Tammelalle myös viestintästrategia, tukemaan kuntastrategian toteutumista. Viestintästrategia on viestinnän kokonaissuunnitelma, joka määrittää, mitä viestinnällä halutaan saavuttaa ja miten se toteutetaan. Kuntastrategian toteutuminen vaatii tavoitteellista viestintää ja viestinnän avulla myötävaikutetaan kuntaimagon vahvistumiseen ja avataan strategisia tavoitteita. Viestintästrategia on olennainen osa kuntastrategiaa.

Hanketta avattiin kevään valtuustoseminaarissa kulttuuri- ja viestintäkoordinaattorin puheenvuorolla. Vuoden mittaan viestintästrategiaa työstettiin luodaten Tammelan kuntastrategiaan, kunnalliseen viestintään sekä työpaikkojen kautta. Syksyn valtuustoseminaarissa ja kunnan laajassa johtoryhmässä keskusteltiin muun muassa Tammelan vahvuuksista ja erottuvuustekijöistä. Kulttuuri- ja viestintäkoordinaattori esitteli viestintästrategian kunnan laajalle johtoryhmälle tammikuussa 2025, josta se eteni päätöksentekoon. Viestintästrategia vahvistettiin hallituksen kokouksessa 3.2.2025.

Viestinnän kärkihankkeita vuonna 2025 Tammelan kunnassa ovat viestintästrategian jalkauttaminen, brändin kirkastus ja verkkosivu-uudistus.

| Hallinnon ja talouden palvelualue (ulkoinen) | Talousarvio 2024  | Toteuma 2024      | Poikkeama      |
|----------------------------------------------|-------------------|-------------------|----------------|
| Toimintatulot                                | 173 529           | 289 526           | 115 997        |
| Toimintamenot                                | -2 740 089        | -2 866 096        | -126 007       |
| <b>Netto (Toimintakate) yhteensä</b>         | <b>-2 566 560</b> | <b>-2 576 570</b> | <b>-10 010</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP 2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|--------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 9 215   | 5 554   | 5000   | 3 550   | 3 551   |

Hallinnon ja talouden palvelualueen osalta toimintakate ylittyi ympäristöterveydenhuollon lisälaskun johdosta, joka oli 25 043 euroa.

#### 4.3.1.2 Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue

Vuonna 2024 elinvoiman ja työllisyyden palvelualueen menot olivat n. 0,5 milj. euroa. Merkittävimmät menot koostuivat joukkoliikenteestä, henkilöstökuluista, maksuista Forssan Yrityskehitys Oy:lle, maaseutupalveluista (Someron kaupunki) ja työllistettävien palkoista.

##### Työllisyyspalvelu (TE-25) uudistus

TE25-uudistusprosessia on valmisteltu tiiviisti vuonna 2024. Tammela on mukana seitsemän kunnan yhteisessä työllisyysalueessa, jonka vastuukuntana toimii Hämeenlinna. Valmistelutyötä on tehty virkamies- ja työntekijätasolla, päättäjien tiedottamista unohtamatta. Yhteistyö TyöHämeessä on sujunut hyvässä yhteishengessä, tavoitteellisesti ja konkreettisella tasolla. Vuosi 2024 oli valmistelujen osalta merkittävä ja sen kautta on varmistettu työllisyyspalveluiden sujuvaa siirtymistä kunnille 1.1.2025 alkaen.

##### Työllisyyden hoito

Työllisyyden saralla on toimittu aktiivisesti. Yhteistyö Oma Hämeen kanssa on tiivistä, sillä Oma Hämeen tuottama kuntouttava työtoiminta toteutetaan Tammelan kunnan tiloissa. Samassa yhteydessä toimii kierrätyskeskus, jonka työntekijät on palkattu työllistämistuoin.

Tammelan työllisyyden kanssa toimivat tahot alkoivat kokoontua säännöllisesti loppuvuodesta 2023. Tavoitteena on tiiviimpi yhteistyö ja konkreettiset kokeilut työllisyyden edistämiseksi. Näkyvimpänä kokeiluna on alkuvuodesta 2024 käynnistynyt ”kyläpaja” eli Oma Hämeen tuottama ja Tammelan kunnan toteuttama kuntouttavan työtoiminnan palvelu Letkun kylällä, joka toteutettiin kevään aikana.

Tammelan kunta on mukana Forssan seudun työllisyys ekosysteemissä, Virta-Verkostossa. Tavoitteena on seudullisen työllisyyden edistäminen ja profiiliin nostaminen.

##### Elinvoima

Viestintästrategian valmistelutyö alkoi vuonna 2024. Viestintästrategian ohessa on suunniteltu valmistelua muihin viestintää ohjaaviin ja neuvoviin asiakokonaisuuksiin.

Kunnan elinvoimaohjelman valmistelutyö edistyi merkittävästi syyskaudella 2024. Ohjelman tavoitteena on syventää kuntastrategian elinvoimaan ja yritysystävällisyyteen liittyviä teemoja.

Lounais-Hämeen kuntien yhteistä elinkeinopoliittista ohjelmaa on valmisteltu vuoden 2024 aikana. Tavoitteena on ollut laatia ohjelma, joka tukee seudulla nykyisin toimivien yritysten ja työnantajien toimintaedellytyksiä sekä pyrkii saamaan lisää työpaikkoja seudulle.

Kunnan viranhaltijat ja työntekijät ovat käyneet vierailulla yrityksissä sekä opastaneet ja neuvoneet kunnassa toimivia yrittäjiä heidän tarvitsemisissaan asioissa.

Kunnan, yrittäjäyhdistyksen ja kunnassa toimivien yrittäjien kesken on ollut säännöllisiä tapaamisia ajankohtaisten asioiden parissa.

Kunnalla on yritysneuvontaan liittyvä yhteistyösopimus Forssan Yrityskehityksen kanssa.

## Maaseutupalvelut

Maaseutupalvelut tuottaa Someron kaupunki. Vuonna 2024 maaseutupalveluissa oli töissä neljä virkasuhteista henkilöä sekä yksi kesätyöntekijä neljän kuukauden ajan. Maaseutupalvelut tuottavat palvelut Somerolle, Forssalle ja Tammelalle. Maaseutupalvelut vastaavat mm. tukihakemusten käsittelystä, neuvonnasta, hallinnollisesta valvonnasta (vuonna 2023 aloitettiin satelliittikuvien käyttö), takaisinperinnöistä ja hukkakauratarkastuksista. Tammelan tukea hakevien tilojen määrä on ollut laskussa. Vuonna 2024 niitä oli yhteensä 155 kpl, joista kaikki hakemukset palautettiin sähköisesti.

| Elinvoiman ja työllisyyden palvelu-<br>alue (ulkoinen) | Talousarvio 2024 | Toteuma 2024    | Poikkeama     |
|--------------------------------------------------------|------------------|-----------------|---------------|
| Toimintatulot                                          | 65 000           | 86 167          | 21 167        |
| Toimintamenot                                          | -502 307         | -503 223        | -916          |
| <b>Netto (Toimintakate) yhteensä</b>                   | <b>-437 307</b>  | <b>-417 056</b> | <b>20 251</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP 2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|--------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 3       | 10      | 0      | 0       | 0       |

## Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä. Sen tavoitteena on lisätä kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ehkäistä sairauksia ja syrjäytymistä ja vahvistaa osallisuutta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja toteutukseen osallistuvat kaikki kunnan eri toimialat. Tammelan kunnassa toimii laaja hyvinvointiryhmä, johon kuuluu eri hallinnonalojen edustajia.

Vuoden 2024 aikana toteutettiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä Tammelan hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman 2021 - 2025 mukaisesti. Hyvinvointiraportissa tarkastellaan ajankohtaista tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista sekä kunnan terveydenedistämisaktiivisuudesta. Kansalliset dialogit-keskustelu järjestettiin keväällä teemalla ”Turvallisuuden merkitys Tammelan ikäihmisille”. Taloudellisesti vaikeassa asemassa olevien kulttuuriharrastusta tukevaa Kaikukortti-toimintaa aktivoitiin ja kehitettiin kunnassa. Nuorisopassin käyttöönotosta luovuttiin, sillä sen arvioitiin tuottavan vain niukasti hyötyä suhteessa kustannuksiin. Tammelan 5. - 9. luokan oppilaille järjestettiin interaktiivisia päihdekasvatustunteja sekä 8.luokan oppilaille seksuaali- ja päihdekasvatustunnit.

Tavoitteena oli tukea asukkaita ottamaan vastuuta hyvinvoinnistaan ja kannustaa tekemään pieniä tekoja hyvinvointinsa eteen mm. liikunnan, luonnon ja kulttuurin parissa. Hyvinvointikortti-toiminta jatkui ja tavoitteeseen liittyen järjestettiin myös Harrastemessut. Järjestötoimijat pääsivät esittelemään moninaista harrastetoimintaa Harrastemessuilla ja ohjelmaa oli kaikenikäisille tammelalaisille. Ikäihmisten kaatumisten ennaltaehkäisyyn tähdättiin jatkamalla senioreiden tasapainokouluja sekä maksuttomien liukuesteiden jakamista yli 65-vuotiaille. Hyvinvointitietoa jaettiin kuntalaisille sosiaalisen median kanavissa sekä kunnan hyvinvointityöstä viestittiin myös kunnan kotisivuilla sekä paikallislehdessä.

Hyvinvointisuunnitelman rinnalle luotiin Tammelan kunnan ensimmäinen tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja osallisuussuunnitelma, joka hyväksyttiin kunnanvaltuustossa marraskuussa. Suunnitelma toimii työkaluna kunnan toiminnan kehittämiseen ja kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnin huomioimiseen, tavoitteena oli lisätä kuntalaisten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä edistää tammelalaisten hyvinvoivaa ja turvallista arkea. Osana yhdenvertaisuuden edistämistä tuettiin myös Tammelassa järjestettyä Pride-tapahtumaa.

Laaja hyvinvointityöryhmä kokoontui säännönmukaisesti. Toimintaan on kutsuttu mukaan edustus myös nuorisovaltuustosta ja vanhusneuvostosta, luottamushenkilöstöstä sekä seurakunnasta.

## 4.3.2 Sivistyspalvelut

### 4.3.2.1 Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuspalveluiden tehtävänä on tarjota laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta alle kouluikäisille lapsille. Jokaisella lapsella on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen.

Tammelassa on kolme päiväkotia. Kirkonkylässä toimii Päiväkotit Taikatassu, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1 - 6-vuotiaille, esiopetuspaikkoja 6-vuotiaille ja luontoliikuntaryhmiä liikuntapuistossa 5 - 6-vuotiaille. Riihivalkamassa toimii Tammitarhan päiväkotia, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1 - 6-vuotiaille, esiopetusta 6-vuotiaille ja vuorohoitopalvelua. Portaassa on Portaan päiväkotia, jossa on varhaiskasvatuspaikkoja 1 - 6-vuotiaille ja esiopetuspaikkoja 6-vuotiaille. Perhepäivähoitoa on tarjolla Riihivalkamassa, Kydössä, Kaukjärvellä ja Lamalassa. Kunnassa on tarjolla lasten kotihoidon tuki ja yksityisen hoidontuen kuntalisä. Avoimen varhaiskasvatuksen palveluna järjestetään kesäleikkikenttätoimintaa eri puolilla Tammela.

| Varhaiskasvatuksen palvelualue (ulkoinen) | Talousarvio 2024  | Toteuma 2024      | Poikkeama     |
|-------------------------------------------|-------------------|-------------------|---------------|
| Toimintatulot                             | 194 500           | 196 003           | 1 503         |
| Toimintamenot                             | -3 438 894        | -3 529 468        | -90 574       |
| <b>Netto (Toimintakate) yhteensä</b>      | <b>-3 244 394</b> | <b>-3 333 465</b> | <b>89 071</b> |

Varhaiskasvatuksen määrärahatarvetta on kasvattanut lisähenkilöstön palkkaaminen. Varhaiskasvatuksessa on ollut jatkuva sijaistarve ja lisääntynyt henkilöstötarve erityisen tuen tukitoimiin. Lisäksi varhaiskasvatukseen on perustettu elokuussa 2023 kaksi uutta ryhmää ja elokuussa 2024 yksi uusi ryhmä. Näistä kaksi ryhmää ovat 1 - 3-vuotiaille ja yksi ryhmä 3 - 5-vuotiaille.

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP 2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|--------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 161 361 | 154 278 | 6129   | 1 773   | 1 773   |

| Suoritteet                              | TP 2021 | TP 2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------------------|---------|---------|--------|---------|---------|
| Lasten määrä varhaiskasvatuksessa       | 242     | 239     | 237    | 231     | 235     |
| Esioppilaiden määrä                     | 45      | 55      | 43     | 43      | 53      |
| Perhepäivähoidon paikat                 | 38      | 35      | 35     | 36      | 32      |
| Päiväkotipaikat                         | 216     | 211     | 225    | 230     | 233     |
| Kesäleikkikenttätoiminta toimintapäivät | 0       | 14      | 20     | 14      | 14      |

Suoritteiden tilastointia on uusitettu vuoden 2024 talousarvioon. Suoritteiden seurannasta on poistettu lasten läsnäolopäivien seuranta, koska läsnäolopäiviä ei käytetä enää kustannusten seurannassa. Tilalla seurataan lasten määrää varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu alkoi kunnassa 1.8.2021 ja päättyi kesään 2024. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuivat vuonna 2016 ja 2017 syntyneiden ikäluokat. Kokeilun tarkoituksena oli vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välistä jatkumoa, selvittää perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Tammelassa 99 prosenttia lapsista osallistui kaksivuotiseen esiopetukseen.

Elokuussa 2023 varhaiskasvatus muuttui asiakkaille maksuttomaksi eli varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja ei enää peritä kuntalaisilta. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on kasvanut aikaisempiin vuosiin verrattuna. Osallistumisaste v. 2024: 1v 42 %, 2v 74 %, 3 - 4v 98 % ja 5 - 6v 99 %.

Osallistumisaste oli aikaisempina vuosina keskimäärin 74 %. Alle kolmevuotiaita lapsia on tullut aikaisempia vuosia enemmän varhaiskasvatukseen. Vuosikymmenen 2020 alussa varhaiskasvatuksen lapsimäärä näytti vähenevän 200 lapsen tuntumaan, mutta maksuton varhaiskasvatus lisäsi lasten osallistumisastetta varhaiskasvatukseen. Myös muutama perhe on muuttanut Tammelaan tietoisena maksuttomasta varhaiskasvatuksesta. Maksuton varhaiskasvatus edistää yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia varhaiskasvatukseen, antaa lapsille mahdollisuuden oppia yhdessä toisten lasten kanssa ja parantaa huoltajien työllistymistä.

Lasten moninaiset tarpeet ovat lisääntyneet, mikä on edellyttänyt lisähenkilöstön palkkaamista ja henkilöstön täydennyskoulutusta. Lisähenkilöstöä ja täydennyskoulutusta on osittain rahoitettu valtion avustamilla hankerahoituksilla. Hankerahoituksen avulla on lisätty henkilökuntaa, kehitetty pedagogista toimintaa ja toimintaympäristöjä. Valtion kustantamat hankerahoitukset vähenivät merkittävästi vuoden 2024 aikana, mutta olemme jalkautaneet kehittämistyön osaksi varhaiskasvatusta mm. leikkiympäristöt, henkilöstön täydennyskoulutus, englannin kielisuihkus ja varhaiskasvatuksen tuen pedagoginen tiimi. Lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukea on kehitetty varhaiskasvatuksen henkilöstöstä muodostuneen tuen tiimin avulla. Tiimin toiminta jatkuu hankkeen päättymisen jälkeen osana varhaiskasvatusta ja esiopetutusta lapsiryhmien ja henkilöstön työn tukena.

Kunta tukee vakituisen henkilöstön kouluttautumista varhaiskasvatuksen opettajaksi ja erityisopettajaksi, koska näistä ammattiryhmästä on pulaa. Osa varhaiskasvatuksen lastenhoitajista aloitti varhaiskasvatuksen opettajan opinnot ja yksi opettaja valmistui erityisopettajaksi. Aluehallintovirasto on tarkastanut Tammelan varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen talvella 2024. Valvonta osoitti, että kelpoisen henkilöstön määrää pitäisi saada lisää. Aluehallintovirasto teki syksyllä 2024 uuden tarkastuksen, minkä tuloksena kunnan kelpoisen henkilöstön määrä oli riittävä, eikä jatkotoimenpiteille ollut tarvetta.

Uutena tapahtumana aloitettiin vauvajuhlat. Keväisin kutsutaan edellisvuoden aikana Tammelaan syntyneet vauvat perheineen yhteiseen juhlaan. Juhla järjestetään yhteistyössä seurakunnan kanssa. Tammelan ensimmäinen vauvajuhla (vuoden 2023 syntyneet) vietettiin 16.5.2024.

#### 4.3.2.2 Perusopetuksen palvelualue

Opetus järjestetään valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden sekä paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koulupäivän yhteydessä järjestetään koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, kun toiminnan tarve on paikallisesti päätetyn ryhmäkoon (8) mukainen.

Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin. Kuluvana vuonna kaikki perusopetuksensa Tammelassa suorittaneet saivat jatko-opintopaikan.

| Perusopetuksen palvelualue (ulkoinen) | Talousarvio 2024  | Toteuma 2024      | Poikkeama       |
|---------------------------------------|-------------------|-------------------|-----------------|
| Toimintatulot                         | 213 940           | 265 380           | 51 440          |
| Toimintamenot                         | -6 157 943        | -6 309 844        | -151 901        |
| <b>Netto (Toimintakate) yhteensä</b>  | <b>-5 944 003</b> | <b>-6 044 464</b> | <b>-100 461</b> |

Valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetusta kehitetään Suomessa inklusioperiaatteen mukaisesti. Inklusioperiaate edistää myös sivistyspalveluiden strategian toteutumista. Strategian tavoitteina on yhtenäisen ja inklusiivisen opinpolun muodostaminen ja erityisen tuen palveluiden kehittäminen. Tavoitteena on, ettei erityisen tuen palveluita hankita enää muista kunnista.

Perusopetuksen osalta toimintakate ylitti talousarviossa määritellyn summan. Poikkeama johtuu erityisen tuen palveluiden ennakoitua korkeammilla kustannuksilla Forssan kaupungin ilmoittettua kuntien välisen sopimuksen perumisesta.

| Poistot (ulkoinen)             | TP 2021   | TP 2022 | TP 2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|--------------------------------|-----------|---------|---------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset    | 1 190 054 | 823 179 | 14 144  | 8 607   | 8 606   |
| Suoritteet                     | TP 2021   | TP2022  | TP 2023 | TA 2024 | TP 2024 |
| Peruskoululaiset               | 586       | 558     | 537     | 527     | 532     |
| Peruskoulujen opettajat        | 60        | 58      | 58      | 57      | 58      |
| Peruskoulujen kuljetusoppilaat | 231       | 231     | 240     | 235     | 230     |
| Koulunkäynnin ohjaajat         | 19        | 18      | 20      | 17      | 21      |
| Yhteisten koulujen oppilaat    | 18        | 16      | 12      | 14      | 13      |
| Lukion opiskelijat             | 82        | 84      | 86      | 84      | 88      |

Vuoden 2024 tilastointipäivän oppilasmäärä oli 531 oppilasta. Perusopetusta annettiin Tammelassa neljässä alakoulussa (Myllykylä, Porras, Riihivalkama ja Teuro) sekä yhtenäiskoulussa, jonne keskittyy koko kunnan yläluokkien opetus. Yhtenäiskoulussa, Portaan ja Myllykylän kouluissa oppilasmäärä säilyi vuoden 2023 tasolla. Muissa yksiköissä oppilasmäärässä tapahtui vähenemistä. Riihivalkamassa vähennys oli 5 oppilasta ja Teurolla 4 oppilasta.

Yhtenäiskoulussa on perusluokkien lisäksi toiminut koko kuntaa palvelevina Jopo-ryhmä sekä viisi pienryhmää, joissa oppilas opiskelee tarpeen mukaan ja integroituu yleisopetuksen ryhmiin mahdollisimman paljon. Vuoteen

2023 verrattuna pienryhmien määrä kasvoi kahdella. Kehittämällä ja vakiinnuttamalla joustavia opetusjärjestelyitä on tavoitteena järjestää oppimisen tukea siten, että jokainen oppilas voisi käydä koulua omassa kunnassa.

Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävästä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Oppilaskuntatoiminta ja yhteistyö nuorisovaltuuston kanssa ovat nuorille väyliä paikalliseen demokraattiseen vaikuttamiseen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen. Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Yhteistyössä nuorisotoimen kanssa on hankerahoituksella käynnistetty koulunuorisotyö. Koulupäivässä on mukana nuorisotyöntekijän järjestämää kohtaavaa ja osallistavaa toimintaa yläluokkalaisille. Peruskoululaisille on ollut tarjolla Harrastamisen Tammelan mallin -kerhotoimintaa kulttuuri- ja vapaa-aikasihteerin koordinoimana koulupäivien jälkeen kouluilla ja Manttaalilla. Lisäksi Tammelan peruskouluilla toteutetaan kiusaamisen vastaista kampanjaa määräaikaisten projektikoordinaattorin johdolla.

Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Erityisten opetusjärjestelyiden kautta on tuettu kouluun kiinnittymistä ja tehty mahdolliseksi yksilöllisiä järjestelyitä perusopetuksen suorittamiseksi.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Uuden yhtenäiskoulun rakentamishankkeessa tilojen käyttäjien hyvinvoinnin kannalta onnistuneiden ratkaisujen yhteydessä on merkittävää myös kestävä kehityksen edistäminen.

### 4.3.2.3 Vapaa-ajan palvelualue

Vapaa-ajan palvelualue ylläpitää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä järjestämällä liikunta-, nuoriso- ja kirjasto-palveluita.

| Vapaa-ajan palvelualue (ulkoinen)    | Talousarvio 2024 | Toteuma 2024    | Poikkeama     |
|--------------------------------------|------------------|-----------------|---------------|
| Toimintatulot                        | 161 200          | 183 874         | 22 674        |
| Toimintamenot                        | -1 016 017       | -1 007 345      | 8 672         |
| <b>Netto (toimintakate) yhteensä</b> | <b>-854 817</b>  | <b>-823 471</b> | <b>31 346</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP 2022 | TP2023  | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 76 610  | 79 632  | 116 024 | 93 867  | 95 133  |

| Suoritteet                            | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|---------------------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Työllistettäviä nuoria                | 79      | 79     | 77     | 120     | 79      |
| Nuorisotyön ohjaustunnit              | 866     | 1 315  | 1 850  | 1 800   | 1 950   |
| Kirjastossa käyntejä                  | 45 872  | 64 340 | 76 190 | 56 000  | 71 400  |
| Kirjastoaineiston lainat              | 74 297  | 68 153 | 76 330 | 75 000  | 74 600  |
| Liikunnanohjaustunnit                 | 576     | 775    | 815    | 790     | 780     |
| Musiikkiopiston opiskelijoita         | 36      | 36     | 36     | 36      | 36      |
| Musiikkileikkikoulun ryhmiä           | 4       | 3      | !      | 3       | 0       |
| Musiikkileikkikouluun osallistuneita* |         |        |        |         | 13      |
| Kuvataidekoulun opiskelijoita         | 24      | 24     | 24     | 24      | 24      |
| Kansalaisopiston opetustunnit         | 634     | 732    | 669    | 900     | 601     |

\*Uusi rivi, tätä ei ole ennen ilmoitettu

#### Musiikkileikkikoulu 2024

Musiikkileikkikouluryhmiä ei Tammelassa järjestetty. Tehostusyrityksistä huolimatta syksyllä 2024 lapsia Tammelan ryhmiin ilmoitettiin vain muutama, joten niitä ei perustettu. Tammelalaisia lapsia kävi Forssan muskariyryhmissä kevätlukukaudella 2024 13 kpl. Määrä pysyi samana syyslukukaudella.

## Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluiden toimintaa ohjaa nuorisotyölaki, jonka tarkoituksena on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorisotoiminnalle sekä kansalaistoiminnalle ja edistää nuoren kasvua ja kansalaisvalmiuksia.

Nuorisopalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä nuorisojärjestöjä, joiden toiminta on yhdistyksen sääntöjen mukaan, kuuluu nuorisolain 1) (1285/2016) 8 §:ssä määritellyn nuorisotoiminnan piiriin.

Nuorisopalveluiden tehtävä on tukea lasten ja nuorten kasvua, itsenäisyyttä ja osallisuutta sekä varmistaa yhdenvertaisuuden toteutumista sekä vapaa-ajalla että nuorten arjessa. Nuorisotyötä tehdään kunnassa kolmella eri tehtäväalueella, joiden toiminnot nivoutuvat yhteen yhteisten nuorten mukana perusnuorisotyössä, koulunuorisotyössä sekä etsivässä nuorisotyössä. Nuorisotyön tavoitteena on luoda edellytyksiä nuorten monimuotoiselle ohjatulle sekä omaehtoiselle harrastustoiminnalle, itsenäistymiselle, henkilökohtaiselle, sosiaaliselle ja ammattimaiselle kehitymiselle, varmistaa yhdenvertaisuuden toteutumista kaikessa toiminnassa sekä tukea nuorten kansalaistoimintaa ja vaikuttamista.

Näitä tavoitteita toteutetaan järjestämällä monipuolisesti kasvatustehtävää toteuttavaa ohjausta, toimintoja ja tapahtumia sekä tarjoamalla mahdollisuuksia nuorten monimuotoiseen yhteisöllisyyteen, kehittymiseen, vaikuttamiseen sekä liikunnalliseen, seikkailu- ja ympäristökasvatukselliseen, kulttuurilliseen ja kansainväliseen nuorisotoimintaan. Nuorisopalvelut ylläpitää ja kehittää monipuolisia nuoris- ja harrastustiloja ohjattujen sekä nuorten omaehtoisen toiminnan mahdollistamiseksi.

## Nuorisopolitiikka ja osallisuus

Nuorisopalvelut vastaavat myös nuorisopolitiikan toteuttamisesta ja ohjaamisesta, eli nuorten kasvu- ja elinolojen parantamisesta sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistämisestä kunnassa. Tammelan nuorisopoliittiset toiminnot keskittyvät Nuorisovaltuuston ja Lasten Parlamentin toimintaan, joskin nuorisopoliittisissa kysymyksissä paikallinen työ on usein kuntarajat ylittävää. Nuorisovaltuusto valitsee keskuudestaan myös edustajat kunnan lautakuntiin sekä kunnanhallitukseen, joissa heillä on läsnäolo- ja puheoikeus.

## Toiminta

Nuorisopalveluiden pääasialliseen toimintaan kuuluu lukuvuoden aikana järjestettävät nuorten illat, harrastuskerhot ja erilaiset tapahtumat, seikkailukasvatuksellinen toiminta sekä mm. luonto-, liikunta-, taide-, skeitti- ja eräleirien järjestäminen kesällä, kun koulutyö on kesätauolla.

Nuorisopalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä nuorten itsensä lisäksi myös heidän perheidensä, koulujen ja oppilaitosten, liikuntapalveluiden ja muiden kunnan toimialojen, harrastuksien järjestäjien, paikallisten yhdistysten ja yritysten, viranomaisten, nuorisovaltuuston, seurakuntien ja muiden nuorisotyötä tekevien tahojen kuten seutukunnallisten nuorisotyön foorumien kanssa.

Tammelan nuorisopalveluiden keskeisimmät toimintaympäristöt ovat Manttaalin nuorisotila, Oksjärven leirikeskus, Tammelan koulut, Mediapaja sekä Tammelan retkeily- ja ulkoilumaastot ja liikuntapaikat. Nuorisopalvelut toteuttavat myös nuorten pariin jalkautuvaa nuorisotyötä.

## Koulunuorisotyö

Päätehtävänä koulunuorisotyöllä on oppilaiden hyvinvoinnin lisääminen, parantaa nuorten sosiaalisia vuorovaikutustaitoja sekä tukea nuorten jaksamista. Koulunuorisotyöntekijä järjestää kouluilla pienryhmätoimintaa oppilaille, vetää 7- ja 8-luokille tunnetaitoja tukevaa Friends-ohjelmaa, on mukana kiusaamisen vastaisessa työssä sekä järjestää oppilaille muuta hyvinvointia tukevaa toimintaa. Tätä toimintaa on esimerkiksi joka päivä pidettävä olkkari, mihin jokainen luokka pääsee vuorollansa viettämään välituntia ja tapaamaan nuorisotyöntekijää.

Koulunuorisotyöntekijä osallistuu myös välituntitoimintaan, liikkarivälitunneille ja tukioppilaiden kanssa tehtävään työhön. Hän tukee myös oppilaita TET- ja kesätyöpaikkojen haussa. Koulunuorisotyö järjestää nuorille välituntisin vapaaehtoista toimintaa, jolla pyritään kiinnittämään oppilaat kouluyhteisöön ja vähentämään yksinäisyyden tunnetta. Tätä toimintaa on esimerkiksi erilaiset ryhmät ja pitkillä välitunneilla pidettävät miekkailukerrat. Koulunuorisotyöntekijä on Tammelan yläkoululla paikalla neljänä päivänä viikossa, ala-astelaisten kanssa hän työskentelee tarvittaessa. Hän on nuorille turvallinen ja helposti lähestyttävä aikuinen, joka on läsnä koulussa ja vapaalla muussa nuorisotyössä.

## Etsivä nuorisotyö

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Vuonna 2024 Tammelassa on toiminut yksi kokoaikainen etsivä nuorisotyöntekijä. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. Etsivä nuorisotyö on luottamuksellista ja nuorelle maksutonta toimintaa.

Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorille sekä yksilöllistä tukea että ryhmämuotoista toimintaa.

Vuonna 2024 etsivässä nuorisotyössä oli asiakkaita yhteensä 60. Etsivä nuorisotyöntekijä ohjaa nuoren hänelle kulloinkin sopiviin palveluihin ja toimii myös nuoren tukihenkilönä asiakassuhteen ajan. Vuonna 2024 nuoria ohjattiin hakemaan heille kuuluvaa sosiaaliturvaa, mielenterveyspalveluihin, työkokeiluun ja työpajalle, opiskelemaan toisen ja kolmannen asteen koulutuksiin sekä suoraan työelämään. Lisäksi nuoria on tuettu muissa elämän haasteissa ja tarjottu nuorille keskustelutukea. Nuoria on avustettu myös kesätyöhaussa.

Vuonna 2024 ryhmämuotoisena toimintana on järjestetty nuorille ja nuorille aikuisille suunnattua olkkaritoimintaa, teemailtoja, peli-iltoja ja rentoa lukupiiriä. Nuorten aikuisten olkkareissa ja teemailloissa on kokkailtu, tutustuttu erilaisiin harrastuksiin ja käsitelty elämänhallintaan liittyviä teemoja. Peli-illoissa on pelailtu erilaisia lautapelejä. Yhteistyössä kirjaston kanssa on järjestetty rentoa lukupiiriä, jossa keskustellaan kirjallisuudesta ja kirjaston palveluista rennon oleskelun ohessa. Mustialan kampuksella on järjestetty Mustiala Cafe & Fun toimintaa HAMK:n opiskelijoille. Lisäksi seutukunnallisena yhteistyönä on järjestetty kiertävää sateenkaarikahvilatoimintaa, joka kokoontuu kerran kuukaudessa seutukunnan nuorisotiloilla ja on avoinna kaikille seutukunnan nuorille ja asiasta muutoin kiinnostuneille. Tammelassa sateenkaarikahvila kokoontui keväällä ja syksyllä.

Etsivä nuorisotyö tekee yhteistyötä viranomaisten, oppilaitosten, järjestöjen, kunnan eri yksiköiden ja seutukunnan muiden nuorisotyöntekijöiden kanssa sekä jalkautuu nuorten keskuuteen oppilaitoksissa, nuorisotiloilla, tapahtumissa ja nuorten muissa vapaa-ajanviettopaikoissa. Lisäksi etsivä on mukana kutsunnoissa.

Nuorisopalvelut on kehittänyt toimintaansa useiden eri projektien, hankkeiden sekä henkilöresurssien kautta:

- palkattu etsivä nuorisotyöntekijä 100 % työajalla. Avustusprosentti 100 %.
- palkattu koulunuorisotyöntekijä 100 % työajalla. Avustusprosentti 50 %.
- Harrastamisen Tammelan mallin hanke käynnistyi – harrastustoiminnassa mukana 100 nuorta joka viikko. Kokonaiskustannus 40 000 €, valtionavustus 70 % (kausi 2024 - 2025).
- 2025 Harrastamisen Tammelan mallin jatkohankkeen haku käynnissä kaudelle 2025 - 2026.

## Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluiden vastuualueen tehtävä on liikuntalain mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle paikallistasolla sekä luoda edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle. Järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen. Tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta, sekä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja.

Liikuntapalvelut järjestävät ohjattuja liikuntapalveluja eri kohderyhmät huomioiden. Erityisliikuntapalvelut tuotetaan yhteistyössä seutukunnallisesti sekä yksityisen sektorin kanssa. Kyläyhdistykset tuottavat aktiivisesti ohjattuja liikuntapalveluja yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa.

Liikuntapalvelut tukevat avustuksien muodossa tammelalaisia rekisteröityjä urheiluseuroja, joiden toiminta on yhdistyksen sääntöjen mukaan urheilu- ja liikuntatoimintaa. Lisäksi avustuksia jaetaan Tammelassa toimiville rekisteröidyille yhdistyksille sekä projekti- ja työryhmille silloin, kun avustus kohdennetaan liikuntatoiminnaksi katsottavan hankkeen toteuttamiseen.

Liikuntapalvelut vastaavat kunnan liikuntaolosuhteiden ja liikuntapaikkojen hoidosta sekä kehittämisestä. Talvella myös lähiliikuntapaikkojen jäänhoidosta. Peltolatujen teosta vastaavat rekisteröidyt tammelalaiset yhdistykset. Näiden palveluiden tuottamiseen yhdistykset saavat avustuksia.

Tammelan keskeisemmät ulkoliikuntapaikat ovat liikuntapuistossa. Liikuntapuisto sijaitsee lähellä Tammelan keskustaa osoitteessa Kyöpelintie 20. Huoltorakennuksesta löytyvät liikuntapuiston kahvio, kuntosali ja sosiaalitilat. Liikuntapuistossa voi harrastaa yleisurheilua, frisbeegolfia, beach volleyta, lenkkeilyä, porrasjuoksua ja hiihtoa. Lisäksi voi pelata pesäpalloa, jalkapalloa, tennistä sekä jääkiekkoa. Alueelta löytyy myös suosittu skeittiparkki, sekä ulkoliikuntavälinepaikka. Lokakuussa avattu Tammi Areena viimeistelee liikuntapuiston huippuolosuhteet liikunnan harrastamiselle.

Lähiliikuntapaikkoja kunnassa on viisi kappaletta ne sijaitsevat pääasiallisesti koulujen pihilla. Lähiliikuntapaikoilla voi pelata mm. koripalloa, tennistä jalkapalloa ja jääkiekkoa.

Liikuntapalveluiden hallinnassa on kaksi liikuntasalia, Manttaali ja Riihivalkama, sekä lokakuussa avattu Tammi Areena. Näiden lisäksi on kaksi kuntosalia, Kunto-Tammi ja liikuntapuiston kuntosali.

## Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluiden tehtävänä on toteuttaa kirjastolain mukaisia tehtäviä kunnassa. Kirjaston tulee mm. tarjota pääsy aineistoihin ja tietoon, ylläpitää monipuolista kokoelmaa, edistää lukemista, tarjota tietopalvelua, tarjota tiloja oppimiseen ja harrastamiseen, edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kirjastolla on kaksi toimipistettä: pääkirjasto sekä kirjastoauto. Pääkirjasto toimii kunnantalon ensimmäisessä kerroksessa. Pääkirjastossa on asiakaspalveluaikaa viitenä päivänä viikossa. Tämän lisäksi on laajennetut aukioloajat, eli omatoimikirjasto, jota asiakkaat voivat käyttää omilla tunnuksillaan kirjautumalla kaikkina vuoden päivinä klo 7 - 21. Kirjastoauto palvelee haja-asutusalueen asukkaita. Kaikilla kylien kouluilla ja päiväkodeilla sekä perhepäivähoitajilla on pysäkit.

Kirjastossa on viisi työntekijää, pääkirjastossa neljä ja kirjastoautossa yksi. Kirjaston kokoelmaan kuuluu vajaat 40 000 kappaletta erilaisia aineistoja. Kirjastossa on asiakkaiden käytettävissä monitoimitila Hilla, nuortentila Lukki ja hiljainen tila Tyyni.

Kirjastoauto Lunki on Tammelan omistuksessa, mutta se palvelee myös Forssassa. Talli, työtilat ja varasto ovat Forssassa. Kustannukset jaetaan pysäkkiajan suhteessa. Kirjastoauto liikennöi vuoroviikoin ilta- ja aamureittejä kummassakin kunnassa. Aamureitillä tavoitetaan koululaiset ja varhaiskasvatuksen piirissä olevat, iltareiteillä taas aikuisasiakkaat.

Helmi-maaliskuussa toteutettiin Louna-kirjastojen yhteinen kysely omatoimikirjastoista. Omatoimikirjasto sai keskimäärin kiittävää palautetta, vain muutaman kerran oli ollut vaikeuksia sisäänkirjautumisessa ja lainausautomaattien käytössä. Omatoimikirjasto koettiin asiointia helpottavaksi, kun ei tarvitse ehtiä tiettyyn palvelu-aikaan kirjastoon: ”helppo, nopea, pääsy kirjastoon myös viikonloppuna”:

Kirjastossa käyntejä oli vuoden aikana yli 70 000. Kirjaston kokoelmaan kuului reilut 39 000 kappaletta aineistoja, joista valtaosa kirjoja. Kirjojen lisäksi kokoelmaan kuuluu mm. sanoma- ja aikakauslehtiä, elokuvia ja pelejä. Kirjasto järjesti vuoden aikana kolme kirjailijavierailua, satutuokioita ja lukupiirejä. Kirjasto osallistui MLL:n ja perhepäivähoitajien tapaamisiin, Mikaelin tapahtumaan, harrastepäivään sekä järjesti yhteistyössä nuorisopalveluiden kanssa matalan kynnyksen lukupiiriä Manttaalilla. Erilaisia käyttäjäkoulutuksia (mm. kirjavinkkaus ja tiedonhaun opetus) järjestettiin 34 kertaa ja niihin osallistui 460 henkilöä. Nämä ovat osa kirjaston ja perusopetuksen välistä yhteistyösopimusta, joka saatiin laadittua ja käyttöön vuoden loppuun mennessä.

Kirjaston lainausmäärät pysyivät lähes edellisvuoden tasolla, vaikka palvelut olivat lokakuussa kiinni kaksi viikkoa kirjastojärjestelmän vaihdon vuoksi.

Kirjasto liittyi huhtikuussa valtakunnalliseen e-kirjastoon, jonka kautta kaikilla tammelalaisilla on yhdenvertainen pääsy kaikkiin e-kirjaston sähköisiin materiaaleihin: kirjoihin, äänikirjoihin ja lehtiin. Erityisesti e-kirjaston lehtivalikoima on saanut kiitosta.

Louna-kirjastojen yhteinen kirjastolain demokratiatehtävää edistävä Taukotila-hanke saatiin päätökseen vuoden puolivälissä. Maaliskuussa järjestettiin hankkeen kautta kunnanjohtajan aamukahvilaisuus kuntalaisille. Hankkeen loppumetreillä hankittiin vielä osallisuuspiste, jonka avulla asiakkaat voivat mm. osallistua kyselyihin ja tustua kunnan toimintaan.

### Lapsiystävällinen kunta -toiminta

Tammela on vuodesta 2016 saakka ollut mukana Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamisessa, jossa lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti kunnan asukkaina ja heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Lapsiystävällinen kunta -toimintamalli on käytössä kaikilla kunnan palvelualoilla. Vuonna 2020 Tammelan kunta sai toistamiseen Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, joka on voimassa neljä vuotta eli vuoteen 2024. Unicef hyväksyi syksyllä 2022 Tammelan lapsiystävällinen -kunta (LYK) -toimintasuunnitelman vuodelle 2022 - 2025.

Toimintasuunnitelmaan asetettiin viisi tavoitetta:

1. Kunnan viranhaltijat, työntekijät, luottamushenkilöt ja keskeiset sidosryhmät on perehdytetty lapsen oikeuksiin. Lapsen oikeudet ovat osana kunnan perehdytysohjelmia.
2. Kunta ehkäisee syrjintää pyrkimällä vaikuttamaan kuntalaisten asenteisiin.
3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin, mielenterveyden ja yhdessä tekemisen lisääminen.
4. Kunta huolehtii, että osallisuus toteutuu lasten jokapäiväisissä kasvuympäristöissä. Osallisuuden edistäminen on ohjaava toimintaperiaate lasten ja nuorten kanssa työskenteleville.
5. Tehdään Tammelaa tutummaksi lapsille ja lapsiperheille lasten itsensä toimesta.

Suomen Unicef arvioi seurantatapaamisella marraskuussa 2024 Tammelan toiminnallisten tavoitteiden toteutumista yhdessä kunnan edustajien kanssa. Toimintamme on edennyt, vaikka työryhmän on vaihtunut lähes kokonaan. Syksyllä 2024 aloitti uusi lyk-työryhmä, joka on aktiivisesti edistänyt tavoitteiden toteutumista koko kunnan alueella. Suomen Unicef:n kanssa on sovittu toimintasuunnitelman jatkamisesta syksyyn 2025, jolloin myös arvioidaan tavoitteiden toteutumista arviointitapaamisessa.

### 4.3.3 Tekniset palvelut

#### 4.3.3.1 Yhdyskuntatekniikan palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan katujen, puistojen ja muiden yleisten alueiden rakentamisesta ja kunnossapidosta, tavoitteena turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö. Palvelualueella on myös liiketoimintaa, kuten kunnan metsien hoito, jota toteutetaan metsäsuunnitelman mukaan.

Palvelualueen tehtävistä suuri osa toteutetaan urakoitsijoiden toimesta mm. katujen talvihoito. Myös lähes kaikki rakentamistyö tehdään urakoitsijoiden toimesta. Palvelualueella on yksi ympärivuotinen työntekijä, joka talviaikaan tekee metsurintöitä. Kesäaikana työllistetään lisäksi 1 - 2 henkilöä puistojen ja uimarantojen hoitoon ja kunnossapitoon.

| Yhdyskuntatekniikan palvelualue (ulkoinen) | Talousarvio 2024 | Toteuma 2024    | Poikkeama      |
|--------------------------------------------|------------------|-----------------|----------------|
| Toimintatulot                              | 185 800          | 280 936         | 95 136         |
| Valmistus omaan käyttöön                   | 35 000           | 3 495           | -31 505        |
| Toimintamenot                              | -779 449         |                 |                |
| Määrärahamuutos                            | -70 000          |                 |                |
| Toimintamenot yhteensä                     | -849 449         | -752 481        | 96 968         |
| <b>Netto (toimintakate) yhteensä</b>       | <b>-628 649</b>  | <b>-468 050</b> | <b>160 599</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP2022  | TP2023  | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 547 698 | 553 346 | 528 226 | 471 322 | 468 273 |

| Suoritteet                  | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Avustettavat tiet/km        | 283     | 288    | 262    | 290     | 290     |
| Hoidettavat puistoalueet/ha | 18      | 18     | 18     | 17      | 17      |
| Venesillan leirintäalue/ha  | 1,7     | 1,7    | 1,7    | 1,7     | 1,7     |
| Kadut ja tiet/km            | 33,3    | 33,4   | 33,4   | 33,3    | 33,3    |
| Metsien hoito/ha            | 644     | 644    | 644    | 644     | 647     |

#### Perustelut

##### Toiminnalliset muutokset:

Toiminnallisia muutoksia yhdyskuntatekniikan palvelualueella ei ole.

Aurauskalusto lähtee edellisen vuoden tapaan liikkeelle, kun lunta on kertynyt 5 cm.

Puistojen hoitotaso pyritään pitämään ennallaan, osa hoidettavista puistoalueista on muutettu niityiksi, uusia puistoalueita ei rakenneta.

##### Henkilöstö:

Kokoaikainen puistotyöntekijä siirtynyt osa-aikaiseksi ja eläköityy. Tämä lisää kausityöntekijöiden tarvetta. Palvelualueen hallintosihteeri irtisanoutui kesällä 2024 ja tehtävään palannut hallintosihteeri jäi vapaalle vuoden lopussa, tehtävää hoidetaan toistaiseksi sijaisjärjestelyin.

**Investoinnit:** Investoinneista oli erillinen suunnitelma. Hankekohtaisena investointina oli rantapuiston suunnittelu, toteutus odottaa tarvittavia maanmittaustoimituksia. Papinsillan uuden asuinalueen tekninen suunnittelutyö on tarkoitus saada sille tasolle, että maanrakennustöiden tarjouspyynnöt voidaan hyväksyä. Muut investoinnit kohdistuivat, katujen päällysteiden uusimiseen, liikennemerkkeihin ja puistojen kunnostukseen.

#### 4.3.3.2 Kiinteistöjen palvelualue

Palvelualue huolehtii kunnan rakennettujen kiinteistöjen ja tilojen kunnossapidosta, korjausinvestoinneista ja uudisrakentamisesta sekä turvallisesta ja taloudellisesta asumisesta. Toiminta käsittää toimitilojen vuokrauksen lisäksi kunnan asuntojen vuokrauksen, Palvelualueen tavoitteena on tarjota sekä sisäisen, että ulkoisen vuokrauksen kautta käyttäjille toimivia ja terveellisiä toimitiloja ja asuntoja. Kiinteistöjen palvelualueella työskentelee kiinteistöpäällikkö, joka hallinnoi koko aluetta. Hänen apunaan toimii hallintosihteeri ja suoraan alaisuudessa 7 kokopäiväistä laitosi miestä ja yksi kirvesmies. Kesällä otetaan nuorista apua näihin tehtäviin noin 10 henkilöä. Tarpeen vaatiessa käytetään urakoitsijoita.

Asumispalvelu käsittää kunnan omat asunnot, myös vanhusväestön sekä hallivuokraukset. Koy Tammelan Vuokra-asunnot on kunnan 100 % omistuksessa ja johtaminen sekä asukasvalinnat hoidetaan kunnan toimesta.

| Kiinteistöjen palvelualue (ulkoinen) | Talousarvio 2024 | Toteuma 2024    | Poikkeama      |
|--------------------------------------|------------------|-----------------|----------------|
| Toimintatulot                        | 1 482 680        | 2 122 339       | 639 659        |
| Valmistus omaan käyttöön             | 0                | 38 864          | 38 864         |
| Toimintakulut                        | -1 887 454       | -2 310 861      | -423 407       |
| <b>Netto (toimintakate) yhteensä</b> | <b>-404 774</b>  | <b>-149 658</b> | <b>255 116</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP2022  | TP2023    | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|-----------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 531 465 | 505 098 | 1 504 147 | 819 788 | 721 513 |

| Suoritteet                | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|---------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Toimitilat/m <sup>2</sup> | 20 493  | 20 493 | 19 644 | 20594   | 20 594  |
| Asunnot/m <sup>2</sup>    | 5 570   | 5556   | 5 499  | 3494    | 3 494   |
| Muut tilat/m <sup>2</sup> | 2 877   | 2 877  | 2 877  | 3830    | 3 830   |

#### Perustelut

##### Toiminnalliset muutokset:

HVA:lle vuokrattujen tilojen osalta loppuvuoden aikana käyty vuokraneuvotteluja, jotka jatkuvat vuoden 2025 puolelle. Terveyskeskus Tammelan alueella siirtyi kunnan omistukseen ja ylläpidettäväksi.

Uusi yhtenäiskoulu valmistui suunnitellusti vuoden 2024 loppuun joitakin teknisiä toimituksia lukuun ottamatta. Vanhan koulun purku toteutetaan vuoden 2025 alussa, jonka jälkeen on piha-alueen rakentaminen. Kaukjärven teollisuusalueelle valmistui uusi halli, joka on kokonaan vuokrattu metalliteollisuuden yrittäjälle.

Perusopetuksen suunnitelmissa on Myllykylän koulun lakkauttaminen, kun uusi yhtenäiskoulu valmistuu. Ajan-  
kohdan varmistuminen on teknisen toimintojen resurssien määrittämiseksi merkittävä. Nyt tiedossa oleva rat-  
kaisu on, että koulu päättyy ko. rakennuksessa kesällä 2025.

Vanha kirjasto on myyty. Myynnissä olevien huoneistojen myynti jatkuu edelleen kiinteistövälittäjän kautta.

Asuntojen ja muiden tilojen käyttöaste on talousarviossa laskettu 85 prosentin mukaan.

#### **Henkilöstö:**

Osa-aikaisen kirvesmiehen työaikaa lisätään tarpeen mukaan. Palkkamäärärahat katetaan kiinteistötoimen in-  
vestointikohteista.

#### **Investoinnit:**

Hankekohtaisena investointina on valmistunut uusi yhtenäiskoulu sekä Kaukjärven teollisuushalli.

### **4.3.3.3 Kaavoituksen ja lupien palvelualue**

Palvelualue huolehtii kunnan maankäytön suunnittelusta, rakentamisen ohjauksesta sekä ympäristönsuojelusta.  
Maankäytön suunnittelun tavoitteena on luoda edellytyksiä kunnan alueelliselle kehitykselle. Rakennusvalvonta  
käsittelee lakisääteiset rakennusluvut sekä edistää, opastaa ja valvoo laadukkaan rakennuskannan ja viihtyisän  
ympäristön syntymistä ja säilymistä. Ympäristönsuojelu käsittelee lakisääteiset luvat, ilmoitukset ja antaa lau-  
suntoja sekä omalta osaltaan huolehtii ympäristöasioiden edistämisestä, valvonnasta, neuvonnasta.

Maankäytön suunnittelu hoidetaan kunnan omana toimintana. Rakennusvalvonta ja ympäristöasiat hoidettiin  
seudullisesti ja toiminnan isäntäkuntana oli Forssan kaupunki. Rakennusvalvonnan ja ympäristöasioiden henki-  
löstö sijaitsi Forssan kaupungintalolla vuoden 2024 loppuun. Vuoden 2025 alusta rakennusvalvonta ja ympäris-  
tönsuojelu on palautunut kunnan omaksi toiminnaksi. Tehtäviin rekrytoitu henkilöstö aloitti tehtäviensä valmiste-  
lun Tammelassa jo loppuvuonna 2024. Tästä syntyi lyhytaikainen päällekkäinen resurssivaraus.

Palvelualueeseen sisältyy lisäksi teknisen hallinnon kulut, jotka muodostuvat pääosin henkilöstökuluista sekä  
kahden lautakunnan, tekninen lautakunta ja ympäristölautakunta, toimintakuluista.

| Kaavoituksen ja lupien palvelualue<br>(ulkoinen) | Talousarvio 2024 | Toteuma 2024    | Poikkeama     |
|--------------------------------------------------|------------------|-----------------|---------------|
| Toimintatulot                                    | 82 620           | 73 996          | -8 624        |
| Valmistus omaan käyttöön                         | 0                | 27 626          | 27 626        |
| Toimintamenot                                    | -664 457         | -659 827        | 4 630         |
| <b>Netto (toimintakate) yhteensä</b>             | <b>-581 837</b>  | <b>-558 205</b> | <b>23 632</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 27 014  | 13 466 | 6 189  | 3 686   | 3 686   |

| Suoritteet                               | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|------------------------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Rakennus- ja toimenpideluvat             | 170     | 106    | 93     | 130     | 82      |
| Poikkeamisluvat                          | 12      | 11     | 7      | 15      | 9       |
| Toimenpideilmoitukset/muutospiirustukset | (*      | 46     | (*     | 50      | 6       |
| Maa-ainesluvut                           | 6       | 0      | 6      | 2       | 1       |
| Ympäristöluvut                           | 5       | 1      | 3      | 4       | 1       |
| Valvontatarkastukset                     | 0       | 27     | 21     | 10      | 18      |
| Jätevesipäätökset                        | (*      | 0      | 0      | 30      | 0       |
| Vesihuoltolain muk.vap.päätökset         | (*      | 0      | 1      | 30      | 0       |

## Perustelut

### Toiminnalliset muutokset:

Uutta rakentamislakia vastaavaa rakennusjärjestystä on valmisteltu niin, että se voitiin asettaa nähtäville vuoden 2024 lopussa tulleen lakimuutoksen valmistuttua. Lakimuutoksen lopulliset muodot astuvat voimaan tammikuun 2025 alussa. Lakimuutoksen edellyttämät hallintosäntöön vaikuttavat muutokset käsitellään vuoden 2025 alussa näiden varmistuttua.

Tammelan kunta siirtyi sähköisen lupakäsittelyn osalta Lupapisteen asiakkaaksi, jolloin samassa yhteydessä ratkesi tarvittava arkistoratkaisu.

Vesiensuojeluyhdistysten avustuksiin on varattu entisten vuosien tapaan 10 000 euroa sekä Pyhäjärven ja Kujajärven niittoihin nettona 10 000 euroa. Niittoihin haetaan Hämeen ELY-keskukselta 10 000 euron määrärahaa.

Ympäristönsuojelussa panostettiin lisäksi jätevesien hallittuun hoitoon pohjavesi- ja ranta-alueilla.

### Henkilöstö:

Tekninen johtaja, kaavoittaja, projektipäällikkö (60 %) ja osin kahden hallintosihteerin työpanos, loppuvuoden aikana tehtävissään aloittivat myös rakennus- ja ympäristötarkastaja sekä lupasihteerin myötä muiden hallintosihteereiden tehtäviä ei tarvita kuin sijaisjärjestelyissä. Papinsillan uuden asuinalueen kaavoitus-työssä on rekrytoituna projektityöntekijä koko vuodelle 2025. Kaavoituksen projektityöntekijän panosta riittää myös muiden kunnan kaavatöiden edistämiseen.

**Investoinnit:** Ei investointeja

#### 4.3.3.4 Ruuan ja puhdistuksen palvelualue

Tammelan kunnan ruokapalvelut tuottaa ravitsemussuositusten mukaisia maittavia ja monipuolisia aterioita laadukkaasti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti. Perustehtävänä on myös asiakkaiden ohjaaminen oikeisiin ruokattumiin ja –tapoihin. Ammattitaitoinen henkilökunta suunnittelee ja toteuttaa ateriat käyttämällä ensiluokkaisia ja turvallisia elintarvikkeita, sekä kehittää ruokalistaa lähiruokapainotteisesti. Lähituotteita käyttämällä ruokapalvelut tukevat paikallista, seudullista ja maakunnallista yrittäjyyttä kestävän kehityksen periaattein, hiilijalanjälkeä pienentäen ja ympäristöystävällisyyttä korostaen.

Kunnan puhdistuspalvelut vastaavat kiinteistöjen puhtaanapidosta laadukkaasti, hygieenisesti ja joustavasti. Tarkoituksenmukaisella siivouksella tuetaan asiakkaan hyvinvointia ja viihtyisyyttä sekä ylläpidetään kiinteistöjen kuntoa ja pidennetään tilojen käyttöikää. Puhdistuspalveluissa käytetään pääsääntöisesti kotimaisia ja ympäristöystävällisiä puhdistusaineita.

| (Ulkoinen)                           | Talousarvio 2024  | Toteuma 2024      | Poikkeama      |
|--------------------------------------|-------------------|-------------------|----------------|
| Toimintatulot                        | 13 700            | 28 154            | 14 454         |
| Toimintamenot                        | -1 265 340        | -1 318 312        | -52 972        |
| <b>Netto (Toimintakate) yhteensä</b> | <b>-1 251 640</b> | <b>-1 290 158</b> | <b>-38 518</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 11 194  | 7 987  | 5 863  | 4 050   | 4 050   |

| Suoritteet       | TP 2021 | TP2022 | TP2023 | TA 2024 | TP 2024 |
|------------------|---------|--------|--------|---------|---------|
| Koululounaat     | (*      | (*     | (*     | 117 400 | 118 050 |
| Päiväkotilounaat | (*      | (*     | (*     | 50 300  | 51 300  |

(\* Lukuja ei ole saatavissa)

Suoritteet ovat kouluissa ja päiväkodeissa tuotettujen lounaiden annosmääriä vuoden aikana. Aiemmin suoritteet ilmoitettiin valmistuskeittiökohtaisesti, jolloin suoritteiksi laskettiin myös aamu- ja välipalat tietyllä laskennallisella kaavalla. Nyt suorite on kappalemäärä tarjottuja lounaita/hlö/v. Näin määrät ovat yksinkertaisemmin laskettavissa ja vertailukelpoisuus eri vuosille on jatkossa helpompaa.

#### Toiminnalliset muutokset

Ruoka- ja puhdistuspalveluissa toiminta oli vuoden 2024 aikana vakiintunutta eikä palvelualueella ollut olennaisia toiminnallisia muutoksia. Kunnan tiloissa on siivottavaa pinta-alaa 16751 m<sup>2</sup>.

#### Henkilöstö

Ruoka- ja puhdistuspalveluista eläköityi yksi työntekijä v. 2024.

Kahden laitoshuoltajan ja yhden palveluvastaavan työsuhteet muutettiin toistaiseksi voimassa oleviksi vuoden 2024 aikana.

Vuonna 2024 ruoka- ja puhdistuspalveluissa työskenteli 25 työntekijää. Heistä kuusi oli määrä-aikaisella työsuhteella johtuen päiväkotij- ja kouluverkon keskeneräisyydestä.

#### 4.3.3.5 Vesihuollon palvelualue

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesihuolto-osa-alueelle puhdasta hyvälaatuista talousvettä sekä vastaanottaa näiden asiakkaiden jätevedet ja huolehtia niiden asianmukaisesta puhdistuksesta.

Vesilaitoksella on käytössä kolme pohjavedenottamo. Kaikkien ottamoiden vesi johdetaan UV-suodattimien läpi veden hygieenisen laadun varmistamiseksi. Kahden vedenottamon veden pH arvoa säädetään raakaveden happamuuden poistamiseksi ja yhden vedenottamon vesi johdetaan lisäksi aktiivihiilisuodattimen läpi pohjavedessä olevan vähäisen kasvinsuojeluainepitoisuuden poistamiseksi.

Vedenlaatu on kaikilla laitoksilla ollut analyysitulosten mukaan moitteetonta.

Vesilaitoksen vedenlaatua valvotaan voimassa olevan valvontatutkimusohjelman mukaisesti. Päivitystyön yhteydessä tehtiin myös vesilaitoksen riskinarvio, WSP-työkälulla. Riskinarvio päivitetään tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Jätevedestä suurin osa toimitetaan Forssan jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi. Pienpuhdistamon toiminta on lakkautettu.

Vesilaitoksella on ollut yksi kokoaikainen asentaja, jonka lisäksi yhdyskuntatekniikan päällikkö ja hallintosihteeri käyttävät osan työajastaan vesilaitoksen töihin. Kaikki rakentamistyöt ja pääosa huoltotöistä toteutetaan ulkopuolisten urakoitsijan kanssa yhteistyössä.

| Vesihuollon palvelualue (ulkoinen)   | Talousarvio 2024 | Toteuma 2024   | Poikkeama     |
|--------------------------------------|------------------|----------------|---------------|
| Toimintatulot                        | 854 000          | 941 142        | 87 142        |
| Toimintamenot                        | -733 341         | -771 511       | -38 170       |
| <b>Netto (Toimintakate) yhteensä</b> | <b>120 659</b>   | <b>169 631</b> | <b>48 972</b> |

| Poistot (ulkoinen)          | TP 2021 | TP2022  | TP2023  | TA 2024 | TP 2024 |
|-----------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Poistot ja arvonalentumiset | 296 802 | 318 718 | 317 293 | 552 054 | 535 060 |

| Suoritteet                         | TP 2021 | TP2022  | TP2023  | TA 2024 | TP 2024 |
|------------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|
| <b>Vesimäärä/m<sup>3</sup></b>     |         |         |         |         |         |
| Verkostoon pumpattu                | 356 668 | 326 187 | 299 159 | 320 000 | 293 769 |
| Laskutettu                         | 309 603 | 284 620 | 284 379 | 305 000 | 272 397 |
| <b>Jätevesimäärä/m<sup>3</sup></b> |         |         |         |         |         |
| Jätevedenpuhdistamolle pumpattu    | 264 600 | 275 656 | 261 306 | 250 000 | 294 207 |
| Laskutettu                         | 184 258 | 197 610 | 192 731 | 205 000 | 208 861 |

**Toiminnalliset muutokset:**

Liesjärven vedenottamo jatkaa toistaiseksi toimintaansa. Toiminta päättyy kun Forssan vesihuoltoliikelaitoksen uusi Portaan vedenottamo aloittaa toimintansa.

Vesihuoltolaitoksen jäännöspääoman korko on 0,5 % vuonna 2024.

**Henkilöstö:**

Henkilöstön osalta on tapahtunut muutoksia hallintosihteerin tehtävässä.

**Investoinnit:**

Vedenottamo jatkaa vielä v. 2025. Pienenpänä investointeina parannettiin vesihuollon toimitusvarmuutta ja uusittiin venttiilejä. Lisäksi tehtiin vähäisiä laajennuksia viemäriverkkoon. Vesihuoltolaitoksien yhdistymisen osalta tehdään asiantuntijatyötä ja tähän liittyvää investointia on suunniteltu vuodelle 2026

| <b>YHTEENSÄ<br/>Ulkoinen</b>         | <b>Talousarvio 2024</b> | <b>Toteuma 2024</b> | <b>Poikkeama</b> |
|--------------------------------------|-------------------------|---------------------|------------------|
| Toimintatulot                        | 3 426 969               | 4 467 517           | 1 040 548        |
| Valmistus omaan käyttöön             | 35 000                  | 69 985              | 34 985           |
| Toimintamenot                        | -19 185 291             |                     |                  |
| Määrärahamuutos                      | -70 000                 |                     |                  |
| Toimintamenot yhteensä               | -19 255 291             | -20 028 970         | -773 679         |
| <b>Netto (toimintakate) yhteensä</b> | <b>-15 793 322</b>      | <b>-15 491 468</b>  | <b>301 854</b>   |

**Käyttötaloussasto toteumina sitovat määrära-  
hat**  
(ulkoinen)

| Hallintopalvelut        | Alkup. TA         | Ta-<br>muut | TA muut jälk.     | Tot 1-12/24       | Poikk         | Poikk. %   | Tot-%        |
|-------------------------|-------------------|-------------|-------------------|-------------------|---------------|------------|--------------|
| Toimintatuotot yhteensä | 238 529           | 0           | 238 529           | 375 693           | 137 164       | 58 %       | 158 %        |
| Toimintakulut yhteensä  | -3 242 396        | 0           | -3 242 396        | -3 369 319        | -126 923      | 4 %        | 104 %        |
| <b>Toimintakate</b>     | <b>-3 003 867</b> | <b>0</b>    | <b>-3 003 867</b> | <b>-2 993 626</b> | <b>10 241</b> | <b>0 %</b> | <b>100 %</b> |

| Sivistyspalvelut        | Alkup. TA          | Ta-<br>muut | TA muut jälk.      | Tot 1-12/24        | Poikk           | Poikk. %      | Tot-%           |
|-------------------------|--------------------|-------------|--------------------|--------------------|-----------------|---------------|-----------------|
| Toimintatuotot yhteensä | 569 640            | 0           | 569 640            | 645 257            | 75 617          | 13,27 %       | 113,27 %        |
| Toimintakulut yhteensä  | -10 612 854        | 0           | -10 612 854        | -10 846 658        | -233 804        | 2,20 %        | 102,20 %        |
| <b>Toimintakate</b>     | <b>-10 043 214</b> | <b>0</b>    | <b>-10 043 214</b> | <b>-10 201 401</b> | <b>-158 187</b> | <b>1,58 %</b> | <b>101,58 %</b> |

| Tekniset palvelut       | Alkup. TA         | Ta-<br>muut    | TA muut jälk.     | Tot 1-12/24       | Poikk          | Poikk. %        | Tot-%          |
|-------------------------|-------------------|----------------|-------------------|-------------------|----------------|-----------------|----------------|
| Toimintatuotot yhteensä | 2 653 800         | 0              | 2 653 800         | 3 516 552         | 862 752        | 32,51 %         | 132,51 %       |
| Toimintakulut yhteensä  | -5 330 041        | -70 000        | -5 400 041        | -5 812 993        | -412 952       | 7,65 %          | 107,65 %       |
| <b>Toimintakate</b>     | <b>-2 676 241</b> | <b>-70 000</b> | <b>-2 746 241</b> | <b>-2 296 441</b> | <b>449 800</b> | <b>-16,38 %</b> | <b>83,62 %</b> |

| Raportti yhteensä       | Alkup. TA          | Ta-<br>muut    | TA muut jälk.      | Tot 1-12/24        | Poikk          | Poikk. %    | Tot-%       |
|-------------------------|--------------------|----------------|--------------------|--------------------|----------------|-------------|-------------|
| Toimintatuotot yhteensä | 3 461 969          | 0              | 3 461 969          | 4 537 502          | 1 075 533      | 31 %        | 131 %       |
| Toimintakulut yhteensä  | -19 185 291        | -70 000        | -19 255 291        | -20 028 970        | -773 679       | 4 %         | 104 %       |
| <b>Toimintakate</b>     | <b>-15 723 322</b> | <b>-70 000</b> | <b>-15 793 322</b> | <b>-15 491 468</b> | <b>301 854</b> | <b>-2 %</b> | <b>98 %</b> |

## 4.4 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

### Tuloslaskelman toteutumisvertailu

| Sisäiset ja ulkoiset menot            | Alkuperäinen talousarvio | Talousarvio-muutokset | Talousarvio muutosten jälkeen | Toteuma            | Poikkeama         |
|---------------------------------------|--------------------------|-----------------------|-------------------------------|--------------------|-------------------|
| Toimintatulot                         |                          |                       |                               |                    |                   |
| Myyntitulot                           | 3 240 993                |                       | 3 240 993                     | 3 845 691          | 604 698           |
| Maksutulot                            | 99 550                   |                       | 99 550                        | 154 363            | 54 813            |
| Tuet ja avustukset                    | 379 500                  |                       | 379 500                       | 373 043            | -6 457            |
| Muut toimintatulot                    | 2 356 201                |                       | 2 356 201                     | 3 241 652          | 885 451           |
| Toimintatulot                         | <b>6 076 244</b>         | <b>0</b>              | <b>6 076 244</b>              | <b>7 614 750</b>   | <b>1 538 506</b>  |
| Valmistus omaan käyttöön              | 35 000                   |                       | 35 000                        | 69 985             | 34 985            |
| Toimintamenot                         |                          |                       |                               |                    |                   |
| Henkilöstömenot                       | -11 291 389              |                       | -11 291 389                   | -11 716 622        | -425 233          |
| Palvelujen ostot                      | -6 915 043               |                       | -6 915 043                    | -7 274 667         | -359 624          |
| Aineet, tarvikkeet ja tavarat         | -1 807 546               |                       | -1 807 546                    | -2 064 928         | -257 382          |
| Avustukset                            | -724 600                 | -70 000               | -794 600                      | -699 078           | 95 522            |
| Muut toimintamenot                    | -1 095 988               |                       | -1 095 988                    | -1 420 907         | -324 919          |
| Toimintamenot                         | <b>-21 834 566</b>       | <b>-70 000</b>        | <b>-21 904 566</b>            | <b>-23 176 202</b> | <b>-1 271 636</b> |
| <b>Toimintakate</b>                   | <b>-15 723 322</b>       | <b>-70 000</b>        | <b>-15 793 322</b>            | <b>-15 491 468</b> | <b>301 854</b>    |
| Verotulot                             | 13 326 000               |                       | 13 326 000                    | 13 857 574         | 531 574           |
| Valtionosuudet                        | 4 496 029                |                       | 4 496 029                     | 4 427 206          | -68 823           |
| Rahoitustulot ja -menot               |                          |                       |                               |                    |                   |
| Korkotulot                            | 4 000                    |                       | 4 000                         | 1 514              | -2 486            |
| Muut rahoitustulot                    | 77 381                   |                       | 77 381                        | 89 703             | 12 323            |
| Korkomenot                            | -316 435                 |                       | -316 435                      | -357 234           | -40 799           |
| Muut rahoitusmenot                    | 21 381                   |                       | 21 381                        | -23 613            | -2 232            |
|                                       | <b>-256 435</b>          |                       | <b>-256 435</b>               | <b>-289 629</b>    | <b>-33 194</b>    |
| <b>Vuosikate</b>                      | <b>1 842 272</b>         | <b>-70 000</b>        | <b>1 772 272</b>              | <b>2 503 682</b>   | <b>731 410</b>    |
| Poistot ja arvonalentumiset           |                          |                       |                               |                    |                   |
| Suunnitelman mukaiset poistot         | -1 958 697               |                       | -1 958 697                    | -1 841 646         | 117 051           |
| Satunnaiset kulut                     | 0                        |                       | 0                             | -1 784 597         | -1 784 597        |
| <b>Tilikauden tulos</b>               | <b>-116 425</b>          | <b>-70 000</b>        | <b>-186 425</b>               | <b>-1 122 561</b>  | <b>-936 136</b>   |
| Tilinpäätössiirot                     | 117 115                  |                       | 117 115                       | 117 114            | -1                |
| <b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b> | <b>690</b>               | <b>-70 000</b>        | <b>-69 310</b>                | <b>-1 005 447</b>  | <b>-936 137</b>   |



TAMMELA

www.tammela.fi

## 4.5 Investointien toteutuminen

Ulkoinen

|                              | Talousarvio<br>2024 | TP 2024        | %       | Poikkeama    |
|------------------------------|---------------------|----------------|---------|--------------|
| <b>KUNNANHALLITUS</b>        |                     |                |         |              |
| Investointimenot             | -50 000,00          | -64 872,39     |         |              |
| Investointimenot yhteensä    | -50 000,00          | -64 872,39     | 130 %   | -14 872,39   |
| Investointitulot             | 0,00                | 4 925 911,25   |         |              |
| Investointitulot yhteensä    | 0,00                | 4 925 911,25   | 100 %   | 4 925 911,25 |
| Investoinnit, netto          | -50 000,00          | 4 861 038,86   | -9722 % | 4 911 038,86 |
| <b>TEKNINEN LAUTAKUNTA</b>   |                     |                |         |              |
| Investointimenot             | -11 313 000,00      | -13 121 194,78 | 116 %   |              |
| TA-muutos                    | -900 000,00         |                |         |              |
| Investointimenot yhteensä    | -12 213 000,00      | -13 121 194,78 | 107 %   | -908 194,78  |
| Investointitulot             | 0,00                | 146 700,00     |         |              |
| Investointitulot yhteensä    | 0,00                | 146 700,00     | 100 %   | 146 700,00   |
| Investoinnit netto           | -12 213 000,00      | -12 974 494,78 | 106 %   | -761 494,78  |
| <b>SIVISTYSLAUTAKUNTA</b>    |                     |                |         |              |
| Investointimenot             | -149 000,00         | -162 861,63    |         |              |
| TA-muutos                    | -15 000,00          |                |         |              |
| Investointimenot yhteensä    | -164 000,00         | -162 861,63    | 99 %    | 1 138,37     |
| Investointitulot             | 30 000,00           | 20 000,00      |         |              |
| Investointitulot yhteensä    | 30 000,00           | 20 000,00      | 100 %   | -10 000,00   |
| Investoinnit netto           | -134 000,00         | -142 861,63    | 107 %   | -8 861,63    |
| <b>VESILAITOS</b>            |                     |                |         |              |
| Investointimenot             | -295 000,00         | -114 122,10    |         |              |
| Investointimenot yhteensä    | -295 000,00         | -114 122,10    | 39 %    | 180 877,90   |
| Investointitulot             | 0,00                | 0,00           |         |              |
| Investointitulot yhteensä    | 0,00                | 0,00           |         |              |
| Investoinnit, netto          | -295 000,00         | -114 122,10    | 39 %    | 180 877,90   |
| <b>INVESTOINNIT YHTEENSÄ</b> |                     |                |         |              |
| Investointimenot             | -11 807 000,00      | -13 463 050,90 |         |              |
| TA-muutos                    | -915 000,00         |                |         |              |
| Investointimenot yhteensä    | -12 722 000,00      | -13 463 050,90 | 106 %   | -741 050,90  |
| Investointitulot             | 30 000,00           | 5 092 611,25   |         |              |
| Investointitulot yhteensä    | 30 000,00           | 5 092 611,25   |         | 5 062 611,25 |
| Investoinnit, netto          | -12 692 000,00      | -8 370 439,65  | 66 %    | 4 321 560,35 |



TAMMELA

www.tammela.fi

## 4.6 Investointien toteutuminen kustannuspaikoittain

Ulkoinen

| Tilinumero                     | Tilin nimi                                 | Talous-<br>arvio | TA-<br>muutos | TA yh-<br>teensä | TP 2024   | Netto     |
|--------------------------------|--------------------------------------------|------------------|---------------|------------------|-----------|-----------|
| <b>KUNNANHALLITUS</b>          |                                            |                  |               |                  |           |           |
| <b>9110</b>                    | <b>Maa- ja vesialueet</b>                  |                  |               |                  |           |           |
| 9103                           | Maa-alueet                                 |                  |               |                  |           |           |
|                                | <i>menot</i>                               | -50 000          |               | -50 000          | -64 201   | -14 201   |
|                                | <i>tulot</i>                               | 0                |               | 0                | 1 465     | 1 465     |
|                                | <i>netto</i>                               | -50 000          | 0             | -50 000          | -62 736   | -12 736   |
| <b>9130</b>                    | <b>Arvopaperit ja muut pitkävaik. sij.</b> |                  |               |                  |           |           |
| 9125                           | Arvopaperit                                |                  |               |                  |           |           |
|                                | <i>menot</i>                               | 0                |               | 0                | -671      | -671      |
|                                | <i>tulot</i>                               | 0                |               | 0                | 4 924 446 | 4 924 446 |
|                                | <i>netto</i>                               | 0                |               | 0                | 4 923 774 | 4 923 774 |
| <b>KUNNANHALLITUS YHTEENSÄ</b> |                                            |                  |               |                  |           |           |
|                                | Investointimenot                           | -50 000          | 0             | -50 000          | -64 872   | -26 937   |
|                                | Investointitulot                           | 0                | 0             | 0                | 4 925 911 | 4 925 911 |
|                                | Investoinnit netto                         | -50 000          | 0             | -50 000          | 4 861 039 | 4 898 975 |

| Tilinumero                         | Tilin nimi                       | Talous-<br>arvio | TA -<br>muutos | TA yh-<br>teensä | TP 2024  | Netto   |
|------------------------------------|----------------------------------|------------------|----------------|------------------|----------|---------|
| <b>SIVISTYSLAUTAKUNTA</b>          |                                  |                  |                |                  |          |         |
| <b>9660</b>                        | <b>Talorakentaminen</b>          |                  |                |                  |          |         |
| 9632                               | Riihivalkaman lähiliikuntapaikka |                  |                |                  |          |         |
|                                    | <i>menot</i>                     | -49 000          | -15 000        | -64 000          | -83 160  | -19 160 |
|                                    | <i>tulot, rahoitusosuus</i>      | 0                |                | 0                | 20 000   | 20 000  |
|                                    | <i>netto</i>                     | -49 000          | -15 000        | -64 000          | -63 160  | 840     |
| 9645                               | Tammitarhan pihan parantaminen   |                  |                |                  |          |         |
|                                    | <i>menot</i>                     | -100 000         |                | -100 000         | -79 702  | 20 298  |
|                                    | <i>tulot, rahoitusosuus</i>      | 30 000           |                | 30 000           | 0        | -30 000 |
|                                    | <i>netto</i>                     | -70 000          |                | -70 000          | -79 702  | -9 702  |
| <b>SIVISTYSLAUTAKUNTA YHTEENSÄ</b> |                                  |                  |                |                  |          |         |
|                                    | Investointimenot                 | -149 000         | -15 000        | -164 000         | -162 862 | 1 138   |
|                                    | Investointitulot                 | 30 000           | 0              | 30 000           | 20 000   | -10 000 |
|                                    | Investoinnit netto               | -119 000         | -15 000        | -134 000         | -142 862 | -8 862  |

| Tilinumero                 | Tilin nimi                                   | Talous-<br>arvio | TA-<br>muutos | TA yh-<br>teensä | TP 2024     | Netto    |
|----------------------------|----------------------------------------------|------------------|---------------|------------------|-------------|----------|
| <b>TEKNINEN LAUTAKUNTA</b> |                                              |                  |               |                  |             |          |
| <b>9320</b>                | <b>Irtaimisto</b>                            |                  |               |                  |             |          |
| 9305                       | Pakettiauto<br><i>menot</i>                  | -20 000          |               | -20 000          | -21 121     | -1 121   |
|                            | <b>IRTAIMISTO YHTEENSÄ</b>                   |                  |               |                  |             |          |
|                            | Investointimenot                             | -20 000          | 0             | -20 000          | -21 121     | -1 121   |
|                            | Investointitulot                             | 0                | 0             | 0                | 0           | 0        |
|                            | Investoinnit netto                           | -20 000          | 0             | -20 000          | -21 121     | -1 121   |
| <b>9350</b>                | <b>Yhdyskuntarakentaminen</b>                |                  |               |                  |             |          |
| 9315                       | Liikenneväylien rakentaminen<br><i>menot</i> | -60 000          |               | -60 000          | -4 092      | 55 908   |
| 9317                       | Puistot<br><i>menot</i>                      | -35 000          |               | -35 000          | -5 465      | 29 535   |
| 9319                       | Tievalaistus<br><i>menot</i>                 | -10 000          |               | -10 000          | -5 550      | 4 450    |
| 9321                       | Kaavateiden päällystäminen<br><i>menot</i>   | -50 000          |               | -50 000          | 0           | 50 000   |
| 9323                       | Tieviitat<br><i>menot</i>                    | -20 000          |               | -20 000          | 0           | 20 000   |
| 9 327                      | Rantapuisto<br><i>menot</i>                  | -50 000          |               | -50 000          | -3 140      | 46 860   |
|                            | <b>YHDYSKUNTARAKENTAMINEN YHT.</b>           |                  |               |                  |             |          |
|                            | Investointimenot                             | -225 000         | 0             | -225 000         | -18 247     | 206 753  |
|                            | Investointitulot                             | 0                | 0             | 0                | 0           | 0        |
|                            | Investoinnit netto                           | -225 000         | 0             | -225 000         | -18 247     | 206 753  |
| <b>9360</b>                | <b>Talonrakentaminen</b>                     |                  |               |                  |             |          |
| 9393                       | Liikuntahalli<br><i>menot</i>                | 0                |               | 0                | -146 162    | -146 162 |
|                            | <i>rahoitusosuus</i>                         | 0                |               | 0                | 146 700     | 146 700  |
|                            | <i>netto</i>                                 | 0                |               | 0                | 538         | 538      |
| 9395                       | Yhtenäiskoulu<br><i>menot</i>                | -9 500 000       |               | -9 500 000       | -10 044 278 | -544 278 |

|      |                  |            |          |            |            |          |
|------|------------------|------------|----------|------------|------------|----------|
| 9397 | Johdintien halli |            |          |            |            |          |
|      | Menot            | -1 400 000 | -900 000 | -2 300 000 | -2 453 968 | -153 968 |

**93365 Muu rakentaminen**

|      |              |         |  |         |   |        |
|------|--------------|---------|--|---------|---|--------|
| 9346 | Teuron koulu |         |  |         |   |        |
|      | menot        | -30 000 |  | -30 000 | 0 | 30 000 |

|      |            |         |  |         |         |        |
|------|------------|---------|--|---------|---------|--------|
| 9350 | Kunnantalo |         |  |         |         |        |
|      | menot      | -25 000 |  | -25 000 | -10 607 | 14 393 |

|      |                                       |         |  |         |   |        |
|------|---------------------------------------|---------|--|---------|---|--------|
| 9356 | Päiväkoti (ent. kansakoulu, Maahiset) |         |  |         |   |        |
|      | menot                                 | -15 000 |  | -15 000 | 0 | 15 000 |

|      |             |   |  |   |          |          |
|------|-------------|---|--|---|----------|----------|
| 9364 | Terveystalo |   |  |   |          |          |
|      | menot       | 0 |  | 0 | -398 000 | -398 000 |

|      |             |         |  |         |         |     |
|------|-------------|---------|--|---------|---------|-----|
| 9369 | Tammitorpat |         |  |         |         |     |
|      | menot       | -25 000 |  | -25 000 | -24 126 | 874 |

|      |           |   |  |   |        |        |
|------|-----------|---|--|---|--------|--------|
| 9376 | Venesilta |   |  |   |        |        |
|      | menot     | 0 |  | 0 | -4 686 | -4 686 |

|      |                    |         |  |         |   |        |
|------|--------------------|---------|--|---------|---|--------|
| 9385 | Matintuomion halli |         |  |         |   |        |
|      | menot              | -13 000 |  | -13 000 | 0 | 13 000 |

|      |                               |         |  |         |   |        |
|------|-------------------------------|---------|--|---------|---|--------|
| 9392 | Energiatehokkuus investoinnit |         |  |         |   |        |
|      | menot                         | -60 000 |  | -60 000 | 0 | 60 000 |

**RAKENTAMINEN YHTEENSÄ**

|                    |             |          |             |             |            |
|--------------------|-------------|----------|-------------|-------------|------------|
| Investointimenot   | -11 068 000 | -900 000 | -11 968 000 | -13 081 827 | -1 113 827 |
| Investointitulot   | 0           | 0        | 0           | 146 700     | 146 700    |
| Investoinnit netto | -11 068 000 | -900 000 | -11 968 000 | -12 935 127 | -967 127   |

**TEKNINEN LAUTAKUNTA YHTEENSÄ**

|                    |             |          |             |             |          |
|--------------------|-------------|----------|-------------|-------------|----------|
| Investointimenot   | -11 313 000 | -900 000 | -12 213 000 | -13 121 195 | -908 195 |
| Investointitulot   | 0           |          |             | 146 700     | 146 700  |
| Investoinnit netto | -11 313 000 | -900 000 | -12 213 000 | -12 974 495 | -761 495 |

| Tilinumero                   | Tilin nimi                        | Talous-<br>arvio | TA-<br>muutos | TA yh-<br>teensä | TP 2024     | Netto     |
|------------------------------|-----------------------------------|------------------|---------------|------------------|-------------|-----------|
| <b>VESILAITOS</b>            |                                   |                  |               |                  |             |           |
| <b>97755</b>                 | <b>Muu yhdyskuntarakentaminen</b> |                  |               |                  |             |           |
| 9770                         | Vesilaitos<br>menot               | -125 000         |               | -125 000         | -22 934     | 102 066   |
| 9775                         | Viemärlaitos<br>menot             | -170 000         |               | -170 000         | -91 188     | 78 812    |
| <b>VESILAITOS YHTEENSÄ</b>   |                                   |                  |               |                  |             |           |
|                              | Investointimenot                  | -295 000         |               | -295 000         | -114 122    | 180 878   |
|                              | Investointitulot                  | 0                |               | 0                | 0           | 0         |
|                              | Investoinnit netto                | -295 000         |               | -295 000         | -114 122    | 180 878   |
| <b>INVESTOINNIT YHTEENSÄ</b> |                                   |                  |               |                  |             |           |
|                              | Investoinimenot                   | -11 807 000      | -915 000      | -12 722 000      | -13 463 051 | -741 051  |
|                              | Investointitulot                  | 30 000           |               | 30 000           | 5 092 611   | 5 062 611 |
|                              | Investoinnit netto                | -11 777 000      | -915 000      | -12 692 000      | -8 370 440  | 4 321 560 |

## 4.7 Rahoitusosan toteutuminen

|                                                   | TA 2024       | TA<br>muutok-<br>set | TA<br>muutosten<br>jälkeen | Toteuma       | Poikkeama     |
|---------------------------------------------------|---------------|----------------------|----------------------------|---------------|---------------|
| (ulkoinen)                                        | 1 000 €       | 1 000 €              | 1 000 €                    | 1 000 €       | 1 000 €       |
| <b>Toiminta ja investoinnit</b>                   |               |                      |                            |               |               |
| Toiminnan rahavirta                               |               |                      |                            |               |               |
| Vuosikate                                         | 1 842         | -70                  | 1 772                      | 2 504         | -732          |
| Satunnaiset erät                                  |               |                      | 0                          | -1 785        | 1 785         |
| Tulorahoituksen korjauserät                       |               |                      | 0                          | 1 839         | -1 839        |
| Investointien rahavirta                           |               |                      |                            |               |               |
| Investointimenot                                  | 11 807        | 915                  | 12 722                     | 13 463        | -741          |
| Rahoitusosuudet investointimenoihin               | 30            |                      | 30                         | 167           | -137          |
| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden<br>luovutustulot |               |                      | 0                          | 3 087         | -3 087        |
| <b>Toiminta ja investoinnit, netto</b>            | <b>-9 935</b> | <b>-985</b>          | <b>-10 920</b>             | <b>-7 651</b> | <b>-3 269</b> |
| <b>Rahoitustoiminta</b>                           |               |                      |                            |               |               |
| Rahoitus                                          |               |                      |                            |               |               |
| Antolainojen muutokset                            |               |                      |                            |               |               |
| Lainakannan muutokset                             |               |                      |                            |               |               |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys                    | 11 000        |                      | 11 000                     | 6 000         | 5 000         |
| Pitkäaikaisten lainojen vähennys                  | 1 060         |                      | 1 060                      | 760           | -300          |
| Lyhytaikaisten lainojen muutos                    |               |                      | 0                          | 3 500         | -3 500        |
| <b>Vaikutus maksuvalmiuteen</b>                   | <b>5</b>      | <b>-985</b>          | <b>-980</b>                | <b>1 089</b>  | <b>-2 069</b> |



## 4.8 Yhteenvedo valtuuston hyväksymien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

| 1 000 €                                | Määrärahat         |                |                   |               |             | Tuloarviot         |                |                   |               |             |
|----------------------------------------|--------------------|----------------|-------------------|---------------|-------------|--------------------|----------------|-------------------|---------------|-------------|
|                                        | Alkup. talousarvio | TA:n muutokset | TA muut:n jälkeen | Toteuma       | Poikkeama   | Alkup. talousarvio | TA:n muutokset | TA muut:n jälkeen | Toteuma       | Poikkeama   |
| <b>Käyttötalousosa</b>                 |                    |                |                   |               |             |                    |                |                   |               |             |
| Hallinnon ja talouden palvelualue      | 2 740              |                | 2 740             | 2 866         | -126        | 173                |                | 173               | 290           | -117        |
| Elinvoiman ja työllisyyden palvelualue | 502                |                | 502               | 503           | -1          | 65                 |                | 65                | 86            | -21         |
| Varhaiskasvatuksen palvelualue         | 3 439              |                | 3 439             | 3 529         | -90         | 194                |                | 194               | 196           | -2          |
| Perusopetuksen palvelualue             | 6 158              |                | 6 158             | 6 310         | -152        | 214                |                | 214               | 265           | -51         |
| Vapaa-ajan palvelualue                 | 1 016              |                | 1 016             | 1 007         | 9           | 161                |                | 161               | 184           | -23         |
| Yhdyskuntatekniikan palvelualue        | 780                | 70             | 850               | 752           | 98          | 221                |                | 221               | 284           | -63         |
| Kiinteistöjen palvelualue              | 1 887              |                | 1 887             | 2 311         | -424        | 1 482              |                | 1 482             | 2 161         | -679        |
| Kaavoituksen- ja lupien palvelualue    | 665                |                | 665               | 660           | 5           | 83                 |                | 83                | 102           | -19         |
| Ruoan- ja puhdistuksen palvelualue     | 1 265              |                | 1 265             | 1 318         | -53         | 14                 |                | 14                | 28            | -14         |
| Vesihuollon palvelualue                | 733                |                | 733               | 772           | -39         | 854                |                | 854               | 941           | -87         |
| <b>Tuloslaskelmaosa</b>                |                    |                |                   |               | 0           |                    |                |                   |               |             |
| Verotulot                              |                    |                | 0                 |               | 0           | 13 326             |                | 13 326            | 13 858        | -532        |
| Valtionosuudet                         |                    |                | 0                 |               | 0           | 4 496              |                | 4 496             | 4 427         | 69          |
| Korkotulot                             |                    |                | 0                 |               | 0           | 4                  |                | 4                 | 1             | 3           |
| Muut rahoitustulot                     |                    |                | 0                 |               | 0           | 56                 |                | 56                | 68            | -12         |
| Korkomenot                             | 316                |                | 316               | 357           | -41         |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Muut rahoitusmenot                     |                    |                | 0                 | 2             | -2          |                    |                | 0                 |               | 0           |
| <b>Investointiosa</b>                  |                    |                |                   |               | 0           |                    |                |                   |               |             |
| Maa-alueet                             | 50                 |                | 50                | 64            | -14         |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Arvopaperit                            |                    |                | 0                 | 1             | -1          |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Tekninen ltk, muu irtaimisto           | 20                 |                | 20                | 21            | -1          |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Hankekohtainen, investoinnit           | 50                 |                | 50                | 3             | 47          |                    |                |                   |               |             |
| Muu yhdyskuntarakentaminen             | 175                |                | 175               | 15            | 160         |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Hankekohtainen, investoinnit           | 10 900             | 900            | 11 800            | 12 645        | -845        |                    |                | 0                 | 147           | -147        |
| Rakentaminen, hankekohtaiset           |                    |                | 0                 |               | 0           |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Muu rakentaminen                       | 168                |                | 168               | 436           | -268        |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Vapaa-ajan lautak. muu irtaimisto      |                    |                | 0                 |               | 0           |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Vapaa-ajan ltk:n , muu rak.            | 149                | 15             | 164               | 164           | 0           | 30                 |                | 30                | 20            | 10          |
| Riihivalkam - Porras,hankekohtaiset    |                    |                | 0                 |               | 0           |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Vesilaitos, muu rakentaminen           | 295                |                | 295               | 114           | 181         |                    |                | 0                 |               | 0           |
| <b>Rahoitusosa</b>                     |                    |                |                   |               | 0           |                    |                |                   |               |             |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys         |                    |                | 0                 |               | 0           | 11 000             |                | 11 000            | 6 000         | 5 000       |
| Pitkäaikaisten lainojen vähennys       | 1 060              |                | 1 060             | 760           | 300         |                    |                | 0                 |               | 0           |
| Lyhytaikaisten lainojen muutos         |                    |                | 0                 |               | 0           |                    |                | 0                 | 3 500         | -3 500      |
| Oman pääoman muutokset                 |                    |                |                   |               | 0           |                    |                |                   |               |             |
| Tulorahoituksen korjauserät            |                    |                |                   | -3 141        | 3 141       |                    |                |                   |               |             |
| Vaikutus maksuvalmiuteen               | 5                  | -985           | -980              | 1 089         | -2 069      |                    |                |                   |               | 0           |
| <b>Yhteensä</b>                        | <b>32 373</b>      | <b>0</b>       | <b>32 373</b>     | <b>32 558</b> | <b>-185</b> | <b>32 373</b>      | <b>0</b>       | <b>32 373</b>     | <b>32 558</b> | <b>-185</b> |

## 5 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

### 5.1 Kunnan tuloslaskelma

| TULOSLASKELMA                              | 2024                      | 2023                      |
|--------------------------------------------|---------------------------|---------------------------|
| <i>Ulkoiset</i>                            |                           |                           |
| Toimintatuotot                             |                           |                           |
| Myyntituotot                               | 1 748 446,18              | 1 606 953,82              |
| Maksutuotot                                | 154 363,38                | 271 491,06                |
| Tuet ja avustukset                         | 373 042,75                | 533 629,00                |
| Muut toimintatuotot                        | 2 191 664,90              | 1 826 155,01              |
| <b>Toimintatuotot</b>                      | <b>4 467 517,21</b>       | <b>4 238 228,89</b>       |
| <br>Valmistus omaan käyttöön               | <br><b>69 984,83</b>      | <br><b>3 647,28</b>       |
| <br>Toimintakulut                          |                           |                           |
| Henkilöstökulut                            |                           |                           |
| Palkat ja palkkiot                         | -9 458 648,30             | -9 005 566,07             |
| Henkilösivukulut                           | -2 257 974,12             | -2 256 814,84             |
| Eläkekulut                                 | -1 957 370,21             | -1 839 481,28             |
| Muut henkilösivukulut                      | -300 603,91               | -417 333,56               |
| Palvelujen ostot                           | -5 191 406,89             | -4 909 258,95             |
| Aineet, tarvikkeet ja tavarat              | -2 050 942,97             | -1 800 503,16             |
| Avustukset                                 | -699 078,02               | -653 863,44               |
| Muut kulut                                 | -370 919,67               | -360 644,19               |
| <b>Toimintakulut</b>                       | <b>-20 028 969,97</b>     | <b>-18 986 650,65</b>     |
| <br><b>Toimintakate</b>                    | <br><b>-15 491 467,93</b> | <br><b>-14 744 774,48</b> |
| <br>Verotulot                              | <br>13 857 573,60         | <br>14 430 632,10         |
| Valtionosuudet                             | 4 427 206,00              | 4 172 957,00              |
| Rahoitustuotot ja -kulut                   |                           |                           |
| Korkotuotot                                | 1 513,69                  | 1 513,69                  |
| Muut rahoitustuotot                        | 68 322,63                 | 63 285,23                 |
| Korkokulut                                 | -357 233,64               | -63 500,68                |
| Muut rahoituskulut                         | -2 232,12                 | -3 252,65                 |
| <b>Rahoitustuotot ja -kulut yht.</b>       | <b>-289 629,44</b>        | <b>-1 954,41</b>          |
| <br><b>Vuosikate</b>                       | <br><b>2 503 682,23</b>   | <br><b>3 856 860,21</b>   |
| <br>Poistot ja arvonalentumiset            |                           |                           |
| Suunnitelman mukaiset poistot              | -1 841 646,19             | -2 503 028,70             |
| Satunnaiset erät                           | -1 784 597,21             | 0,00                      |
| <b>Tilikauden tulos</b>                    | <b>-1 122 561,17</b>      | <b>1 353 831,51</b>       |
| <br>Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+) | <br>117 114,13            | <br>-317 202,53           |
| Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)      | 0,00                      | 400 000,00                |
| <br><b>Tilikauden ylijäämä/alijäämä</b>    | <br><b>-1 005 447,04</b>  | <br><b>1 436 628,98</b>   |



## 5.2 Rahoituslaskelma

|                                                        | 2024                 | 2023                 |
|--------------------------------------------------------|----------------------|----------------------|
| <i>Sisältää ulkoiset rahan lähteet ja rahan käytön</i> |                      |                      |
| <b>Toiminnan rahavirta</b>                             | <b>2 557 651,25</b>  | <b>3 823 289,06</b>  |
| Vuosikate                                              | 2 503 682,23         | 3 856 860,21         |
| Tilikauden verot                                       |                      |                      |
| Satunnaiset erät                                       | -1 784 597,21        |                      |
| Tulorahoituksen korjaukset                             | 1 838 566,23         | -33 571,15           |
| <b>Investointien rahavirta</b>                         |                      |                      |
| Investointimenot                                       | -13 463 050,90       | -6 591 694,77        |
| Rahoitusosuudet investointimenoihin                    | 166 700,00           | 584 250,45           |
| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot         | 3 087 345,02         | 47 165,26            |
| <b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>            | <b>-7 651 354,63</b> | <b>-2 136 990,00</b> |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                           |                      |                      |
| Antolainauksen muutokset                               |                      |                      |
| Antolainasaamisten vähennys                            | 0,00                 | 0,00                 |
| Lainakannan muutokset                                  |                      |                      |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys                         | 6 000 000,00         | 0,00                 |
| Pitkäaikaisten lainojen vähennys                       | -759 898,00          | -609 898,00          |
| Lyhytaikaisten lainojen muutos                         | 3 500 000,00         | 2 000 000,00         |
| Oman pääoman muutokset                                 |                      |                      |
| Muut maksuvalmiuden muutokset                          |                      |                      |
| Oman pääoman muutokset                                 |                      |                      |
| Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset          | -62 715,70           | -11 382,62           |
| Vaihto-omaisuuden muutos                               | 2 434,33             | 20 039,43            |
| Saamisten muutos                                       | -114 505,69          | 363 467,37           |
| Korottomien velkojen muutos                            | 196 097,97           | 449 364,95           |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                           | <b>8 761 412,91</b>  | <b>2 211 591,13</b>  |
| <b>RAHAVAROJEN MUUTOS</b>                              | <b>1 110 058,28</b>  | <b>74 601,13</b>     |
| Rahavarat 31.12.                                       | 2 606 751,69         | 1 496 693,41         |
| Rahavarat 1.1.                                         | 1 496 693,41         | 1 422 092,28         |



### 5.3 Tase

(Ulkoinen)

| <b>TASE</b>                                | <b>2024</b>                 | <b>2023</b>                 |
|--------------------------------------------|-----------------------------|-----------------------------|
| <b>VASTAAVAA</b>                           |                             |                             |
| <b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>                   | <b>45 082 088,64</b>        | <b>38 553 295,18</b>        |
| <b>Aineettomat hyödykkeet</b>              | <b>0,00</b>                 | <b>8 028,78</b>             |
| Tietokoneohjelmistot                       | 0,00                        | 2 995,15                    |
| Muut pitkävaikutteiset menot               | 0,00                        | 5 033,63                    |
| <b>Aineelliset hyödykkeet</b>              | <b>41 558 783,10</b>        | <b>30 098 186,38</b>        |
| Maa- ja vesialueet                         | 4 467 549,07                | 4 404 813,45                |
| Rakennukset                                | 15 098 612,07               | 10 904 488,84               |
| Kiinteät rakenteet ja laitteet             | 8 146 418,14                | 8 986 720,33                |
| Koneet ja kalusto                          | 300 145,98                  | 403 224,83                  |
| Ennakkomaksut ja keskeneneräiset hankinnat | 13 546 057,84               | 5 398 938,93                |
| <b>Sijoitukset</b>                         | <b>3 523 305,54</b>         | <b>8 447 080,02</b>         |
| Osakkeet ja osuudet                        | 3 370 018,36                | 8 293 792,84                |
| Muut saamiset                              | 56 474,00                   | 56 474,00                   |
| Muut lainasaamiset                         | 96 813,18                   | 96 813,18                   |
| <b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>               | <b>91 971,67</b>            | <b>93 182,10</b>            |
| Valtion toimeksiannot                      | 0,00                        | 0,00                        |
| Lahjoitusrahastojen erityiskatteet         | 91 971,67                   | 93 182,10                   |
| <b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>                 | <b>4 150 677,98</b>         | <b>2 928 548,34</b>         |
| <b>Vaihto-omaisuus</b>                     | <b>14 402,92</b>            | <b>16 837,25</b>            |
| Valmiit tuotteet                           | 14 402,92                   | 16 837,25                   |
| <b>Saamiset</b>                            | <b>1 529 523,37</b>         | <b>1 415 017,68</b>         |
| Pitkäaikaiset saamiset                     | <b>103 493,39</b>           | <b>119 415,47</b>           |
| Myyntisaamiset                             | 103 493,39                  | 119 415,47                  |
| Lainasaamiset                              | 0,00                        | 0,00                        |
| Muut saamiset                              | 0,00                        | 0,00                        |
| Lyhytaikaiset saamiset                     | <b>1 426 029,98</b>         | <b>1 295 602,21</b>         |
| Myyntisaamiset                             | 723 726,50                  | 608 414,87                  |
| Lainasaamiset                              | 6 000,00                    | 9 000,00                    |
| Muut saamiset                              | 601 255,57                  | 596 808,77                  |
| Siirtosaamiset                             | 95 047,91                   | 81 378,57                   |
| <b>Rahat ja pankkisaamiset</b>             | <b>2 606 751,69</b>         | <b>1 496 693,41</b>         |
| <b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>                  | <b><u>49 324 738,29</u></b> | <b><u>41 575 025,62</u></b> |



**TAMMELA**

www.tammela.fi

**TASE  
VASTATTAVAA**

**2024**

**2023**

**OMA PÄÄOMA**

|                                      |               |               |
|--------------------------------------|---------------|---------------|
| Peruspääoma                          | 27 469 813,82 | 28 475 260,86 |
| Arvonkorotusrahasto                  | 15 469 055,55 | 15 469 055,55 |
| Muut omat rahastot                   | 48 900,32     | 48 900,32     |
| Edellisten tilikausien yli-/alijäämä | 1 653 009,54  | 1 653 009,54  |
| Tilikauden yli-/alijäämä             | 11 304 295,45 | 9 867 666,47  |
|                                      | -1 005 447,04 | 1 436 628,98  |

**POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET**

|                         |              |              |
|-------------------------|--------------|--------------|
| Poistoero               | 2 196 397,15 | 2 313 511,28 |
| Vapaaehtoiset varaukset | 2 146 397,15 | 2 263 511,28 |
|                         | 50 000,00    | 50 000,00    |

**PAKOLLISET VARAUKSET**

|                           |      |      |
|---------------------------|------|------|
| Muut pakolliset varaukset | 0,00 | 0,00 |
|                           | 0,00 | 0,00 |

**TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT**

|                              |            |            |
|------------------------------|------------|------------|
| Valtion toimeksiannot        | 689 043,28 | 752 969,41 |
| Lahjoitusrahastojen pääomat  | 0,00       | 0,00       |
| Muut toimeksiantojen pääomat | 606 917,27 | 680 458,37 |
|                              | 82 126,01  | 72 511,04  |

**VIERAS PÄÄOMA**

|                                         |               |               |
|-----------------------------------------|---------------|---------------|
| Pitkäaikainen                           | 18 969 484,04 | 10 033 284,07 |
| Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta | 7 502 402,00  | 2 462 300,00  |
| Lainat julkisyhteisöiltä                | 7 502 402,00  | 2 462 300,00  |
| Saadut ennakot                          | 0,00          | 0,00          |
| Ostovelat                               | 0,00          | 0,00          |
| Lyhytaikainen                           | 11 467 082,04 | 7 570 984,07  |
| Joukkovelkakirjalainat                  | 6 500 000,00  | 3 000 000,00  |
| Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta | 809 898,00    | 609 898,00    |
| Lainat julkisyhteisöiltä                | 0,00          | 0,00          |
| Saadut ennakot                          | 24 523,19     | 27 066,62     |
| Ostovelat                               | 2 314 769,11  | 2 177 734,41  |
| Muut velat                              | 194 952,15    | 195 666,40    |
| Siirtovelat                             | 1 622 939,59  | 1 560 618,64  |

**VASTATTAVAA YHTEENSÄ**

**49 324 738,29**

**41 575 025,62**



**TAMMELA**

www.tammela.fi

## 5.4 Konsernilaskelmat

### Konsernin tuloslaskelma

(ulkoinen)

| <b>TULOSLASKELMA</b>                      | <b>2024</b>    | <b>2023</b>    |
|-------------------------------------------|----------------|----------------|
|                                           | <i>1 000 €</i> | <i>1 000 €</i> |
| Toimintatuotot                            | 5 490          | 6 054          |
| Toimintakulut                             | -21 769        | -21 247        |
| Osuus osakkuusyhteisön voitosta/tappiosta | -25            | -22            |
| <b>Toimintakate</b>                       | <b>-16 304</b> | <b>-15 214</b> |
| Verotulot                                 | 13 857         | 14 431         |
| Valtionosuudet                            | 5 635          | 5 342          |
| Rahoitustuotot ja -kulut                  |                |                |
| Korkotuotot                               | 21             | 12             |
| Muut rahoitustuotot                       | 69             | 68             |
| Korkokulut                                | -442           | -141           |
| Muut rahoituskulut                        | -3             | -4             |
| <b>Vuosikate</b>                          | <b>2 833</b>   | <b>4 493</b>   |
| Poistot ja arvonalentumiset               |                |                |
| Suunnitelman mukaiset poistot             | -2 134         | -3 050         |
| Arvonalentumiset                          | 0              | 0              |
| Satunnaiset erät                          | -1 785         | 0              |
| <b>Tilikauden tulos</b>                   | <b>-1 085</b>  | <b>1 442</b>   |
| Tilinpäätössiirrot                        | -6             | -3             |
| Vähemmistöosuudet                         | 0              | 0              |
| <b>Tilikauden ylijäämä (alijäämä)</b>     | <b>-1 091</b>  | <b>1 439</b>   |



**TAMMELA**

[www.tammela.fi](http://www.tammela.fi)

## Konsernin rahoituslaskelma

(ulkoinen)

1 000 €

### RAHOITUSLASKELMA

|                                                 | 2024<br>1 000 € | 2023<br>1 000 € |
|-------------------------------------------------|-----------------|-----------------|
| <b>Toiminnan rahavirta</b>                      |                 |                 |
| Vuosikate                                       | 2 833           | 4 493           |
| Satunnaiset erät                                | -1 789          | -1              |
| Tilikauden verot                                |                 |                 |
| Tulorahoituksen korjauserät                     | 1 864           | -12             |
| <b>Investointien rahavirta</b>                  |                 |                 |
| Investointimenot                                | -13 579         | -6 718          |
| Rahoitusosuudet investointeihin                 | 167             | 584             |
| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuotot | 3 087           | 50              |
| <b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b>     | <b>-7 417</b>   | <b>-1 603</b>   |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                    |                 |                 |
| Antolainojen muutokset                          |                 |                 |
| Antolainasaamisten lisäykset                    | 0               | 0               |
| Antolainasaamisten vähennykset                  | 0               | 0               |
| Lainakannan muutokset                           |                 |                 |
| Pitkäaikaisten lainojen lisäys                  | 6 000           | 0               |
| Pitkäaikaisten lainojen vähennys                | -998            | -892            |
| Lyhytaikaisten lainojen muutos                  | 3 500           | 2 000           |
| Oman pääoman muutokset                          | 0               | 0               |
| Muut maksuvalmiuden muutokset                   |                 |                 |
| Toimeksiantojen varojen ja pääoman muutos       | -63             | -179            |
| Vaihto-omaisuuden muutos                        | 5               | 14              |
| Saamisten muutos                                | -89             | 2 428           |
| Korottomien velkojen muutos                     | 157             | -1 478          |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                    | <b>8 512</b>    | <b>1 893</b>    |
| <b>RAHAVAROJEN MUUTOS</b>                       | <b>1 095</b>    | <b>289</b>      |
| Rahavarat 31.12.                                | 2 753           | 1 911           |
| Rahavarat 1.1.                                  | 1 658           | 1 622           |
| Rahavarojen muutos                              | <b>1 095</b>    | <b>289</b>      |



TAMMELA

www.tammela.fi

## Konsernin tase

(ulkoinen)

| <b>TASE</b>                              | <b>2024</b>          | <b>2023</b>          |
|------------------------------------------|----------------------|----------------------|
| <b>VASTAAVAA</b>                         | <b>1 000 €</b>       | <b>1 000 €</b>       |
| <b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>                 | <b>50 131</b>        | <b>41 800</b>        |
| Aineettomat hyödykkeet                   | 4                    | 13                   |
| Aineettomat oikeudet                     | 2                    | 8                    |
| Muut pitkävaikutteiset menot             | 2                    | 6                    |
| <br>Aineelliset hyödykkeet               | <b>47 331</b>        | <b>38 886</b>        |
| Maa- ja vesialueet                       | 4 721                | 4 686                |
| Rakennukset                              | 20 489               | 19 277               |
| Kiinteät rakenteet ja laitteet           | 8 158                | 9 017                |
| Koneet ja kalusto                        | 393                  | 502                  |
| Muut aineelliset hyödykkeet              | 5                    | 5                    |
| Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat | 13 565               | 5 399                |
| <br>Sijoitukset                          | <b>2 795</b>         | <b>2 902</b>         |
| Osakkuusyhteisöosuudet                   | 0                    | 0                    |
| Muut osakkeet ja osuudet                 | 2 738                | 2 843                |
| Muut lainasaamiset                       | 0                    | 0                    |
| Muut saamiset                            | 57                   | 59                   |
| <br><b>TOIMEKSIANTOJEN VARAT</b>         | <b>147</b>           | <b>197</b>           |
| <br><b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>           | <b>5 304</b>         | <b>5 265</b>         |
| Vaihto-omaisuus                          | 43                   | 48                   |
| <br>Saamiset                             | <b>2 508</b>         | <b>3 305</b>         |
| Pitkäaikaiset saamiset                   | 110                  | 119                  |
| Lyhytaikaiset saamiset                   | 2 398                | 3 186                |
| <br>Rahoitusarvopaperit                  | 1                    | 1                    |
| <br>Rahat ja pankkisaamiset              | <b>2 752</b>         | <b>1 911</b>         |
| <br><b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>            | <b><u>55 582</u></b> | <b><u>47 262</u></b> |



**TAMMELA**

www.tammela.fi

| <b>TASE</b>                            | <b>2024</b>          | <b>2023</b>          |
|----------------------------------------|----------------------|----------------------|
| <b>VASTATTAVAA</b>                     | <b>1 000 €</b>       | <b>1 000 €</b>       |
| <b>OMA PÄÄOMA</b>                      | <b>31 633</b>        | <b>31 704</b>        |
| Peruspääoma                            | 15 473               | 15 473               |
| Arvonkorotusrahasto                    | 69                   | 83                   |
| Muut omat rahastot                     | 1 714                | 1 715                |
| Edellisten tilikausien yli-/alijäämä   | 15 468               | 12 993               |
| Tilikauden ylijäämä                    | -1 091               | 1 439                |
| <b>VÄHEMMISTÖOSUUDET</b>               | <b>2</b>             | <b>3</b>             |
| <b>PAKOLLISET VARAUKSET</b>            |                      |                      |
| Muut pakolliset varaukset              | 0                    | 0                    |
| <b>TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT</b>         | <b>746</b>           | <b>905</b>           |
| <b>VIERAS PÄÄOMA</b>                   | <b>23 200</b>        | <b>14 650</b>        |
| Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma | 10 964               | 6 160                |
| Pitkäaikainen koroton vieras pääoma    | 70                   | 67                   |
| Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma | 7 582                | 3 884                |
| Lyhytaikainen koroton vieras pääoma    | 4 583                | 4 539                |
| <b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>            | <b><u>55 582</u></b> | <b><u>47 262</u></b> |



## 6 LIITETIEDOT

Tilinpäätös käsittää tuloslaskelman, taseen ja niiden liitteenä ilmoitettavat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailun ja toimintakertomuksen. Liitetiedoilla täydennetään tuloslaskelman ja taseen tietoja siten, että tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kunnan toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

### 6.1 Tilinpäätöksen liitetiedot

**Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät** (*Liitetieto 1*)

#### **Pysyvien vastaavien arvostus**

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

#### **Sijoitusten arvostus**

Pysyvien vastaavien osakkeet on merkitty taseessa hankintamenoon tai todennäköiseen luovutushintaan.

#### **Vaihto-omaisuus**

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintameno määrällisenä.

#### **Rahoitusomaisuuden arvostus**

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

#### **Tuloslaskelman ja taseen esitystapa** (*Liitetieto 2*)

Tuloslaskelmassa ja taseessa on noudatettu kirjanpitolautakunnan antamia ohjeita.

#### **Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin** (*Liitetieto 3*)

Oikaisuihin ei ole ollut tarvetta.

#### **Selvitys edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuudesta päättyneen tilikauden tietoihin** (*Liitetieto 4*)

Oikaisuihin ei ole ollut tarvetta

#### **Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut sekä virheiden korjaukset** (*Liitetieto 5*)

Ei selvittävää.

## 6.2 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

### Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty tytäryhteisö ja kaksi kuntayhtymää, joissa kunta on jäsen. Kanta-Hämeen hyvinvointialue – Oma Häme aloitti toimintansa 1.1.2023. Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi Kanta-Hämeen kunnilta hyvinvointialueelle. FSHKY:n toiminta kiinteistöjen ylläpitäjänä loppui 31.10.2024

### Sisäiset liiketapahtumat ja katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty.

### Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

### Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja tytäryhteisön sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu oman pääoman lisäykseksi tai vähennykseksi.

### Vähemmistöosuudet

Ei selvittävää.

### Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisö Tammelan Aluelämpö on yhdistelty konserniyhteisön omistusosuutta vastaavalla määrällä osakkuusyhteisön tappiosta.

### Kuntayhtymät

Kuntayhtymien taseet ja niiden liitetiedot on yhdistelty lukuarvoiltaan omistusosuuden mukaisesti. Tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma ovat yhdistelty kuntayhtymien perustietojen mukaan

## 6.3 Tuloslaskelman liitetiedot

### Toimintatuotot (Liitetieto 6)

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston ohjeiden mukaan on tuloslaskelman liitteessä esitettävä toimintatuotot kunnan määrittelemänä tehtäväkokonaisuuksina.

Seuraavassa taulukossa on toimintatuotot esitetty tehtäväalueittain.

| Toimintatuotot tehtäväalueittain      | Konserni            |                     | Kunta               |                     |
|---------------------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|---------------------|
|                                       | 2024                | 2023                | 2024                | 2023                |
| Yleishallinto                         | 374 432,16          | 257 294,72          | 289 525,81          | 176 873,45          |
| Sosiaali- ja terveystuotot            |                     |                     |                     |                     |
| Opetus- ja kulttuuripalvelut          | 964 278,93          | 1 179 613,55        | 645 257,17          | 875 777,96          |
| Yhdyskuntapalvelut                    | 280 936,36          | 358 857,26          | 280 936,36          | 358 857,26          |
| Muut palvelut                         | 3 870 619,97        | 4 258 692,38        | 3 251 797,87        | 2 826 720,22        |
| <b>Kunnan toimintatuotot yhteensä</b> | <b>5 490 267,42</b> | <b>6 054 457,91</b> | <b>4 467 517,21</b> | <b>4 238 228,89</b> |

### Verotulojen erittely (Liitetieto 7)

| Verotulot                   | 2024                 | 2023                 |
|-----------------------------|----------------------|----------------------|
| Kunnan tulovero             | 10 786 723,65        | 11 209 886,31        |
| Osuus yhteisöveron tuotosta | 984 243,23           | 1 236 796,44         |
| Kiinteistövero              | 2 086 606,72         | 1 983 949,35         |
| <b>Verotulot yhteensä</b>   | <b>13 857 573,60</b> | <b>14 430 632,10</b> |

### Valtionosuuksien erittely (Liitetieto 8)

| Valtionosuuksien erittely                                   | 2024                | 2023                |
|-------------------------------------------------------------|---------------------|---------------------|
| Kunnan peruspalvelujen valtionosuus                         | 3 277 245,00        | 3 042 680,00        |
| Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus (+/-) | 1 595 625,00        | 1 533 891,00        |
| Järjestelmämuutoksen tasaus (+/-)                           |                     |                     |
| Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet              | -1 534 670,00       | -1 517 336,00       |
| Verotulomenetysten kompensatio                              | 1 089 005,00        | 1 113 722,00        |
| Verotulomenetysten korvaus                                  |                     |                     |
| <b>Valtionosuudet yhteensä</b>                              | <b>4 427 206,00</b> | <b>4 172 957,00</b> |

### Palveluiden ostot eriteltynä asiakaspalveluiden ostoihin ja muiden palveluiden ostoihin

(Liitetieto 9)

| Palveluiden ostot                 | 2024                | 2023                |
|-----------------------------------|---------------------|---------------------|
| Asiakaspalveluiden ostot          | 897 866,87          | 1 066 585,07        |
| Muiden palveluiden ostot          | 4 278 502,02        | 3 842 673,88        |
| <b>Palveluiden ostot yhteensä</b> | <b>5 176 368,89</b> | <b>4 909 258,95</b> |

## Valtuustoryhmien toimintaedellytysten tukemiseksi annetut tuet valtuustoryhmittäin eriteltyinä

(Liitetieto 10)

Ei selvitettävää.

## Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista (Liitetieto 11)

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 10.12.2013 hyväksynyt suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden poistojen määrittämisessä on käytetty valtuuston 10.12.2013 hyväksymää poistosuunnitelmaa. Vuonna 2013 valmistuvissa hyödykkeissä on noudatettu uusia lyhyempiä poistoaikoja ja poistoprosentteja. Vanhoissa poistonalaisissa omaisuuserissä noudatetaan kunnanvaltuuston 9.12.1996 hyväksymää poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu pysyvien vastaavien hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen pitoajan mukaan. Alle 10.000 euron suuruiset hankinnat kirjataan käyttömenoiksi.

Arvioidut poistoaajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

| Tilit                         | Selite                                           | Poistoaika | Poistomenetelmä | poisto% |
|-------------------------------|--------------------------------------------------|------------|-----------------|---------|
| <i>Aineettomat hyödykkeet</i> |                                                  |            |                 |         |
| 1005                          | Tietokoneohjelmistot                             | 2 vuotta   | Tasapoisto      |         |
| 1010                          | Muut pitkävaikutteiset menot                     | 2 vuotta   | Tasapoisto      |         |
| 1020                          | Ennakkomaksut                                    |            | Ei poistoaikaa  |         |
| <i>Aineelliset hyödykkeet</i> |                                                  |            |                 |         |
| 1100                          | Maa-alueet                                       |            | Ei poistoaikaa  |         |
| 1110                          | Asuinrakennukset                                 | 30 vuotta  | Tasapoisto      |         |
| 1115                          | Hallinto- ja laitosrakennukset                   | 20 vuotta  | Tasapoisto      |         |
| 1120                          | Tehdas- ja tuotantorakennukset                   | 20 vuotta  | Tasapoisto      |         |
| 1123                          | Muut rakennukset                                 | 20 vuotta  | Tasapoisto      |         |
| 1130                          | Kadut, tiet, torit, puistot                      |            | Menojäännös     | 20 %    |
| 1131                          | Sillat, laiturit, uimalat                        |            | Menojäännös     | 25 %    |
| 1134                          | Muut maa- ja vesirakenteet                       |            | Menojäännös     | 20 %    |
| 1140                          | Veden jakeluverkostot                            |            | Menojäännös     | 10 %    |
| 1141                          | Viemäriverkostot                                 |            | Menojäännös     | 10 %    |
| 1142                          | Ulkovalaisulaitteet                              |            | Menojäännös     | 20 %    |
| 1150                          | Muut kiinteät rakenteet ja laitteet              |            | Menojäännös     | 25 %    |
| 1151                          | Laitosten koneet                                 |            | Menojäännös     | 25 %    |
| 1160                          | Muut kuljetusvälineet                            |            | Menojäännös     | 30 %    |
| 1161                          | Autot                                            |            | Menojäännös     | 30 %    |
| 1170                          | Muut koneet ja kalusto                           |            | Menojäännös     | 30 %    |
| 1171                          | ATK-laitteet                                     |            | Menojäännös     | 40 %    |
| 1190                          | Ennakkomaksut                                    |            | Ei poistoaikaa  |         |
| 1195                          | Keskeneräiset hankinnat                          |            | Ei poistoaikaa  |         |
| <i>Sijoitukset</i>            |                                                  |            |                 |         |
| 1201                          | Tytäryhteisöosakkeet ja -osuudet                 |            | Ei poistoaikaa  |         |
| 1203                          | Kuntayhtymäosuudet                               |            | Ei poistoaikaa  |         |
| 1205                          | Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet              |            | Ei poistoaikaa  |         |
| 1207                          | Yhteisyhteisöosakkeet ja -osuudet                |            | Ei poistoaikaa  |         |
| 1208                          | Muut osakkeet ja osuudet/osakkuudet & om.yhteis. |            | Ei poistoaikaa  |         |

1209 Liikelaistosten peruspääomaosuudet  
1210 Muut osakkeet ja osuudet

Ei poistoaikaa  
Ei poistoaikaa

#### Selvitys tuottoihin ja kuluihin sisältyvistä pakollisten varausten muutoksista (Liitetieto 12)

Ei selvittävää.

#### Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot (Liitetieto 13)

| Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot | Konserni         |                  | Kunta            |                  |
|-----------------------------------------------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
|                                                           | 2024             | 2023             | 2024             | 2023             |
| Muut toimintatuotot                                       |                  |                  |                  |                  |
| Maaomaisuuden myyntivoitot                                | 25 256,62        | 5 483,13         | 25 256,62        | 5 483,13         |
| Rakennusten myyntivoitot                                  |                  |                  |                  |                  |
| Muut myyntivoitot                                         |                  | 28 088,02        |                  | 28 088,02        |
| <b>Myyntivoitot yhteensä</b>                              | <b>25 256,62</b> | <b>33 571,50</b> | <b>25 256,62</b> | <b>33 571,15</b> |
| Muut toimintakulut                                        |                  |                  |                  |                  |
| Maaomaisuuden myyntitappiot                               |                  |                  |                  |                  |
| Rakennusten myyntitappiot                                 |                  |                  |                  |                  |
| Muut myyntitappiot                                        | 79 225,64        |                  | 79 225,64        |                  |
| <b>Myyntitappiot yhteensä</b>                             | <b>79 225,64</b> |                  | <b>79 225,64</b> |                  |

#### Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely (Liitetieto 14)

| Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely | Konserni    |             | Kunta               |             |
|--------------------------------------------|-------------|-------------|---------------------|-------------|
|                                            | 2024        | 2023        | 2024                | 2023        |
| Satunnaiset tuotot                         |             |             |                     |             |
| <b>Satunnaiset tuotot yhteensä</b>         | <b>0,00</b> | <b>0,00</b> | <b>0,00</b>         | <b>0,00</b> |
| Satunnaiset kulut                          |             |             | 1 784 597,21        |             |
| <b>Satunnaiset kulut yhteensä</b>          | <b>0,00</b> | <b>0,00</b> | <b>1 784 597,21</b> | <b>0,00</b> |

FSHKY:n kiinteistökuntayhtymän toiminta lakkasi 31.10.2024. Kunta kirjasi alas kuntayhtymäosuudet, lisäsi pysyviin vastaaviin Tammelan terveysaseman ja kaksi osaketta. Forssan sairaala myytiin Kanta-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle. Kiinteistökuntayhtymän purkamisesta kunta kirjasi satunnaisiin kuluihin 1,8 milj. euroa.

Rahoitustuotot, jotka ovat saatu osuuksista muissa yhteisöissä (Liitetieto 15)

| Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely | 2024             | 2023             |
|---------------------------------------------------------|------------------|------------------|
| Osinkotuotot muista yhteisöistä                         | 52 465,75        | 51 685,25        |
| Peruspääoman korot kuntayhtymiltä                       |                  |                  |
| <b>Yhteensä</b>                                         | <b>52 465,75</b> | <b>51 685,25</b> |

Erittely poistoeron muutoksista (Liitetieto 16)

| Erittely poistoeron muutoksista                  | 2024              | 2023             |
|--------------------------------------------------|-------------------|------------------|
| Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos | 117 114,13        | 82 797,47        |
| <b>Yhteensä</b>                                  | <b>117 114,13</b> | <b>82 797,47</b> |

## 6.4 Tasetta koskevat liitetiedot

### 6.4.1 Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Lainan liikkeelle laskemisesta aiheutuneet kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset  
(Liitetieto 17)

Ei selvittävää

Arvonkorostusten periaatteet ja niiden kohteiden arvonmääritysmenetelmät (Liitetieto 18)

| Arvonkorotukset                 | Konserni         |                  | Kunta            |                  |
|---------------------------------|------------------|------------------|------------------|------------------|
|                                 | 2024             | 2023             | 2024             | 2023             |
| Maa- ja vesialueet              |                  |                  |                  |                  |
| Arvo 1.1.                       | 69 199,34        | 82 932,50        | 48 900,32        | 48 900,32        |
| Arvonkorotukset                 |                  |                  |                  |                  |
| Arvonkorotuksen purku           |                  |                  |                  |                  |
| Arvo 31.12.                     | 69 199,34        | 82 932,50        | 48 900,32        | 48 900,32        |
| <b>Arvonkorotukset yhteensä</b> | <b>69 199,34</b> | <b>82 932,50</b> | <b>48 900,32</b> | <b>48 900,32</b> |

**Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet**

**Aineettomat hyödykkeet**

|                              |             |
|------------------------------|-------------|
| Hankintameno 1.1.            | 8 028,78    |
| Lisäykset tilikaudella       |             |
| Rahoitusosuudet tilikaudella |             |
| Vähennykset tilikaudella     |             |
| Siirrot erien välillä        |             |
| Tilikauden poisto            | -8 028,78   |
| Arvonkorotus/-alennus        |             |
| <b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b> | <b>0,00</b> |

**Aineelliset hyödykkeet**

|                              | <b>Maa-alueet</b>   | <b>Rakennukset</b>   | <b>Kiinteät rakenteet</b> | <b>Koneet ja kalusto</b> | <b>Keskeneräiset hankinnat</b> | <b>Yhteensä</b>      |
|------------------------------|---------------------|----------------------|---------------------------|--------------------------|--------------------------------|----------------------|
| Hankintameno 1.1.            | 4 355 913,13        | 10 904 488,84        | 8 986 720,33              | 403 224,83               | 5 398 938,93                   | 30 098 186,38        |
| Lisäykset tilikaudella       | 64 201,00           | 527 656,25           | 212 389,17                | 21 120,76                | 12 637 012,33                  | 13 462 379,51        |
| Rahoitusosuudet tilikaudella |                     |                      | -20 000,00                |                          | -146 700,00                    | -166 700,00          |
| Vähennykset tilikaudella     | -1 465,38           |                      |                           |                          |                                | -1 465,38            |
| Siirrot erien välillä        |                     | 4 331 985,18         | 11 208,24                 |                          | -4 343 193,42                  | 0,00                 |
| Tilikauden poisto            |                     | -665 518,20          | -1 043 899,60             | -124 199,61              |                                | -1 833 617,41        |
| Arvonkorotus/-alennus        | 48 900,32           |                      |                           |                          |                                | 48 900,32            |
| <b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b> | <b>4 467 549,07</b> | <b>15 098 612,07</b> | <b>8 146 418,14</b>       | <b>300 145,98</b>        | <b>13 546 057,84</b>           | <b>41 558 783,10</b> |

| <b>Sijoitukset</b>           | <b>Tytäryhtiö-osakkeet</b> | <b>Kuntayhtymä osakkeet</b> | <b>Omistus-yhteisö-osakkeet</b> | <b>Muut osakkeet ja osuudet</b> | <b>Yhteensä</b>      |
|------------------------------|----------------------------|-----------------------------|---------------------------------|---------------------------------|----------------------|
| Hankintameno 1.1.            | 171 927,08                 | 5 280 491,92                | 25 228,19                       | 2 816 145,65                    | <b>8 293 792,84</b>  |
| Lisäykset tilikaudella       |                            |                             |                                 | 671,39                          | <b>671,39</b>        |
| Vähennykset tilikaudella     |                            | -4 844 220,23               |                                 | -80 225,64                      | <b>-4 924 445,87</b> |
| Arvonkorotus/-alennus        |                            |                             |                                 |                                 | <b>0,00</b>          |
| <b>Kirjanpitoarvo 31.12.</b> | <b>171 927,08</b>          | <b>436 271,69</b>           | <b>25 228,19</b>                | <b>2 736 591,40</b>             | <b>3 370 018,36</b>  |

|                    |           |
|--------------------|-----------|
| Muut lainasaamiset | 96 813,18 |
| Muut saamiset      | 56 474,00 |

|                                   |                      |
|-----------------------------------|----------------------|
| <b>Pysyvät vastaavat yhteensä</b> | <b>45 082 088,64</b> |
|-----------------------------------|----------------------|

| Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt |                 |                             |                                | (ilman eliminointia)                                      |                             |                                      |
|---------------------------------------------------------|-----------------|-----------------------------|--------------------------------|-----------------------------------------------------------|-----------------------------|--------------------------------------|
| Nimi                                                    | Koti-<br>paikka | Kunnan<br>omistus-<br>osuus | Konsernin<br>omistus-<br>osuus | Kuntakonsernin osuus (1000 e)<br>omasta<br>pää-<br>omasta | vieraasta<br>pää-<br>omasta | tilikauden<br>tappiosta/<br>voitosta |
| <b>Tytäryhteisöt</b>                                    |                 |                             |                                |                                                           |                             |                                      |
| Koy Tammelan Vuokra-asunnot                             | Tammela         | 100 %                       | 100 %                          | 172                                                       | 3 978                       | 0                                    |
| <b>Osakkuusyhteisö</b>                                  |                 |                             |                                |                                                           |                             |                                      |
| Tammelan Aluelämpö                                      | Tammela         | 50 %                        | 50 %                           | -21                                                       | 224                         | -36                                  |
| <b>Kuntayhtymät</b>                                     |                 |                             |                                |                                                           |                             |                                      |
| Lounais-Hämeen koulutusky.                              | Forssa          | 8,8 %                       | 8,8 %                          | 1 833                                                     | 201                         | 47                                   |
| Hämeen liitto                                           | H:linna         | 3,2 %                       | 3,2 %                          | 47                                                        | 16                          | -1                                   |

Pitkä- ja lyhytaikaiset saamiset tytäryhteisöiltä, kuntayhtymiltä sekä osakkuus- ja muilta omistusyhteis-  
työyhteisöiltä (Liitetieto 23)

| Saamisten erittely                                           | 2024          |                  | 2023          |                  |
|--------------------------------------------------------------|---------------|------------------|---------------|------------------|
|                                                              | Pitkäaikaiset | Lyhytaikaiset    | Pitkäaikaiset | Lyhytaikaiset    |
| <b>Saamiset tytäryhteisöiltä</b>                             |               |                  |               |                  |
| Myyntisaamiset                                               |               | 17 941,24        |               | 14 926,18        |
| Lainasaamiset                                                |               |                  |               |                  |
| <b>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa<br/>kunta on jäsenenä</b> |               |                  |               |                  |
| Myyntisaamiset                                               |               | 320,00           |               | 534,21           |
| Siirtosaamiset                                               |               |                  |               |                  |
| <b>Saamiset osakkuus- sekä muilta<br/>omistusyhteisöiltä</b> |               |                  |               |                  |
| Myyntisaamiset                                               |               | 38,59            |               | 35,45            |
| <b>Yhteensä</b>                                              |               | <b>18 299,83</b> |               | <b>15 495,84</b> |

## Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät (Liitetieto 24)

| Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät   | Konserni          |                  | Kunta            |                  |
|----------------------------------------------|-------------------|------------------|------------------|------------------|
|                                              | 2024              | 2023             | 2024             | 2023             |
| <b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset</b>          |                   |                  |                  |                  |
| Kelan korvaus työterveyshuollosta            | 68 793,53         | 46 524,32        | 68 600,61        | 46 288,85        |
| Muut tulojäämät                              | 39 397,63         | 49 782,37        | 26 447,30        | 35 089,72        |
| <b>Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä</b> | <b>108 191,16</b> | <b>96 306,69</b> | <b>95 047,91</b> | <b>81 378,57</b> |

Siirtosaamiset ovat vuodelle 2025 kuuluvia menoja, jotka on maksettu vuoden 2024 aikana tai vuoden 2024 tuloja, jotka kertyvät vasta vuonna 2025.

## 6.4.2 Taseen vastattavaa koskevat liitetiedot

Tase-erä kohtainen erittely oman pääoman erien lisäyksistä ja vähennyksistä sekä siirroista näiden erien välillä (Liitetieto 25)

| Oman pääoman erittely                      | Konserni             |                      | Kunta                |                      |
|--------------------------------------------|----------------------|----------------------|----------------------|----------------------|
|                                            | 2024                 | Avaava tase 2024     | 2024                 | Avaava tase 2024     |
| Peruspääoma 31.12.                         | 15 469 055,55        | 15 469 055,55        | 15 469 055,55        | 15 469 055,55        |
| Säätiöiden ja yhd. peruspääoma             | 4 400,00             | 4 400,00             |                      |                      |
| Arvonkorotusrahasto 31.12.                 | 69 193,34            | 82 932,50            | 48 900,32            | 48 900,32            |
| Arvonkorotuksen purku                      |                      |                      |                      |                      |
| Arvonkorotus 31.12.                        | 69 193,34            | 82 932,50            | 48 900,32            | 48 900,32            |
| Muut omat rahastot                         |                      |                      |                      |                      |
| Rahaston pääoma 1.1.                       | 372 899,71           | 373 599,74           | 311 987,42           | 311 987,42           |
| Lisäykset                                  |                      |                      |                      |                      |
| Vähennykset                                |                      |                      |                      |                      |
| Rahaston pääoma 31.12.                     | 372 899,71           | 373 599,74           |                      | 311 987,42           |
| Investointirahasto 31.12.                  | 1 341 022,12         | 1 341 022,12         | 1 341 022,12         | 1 341 022,12         |
| Edellisten tilikausien yli/alijäämä 1.1.   | 15 467 808,81        | 14 431 778,85        | 11 304 295,45        | 11 304 295,45        |
| Lisäykset tilikaudella                     |                      |                      |                      |                      |
| Vähennykset tilikaudella                   |                      |                      |                      |                      |
| Edellisten tilikausien yli/alijäämä 31.12. | 15 467 808,81        | 14 431 778,85        | 11 304 295,45        | 11 304 295,45        |
| Tilikauden ylijäämä / alijäämä             | -1 091 259,47        |                      | -1 005 447,04        |                      |
| <b>Oma pääoma yhteensä</b>                 | <b>31 633 120,06</b> | <b>31 702 788,76</b> | <b>27 469 813,82</b> | <b>28 475 260,86</b> |

FSHKY on toiminut vuoden 2023 alusta kiinteistökuntayhtymänä. Kuntayhtymän toiminnan siirryttyä Sote-voima-  
maanpanolain (616/221) 23 §:n mukaisesti olennaisilta osaltaan 1.1.2023 hyvinvointialueelle, kuntayhtymässä  
ei käytännössä ole ollut tarkoituksen mukaista toimintaa.

Kuntayhtymän jäsenkuntien valtuustot päättivät v. 2023 purkaa kuntayhtymän. Forssan sairaala myytiin  
20.8.2024 Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle. Kiinteistökuntayhtymän toiminta lakkasi 31.10.2024.

#### Erittely poistoerosta (Liitetieto 26)

| Erittely poistoerosta                                                         | 2024                | 2023                |
|-------------------------------------------------------------------------------|---------------------|---------------------|
| Investointivaraukseen liittyvä poistoero<br>EVL-poistoihin liittyvä poistoero | 2 146 397,15        | 2 263 511,28        |
| <b>Yhteensä</b>                                                               | <b>2 146 397,15</b> | <b>2 263 511,28</b> |

Pitkäaikaiseen vieraaseen pääomaan kuuluvat lainat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden  
kuluttua (Liitetieto 27)

| Pitkäaikaiset velat                 | 2024                | 2023              |
|-------------------------------------|---------------------|-------------------|
| Lainat muilta luotonantajilta       | 4 853 306,00        | 816 372,00        |
| <b>Pitkäaikaiset velat yhteensä</b> | <b>4 853 306,00</b> | <b>816 372,00</b> |

#### Erittely liikkeelle lasketuista joukkovelkakirjalainoista (Liitetieto 28)

| Joukkovelkakirjalainat                              | 2024                | 2023                |
|-----------------------------------------------------|---------------------|---------------------|
| Alle vuoden kuluessa erääntyvät kuntatodistuslainat | 6 500 000,00        | 3 000 000,00        |
| <b>Yhteensä</b>                                     | <b>6 500 000,00</b> | <b>3 000 000,00</b> |

#### Pakollisten varausten erittely (Liitetieto 29)

Ei selvitettävää.

**Pitkä- ja lyhytaikaiset velat tytäryhteisöille, kuntayhtymille sekä osakkuus- ja muille omistusyhteistyöyhteisöille (Liitetieto 30)**

| Vieras pääoma                                               | 2024          |                  | 2023          |                  |
|-------------------------------------------------------------|---------------|------------------|---------------|------------------|
|                                                             | Pitkäaikaiset | Lyhytaikaiset    | Pitkäaikaiset | Lyhytaikaiset    |
| Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä<br>Ostovelat |               | 384,78           |               | 805,03           |
| Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille<br>Ostovelat |               | 79 418,14        |               | 77 915,36        |
| <b>Vieras pääoma yhteensä</b>                               |               | <b>79 802,92</b> |               | <b>78 720,39</b> |

**Maksuvalmiuden kannalta merkittävä sekkitililimiitti (Liitetieto 31)**

Ei selvitettävää.

**Muut velat (Liitetieto 32)**

Ei selvitettävää.

**Laskennalliset verovelat**

| Laskennalliset verovelat / Konserni | 2024       | 2023       |
|-------------------------------------|------------|------------|
| Lyhytaikainen koroton vieras pääoma | 150 013,18 | 147 125,72 |

**Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät (Liitetieto 33)**

| Siirtovelkojen olennaiset erät              | Konserni            |                     | Kunta               |                     |
|---------------------------------------------|---------------------|---------------------|---------------------|---------------------|
|                                             | 2024                | 2023                | 2024                | 2023                |
| Lyhytaikaiset siirtovelat                   |                     |                     |                     |                     |
| Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset | 1 296 431,89        | 1 169 846,50        | 1 208 443,35        | 1 066 461,30        |
| Korkojaksotukset                            | 93 506,47           | 31 835,98           | 70 950,38           | 9 450,07            |
| Valtionosuusennakot                         | 99 274,00           | 216 297,70          | 99 274              | 216 297,70          |
| Muut menojäämät                             | 167 751,40          | 223 258,25          | 244 271,86          | 268 409,57          |
| <b>Siirtovelat yhteensä</b>                 | <b>1 656 963,76</b> | <b>1 641 238,43</b> | <b>1 622 939,59</b> | <b>1 560 618,64</b> |

## 6.5 Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyitä koskevat liitetiedot

Velat, joista kunta on pantannut, kiinnittänyt tai muulla tavalla antanut vakuudeksi omaisuuttaan eriteltynä vakuuslajeittain (liitetieto 34)

Ei selvitettävää.

Erittely annetuista vakuuksista (Liitetieto 35)

Ei selvitettävää.

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot (Liitetieto 36)

Taseen liitetietoina on ilmoitettu takausvastuut.

Yhteenlaskettu arvo kunnan antamista muista kuin edellä 34-36 kohdissa tarkoitetuista vakuuksista (Liitetieto 37)

Ei selvitettävää

Vuokrasopimusten mukaisten jäljellä olevien määrien yhteissumma (Liitetieto 38)

| Vuokravastuut                                         | Konserni   |            | Kunta    |           |
|-------------------------------------------------------|------------|------------|----------|-----------|
|                                                       | 2024       | 2023       | 2024     | 2023      |
| Vuokravastuut                                         |            |            |          |           |
| <b>Vuokravastuut yhteensä</b>                         |            |            |          |           |
| Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus             |            |            |          |           |
| Sopimuksiin sisältyvät lunastusvelvoitteet            |            |            |          |           |
| Leasingvastuut                                        |            |            |          |           |
| <b>Leasingvastuut yhteensä</b>                        | 113 980,69 | 122 084,71 | 9 055,15 | 15 564,46 |
| Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus             | 47 514,22  | 45 136,61  | 6 213,45 | 8 048,28  |
| Siitä kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut |            | -          | -        | -         |

Kunnan antamat vastuusitoumukset sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta (Liitetieto 39-40)

|                                                                  | Konserni     |              | Kunta        |              |
|------------------------------------------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                                                                  | 2024         | 2023         | 2024         | 2023         |
| <b>Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta</b> |              |              |              |              |
| Alkuperäinen pääoma                                              |              |              | 5 227 848,08 | 5 227 848,08 |
| Jäljellä oleva pääoma                                            |              |              | 3 348 183,25 | 3 478 438,40 |
| <b>Takaukset muiden puolesta</b>                                 |              |              |              |              |
| Alkuperäinen pääoma                                              | 5 860 000,00 | 5 862 522,82 | 5 860 000,00 | 5 862 522,82 |
| Jäljellä oleva pääoma                                            | 2 659 613,06 | 2 871 055,45 | 2 659 613,06 | 2 871 055,45 |

Yllä olevasta taulukosta selviävät kunnan takausvastuiden kokonaissummat, jotka muodostuvat useasta eri takauksesta. Osa takausvastuista saattaa realisoitua.

| Vastuu Kuntien takauskeskuksen vastuista                                        | 2024       | 2023       |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|------------|
| Kunnan osuus takauskeskuksen vastuista 31.12.                                   | 50 506 867 | 48 771 180 |
| Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuk-<br>senrahastosta 31.12. | 54 199     | 38 823     |

#### Muut kuntaa koskevat taseen ulkopuoliset järjestelyt (Liite 41)

| Muut taloudelliset vastuut    | Konserni     |              | Kunta        |              |
|-------------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
|                               | 2024         | 2023         | 2024         | 2023         |
| Arvonlisäveron palautusvastuu | 4 908 678,63 | 1 871 650,49 | 4 782 711,51 | 1 738 021,42 |

## 6.6 Ympäristöasioiden harkinnanvarainen esittäminen

#### Pitkävaikutteiset ympäristömenot

Ei selvitettävää.

## 6.7 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot

#### Henkilöstön lukumäärä (liitetieto 42)

| Henkilöstön lukumäärä 31.12. palvelualoittain      | 2024       | 2023       |
|----------------------------------------------------|------------|------------|
| Hallinto ja kehittämispalvelut                     | 18         | 19         |
| Sivistyspalvelut                                   | 172        | 173        |
| Tekniset palvelut sis. ruoka- ja puhdistuspalvelut | 62         | 48         |
| <b>Yhteensä</b>                                    | <b>242</b> | <b>240</b> |

Henkilöstön lukumäärä on laskettu Kunnallisen työmarkkinalaitoksen henkilöstöraportointia koskevan suosituksen (2021) mukaan. Suosituksen mukaan henkilöstömäärään lasketaan:

- vakinaiset
- määräaikaiset
- työllistetyt

**Tilikauden palkat, palkkio, eläkekulut ja muut henkilösivukulut (liitetieto 43)**

| <b>Henkilöstökulut</b>                | <b>2024</b>          | <b>2023</b>          |
|---------------------------------------|----------------------|----------------------|
| Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan | 11 716 622,42        | 11 262 380,91        |
| <b>Yhteensä</b>                       | <b>11 716 622,42</b> | <b>11 262 380,91</b> |

**Luottamushenkilön palkkioista perityt ja puolueelle tai puolueyhdistykselle tilitetut luottamushenkilömaksut (liitetieto 44)**

| <b>Luottamushenkilön palkoista perityt ja tilitetut luottamushenkilömaksut</b> | <b>2024</b>     | <b>2023</b>     |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-----------------|
| Keskusta Tammelan kuntayhdistys ry                                             | 3 318,30        | 2 992,50        |
| Tammelan Kokoomus ry                                                           | 1 488,00        | 1 644,20        |
| Tammelan Sosialidemokraattinen yhdistys ry                                     | 2 824,00        | 2 638,30        |
| Vasemmistoliiton Tammelan osasto ry                                            | -               | -               |
| Lounais-Hämeen Vihreät ry                                                      | 271,50          | 250,50          |
| Tammelan perussuomalaiset ry                                                   | 633,00          | 596,00          |
| Meidän Tammela ry                                                              | 901,50          | 964,50          |
| Kristillisdemokraatit Forssan seudun paikallisosasto ry                        | 117,00          | 198,00          |
| <b>Yhteensä</b>                                                                | <b>9 583,30</b> | <b>9 284,00</b> |

**Tilitarkastusta suorittavalle tilintarkastusyhteisölle maksetut palkkiot (liitetieto 45)**

| <b>Tilintarkastajan palkkiot</b>             | <b>2024</b>      | <b>2023</b>     |
|----------------------------------------------|------------------|-----------------|
| BDO Oy                                       |                  |                 |
| Tilintarkastuspalkkiot                       | 14 352,11        | 6 283,00        |
| Tilintarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät | 1 413,95         | 546,00          |
| Muut palkkiot                                | 0,00             | 735,50          |
| <b>Yhteensä</b>                              | <b>15 766,06</b> | <b>7 564,50</b> |

**Intressitapahtumat (liitetieto 46)**

Sidonnaisuusrekisteri on laadittu kuntavaaleissa 2021 valituista luottamushenkilöistä kuntalain (410/2015) §:n 84 mukaisessa laajuudessa.

Kunnanjohtajan kanssa on solmittu kuntalain mukainen johtajasopimus, jossa on sovittu erokorvauksesta.

Lähipiirin tai konsernin lähipiirin kanssa ei ole toteutettu tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

## 7 VESIHUOLTOLAITOS

Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on toimittaa yksityisille asiakkailleen ja neljälle kunnassa toimivalle vesihuolto-osakeyhtiölle puhdasta hyvälaatuista talousvettä. Yksityisasiakkaiden lisäksi vettä toimitetaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:lle, Kaukjärven Vesihuolto Oy:lle, Liesjärven Vesi Oy:lle ja Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:lle.

Syrjänharjun vedenottamosta vesi toimitetaan vesihuoltolaitoksen omaan vesijohtoverkkoon sekä Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n verkkoon. Tällä jakelualueella vesi toimitetaan asiakkaille vesitornin kautta, jossa vesi käsitellään UV-suodattimella. UV-suodatuksella varmistetaan, että vedessä ei ole haitallisia bakteereita. Vesitornilla ylläpidetään riittävä vedenpaine verkossa, lisäksi jakelualueella on neljä paineenkorotus-pumppaamoja, joiden avulla verkostopainetta nostetaan alueilla, joilla vesitornin tuottama paine ei riitä. Joillakin kiinteistöillä on kiinteistökohtainen paineenkorotin. Kunnan vesihuoltolaitoksen vesijohtoverkkoja on kirkonkylän lisäksi Kukkuramäen, Lamalan, Vekkilän, Alhon, Hevoniemen, Matintuomion, Ruisluodon ja Kydön alueilla. Kunnan vesijohtoverkkoa on myös Nuutin, Tapolan ja Kaukjärven teollisuusalueen alueilla. Nuuttiin ja Tapolaan vesi johdetaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n verkosta, Kaukjärven teollisuusalueelle vesi johdetaan Kaukjärven Vesihuolto Oy:n verkosta.

Pätinkiharjun vedenottamolla vesi käsitellään kalkkikivisuodattimella ja UV-suodatuksella. Vesivarastona toimii alavesisäiliö, vesi pumpataan vesijohtoverkkoon ja vedenpainetta pidetään yllä pumpuilla. Kalkkikivisuodatuksella saadaan lisättyä veden kovuutta sekä nostettua veden pH:ta. Vedenottamolle suoritettiin huoltotoimia kesän ja syksyn aikana. Pätinkiharjun vedenottamosta vesi toimitetaan Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:n ja Kaukjärven Vesihuolto Oy:n vesijohtoverkkoon sekä kunnan Kaukjärven teollisuusalueelle.

Kunnan omistamalla Liesjärven vedenottamolla, Koivu ja Kuusi Eräkeskus (entinen metsäoppilaitos), vesi käsitellään aktiivihiihluosuodatuksella, lipeän annostelulla ja UV-suodatuksella. Aktiivihiihluosuodatuksella poistetaan vedestä kasvinuojeluainejäämiä, joita on pieniä pitoisuuksia Liesjärven vedenottamon käsittelemättömässä raakavedessä. Lipeän annostelulla kohotetaan veden pH:ta. Liesjärven vedenottamolla vesivarastona on alavesisäiliö, josta vesi pumpataan vesijohtoverkkoon ja vedenpainetta pidetään yllä pumpuilla.

Vettä pumpattiin verkostoon  $293\,769\text{ m}^3$ , josta laskutettiin  $272\,397\text{ m}^3$ . Laskuttamatonta vettä joutui hukkaan noin 9,3 %, joka on 0,2 % edellisvuotista vähemmän. Vesijohtovuotoja oli yksi.

Jaetun veden laatu oli kaikilla vedenottamoilla ja verkostoalueilla jokaisella tarkkailukerralla moitteetonta. Vesimittarit luettiin neljästi vuoden aikana etäluentalaitteella autolla jakelualueet kiertäen. Osa mittareista on jatkuvassa seurannassa vesitornin katolle asennetun antennin välityksellä.

Jätevettä otettiin vastaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n, Liesjärven Vesi Oy:n ja Pohjois-Tammelan Vesihuolto Oy:n viemäriverkostoista sekä kunnan vesihuoltolaitoksen omalta keskusta-alueen viemärintialueelta, joka on sama kuin vesijohtoverkon alue. Kunnan vesihuoltolaitos hoitaa viemäroinnin myös Kaukjärven kylän ja teollisuusalueen alueilla. Nämä jätevedet johdetaan siirtoviemärillä Forssaan Kaukjärven pohjoispuolitse. Tähän viemäriin vastaanotetaan myös HAMK Mustialan jätevedet. Lisäksi kunnan viemärointi ulottuu Papinsillantien ja Nuutinkulmantien varalta Riihivalkaman koululle sekä Valtaimenkujaa Häiviän tienhaaraan. Näihin viemäriin otetaan vastaan Etelä-Tammelan Vesihuolto Oy:n jätevedet sekä kunnan omien viemärintialueen jätevedet, joita tulee Nuutin kaava-alueelta ja Ahomäestä sekä Saloniementieltä, Valtaimenkujalta ja Hannulantieltä. Nämä jätevedet johdetaan yhdessä kunnan keskusta-alueelta tulevien jätevesien kanssa Forssan verkostoon Mustajärvellä.

Jätevettä otettiin vastaan yhteensä  $269\,777\text{ m}^3$ , josta laskutettiin  $294\,207\text{ m}^3$ . Vuotovesiä viemäriin joutui yhteensä n. 29 %. Vuotovesien määrä johtuu kevään runsaista sulamisvesistä. Jätevesi johdetaan Forssan vesihuoltoliikelaitoksen jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi.

Vesilaitoksella on käytössä tekstiviestipalvelu vesihuollon häiriötiedottamisessa.

Veden ja jäteveden kulutushinnat 1.9.2024 jälkeen olivat (hinnat sis. alv 25,5 %)

vesi 1,98 €/m<sup>3</sup>

jätevesi 3,14 €/m<sup>3</sup>

tukkuvesi 1,38 €/m<sup>3</sup>

Veden ja jäteveden kulutushinnat 1.4.2023 alkaen (hinnat sis. alv 24 %)

|           |      |      |
|-----------|------|------|
| Vesi      | 1,58 | 1,96 |
| Jätevesi  | 2,50 | 3,10 |
| Tukkuvesi | 1,10 | 1,37 |

Pätinkiharjun vedenottamolla on kiinteästi asennettu varavoimakone. Koivu ja Kuusi Eräkeskuksella (entinen metsäoppilaitos) on varavoimakone, jonka omistajan kanssa on sopimus varavoiman toimittamisesta Liesjärven vedenottamolle. Merkittäviä sähkökatkoja ei kuluneen vuoden aikana ollut

Vesilaitoksella on yksi kokoaikainen putkiasentaja. Osan työajastaan vesihuoltolaitoksen työhön käytti hallinto-sihtööri ja yhdyskuntatekniikan päällikkö.

## 7.1 Vesihuoltolaitoksen tuloslaskelma

### VESILAITOKSEN TULOSLASKELMA

| <i>(sisäiset ja ulkoiset)</i>          | 2024               | 2023               |
|----------------------------------------|--------------------|--------------------|
| <b>Liikevaihto</b>                     | <b>979 792,35</b>  | <b>930 987,63</b>  |
| Liiketoiminnan muut tuotot             |                    |                    |
| Materiaalit ja palvelut                |                    |                    |
| Aineet, tarvikkeet ja tavarat          |                    |                    |
| Ostot tilikauden aikana                | -96 566,67         | -79 077,20         |
| Palvelujen ostot                       | -569 106,61        | -531 670,93        |
| Materiaalit ja palvelut yhteensä       | -665 673,28        | -610 748,13        |
| Henkilöstökulut                        |                    |                    |
| Palkat ja palkkiot                     | -95 298,94         | -99 834,71         |
| Henkilöstösivukulut                    |                    |                    |
| Eläkekulut                             | -16 969,33         | -16 684,17         |
| Muut henkilösivukulut                  | -3 009,30          | -4 305,45          |
| Henkilöstökulut yhteensä               | -115 277,57        | -120 824,33        |
| Poistot ja arvonalentumiset            |                    |                    |
| Suunnitelman mukaiset poistot          | -535 059,66        | -317 293,42        |
| Liiketoiminnan muut kulut              | -36 312,16         | -26 253,48         |
| <b>Liikeylijäämä</b>                   | <b>-372 530,32</b> | <b>-144 131,73</b> |
| Rahoitustuotot ja -kulut               |                    |                    |
| Muut rahoitustuotot                    |                    | 70,71              |
| Muut rahoituskulut                     | 0,07               | 0,12               |
| Korvaus pääomasta                      | -21 380,75         | -21 380,75         |
| Rahoitustuotot - ja kulut yhteensä     | -21 380,68         | -21 309,92         |
| <b>Ylijäämä ennen satunnaisia eriä</b> | <b>-393 911,00</b> | <b>-165 441,65</b> |
| <b>Ylijäämä ennen varauksia</b>        | <b>-393 911,00</b> | <b>-165 441,65</b> |
| <b>Tilikauden yli-/alijäämä</b>        | <b>-393 911,00</b> | <b>-165 441,65</b> |



## 7.2 Vesihuoltolaitoksen rahoituslaskelma

(sisäiset ja ulkoiset)

### Vesilaitoksen rahoituslaskelma

|                                             | 2024              | 2023                 |
|---------------------------------------------|-------------------|----------------------|
| <b>Toiminnan rahavirta</b>                  |                   |                      |
| Liikelyljäämä (-alijäämä)                   | -372 530,32       | -144 131,73          |
| Poistot ja arvonalentumiset                 | 535 059,66        | 317 293,42           |
| Rahoitustuotot ja -kulut                    | -21 380,68        | -21 309,92           |
|                                             | 141 148,66        | 151 851,77           |
| <b>Investointien rahavirta</b>              |                   |                      |
| Investointimenot                            | -114 122,10       | -1 195 369,84        |
| Rahoitusosuudet investointimenoihin         |                   |                      |
| <b>Toiminnan ja investointien rahavirta</b> | <b>27 026,56</b>  | <b>-1 043 518,07</b> |
| <b>Rahoituksen rahavirta</b>                |                   |                      |
| Saamisten muutos muilta                     | -66 466,51        | 117 950,02           |
| Korottomien velkojen muutos muilta          | -46 855,81        | -243 060,50          |
|                                             | -113 322,32       | -125 110,48          |
| <b>Rahoituksen muutos</b>                   | <b>-86 295,76</b> | <b>-1 168 628,55</b> |



TAMMELA

www.tammela.fi

### 7.3 Vesihuoltolaitoksen tase

(Sisäiset ja ulkoiset)

#### VESILAITOKSEN TASE

| VASTAAVAA                          | 2024                       | 2023                       |
|------------------------------------|----------------------------|----------------------------|
| <b>PYSYVÄT VASTAAVAT</b>           | <b>5 465 452,00</b>        | <b>5 886 389,56</b>        |
| <b>AINEELLISET HYÖDYKKEET</b>      | <b>5 465 452,00</b>        | <b>5 886 389,56</b>        |
| Kiinteät rakenteet ja laitteet     | 5 465 452,00               | 5 886 389,56               |
| Keskeneräiset hankinnat            |                            |                            |
| <b>VAIHTUVAT VASTAAVAT</b>         | <b>385 037,65</b>          | <b>318 571,14</b>          |
| <b>SAAMISET</b>                    | <b>385 037,65</b>          | <b>318 571,14</b>          |
| Lyhytaikaiset saamiset             |                            |                            |
| Myyntisaamiset                     | 385 037,65                 | 284 591,40                 |
| ALV-saamiset                       |                            | 33 979,74                  |
| Muut saamiset/yhdystili            |                            |                            |
| <b>VASTAAVAA YHTEENSÄ</b>          | <b><u>5 850 489,65</u></b> | <b><u>6 204 960,70</u></b> |
| <b>VASTATTAVAA</b>                 |                            |                            |
| <b>OMA PÄÄOMA</b>                  | <b>3 637 001,53</b>        | <b>4 030 912,53</b>        |
| Peruspääoma                        | 4 276 149,29               | 4 276 149,29               |
| Edellisen tilikauden yli-/alijäämä | -245 236,76                | -79 795,11                 |
| Tilikauden yli-/alijäämä           | -393 911,00                | -165 441,65                |
| <b>VIERAS PÄÄOMA</b>               | <b>2 213 488,12</b>        | <b>2 174 048,17</b>        |
| Lyhytaikainen                      | 2 213 488,12               | 2 174 048,17               |
| Lainat                             |                            |                            |
| Ostovelat                          | 175 040,10                 | 239 921,02                 |
| Siirtovelat                        | 2 020 422,91               | 1 934 127,15               |
| Lomapalkkajaksotus                 |                            |                            |
| Korkojaksotus                      |                            |                            |
| ALV-velka                          | 18 025,11                  |                            |
| <b>VASTATTAVAA YHTEENSÄ</b>        | <b><u>5 850 489,65</u></b> | <b><u>6 204 960,70</u></b> |



## 7.4 Vesihuoltolaitoksen investoinnit

| Tili                               | Talousarvio | TP 2024    | %    | Netto      |
|------------------------------------|-------------|------------|------|------------|
| <b>Hankekohtaiset investoinnit</b> |             |            |      |            |
| <i>menot</i>                       |             |            |      |            |
| <b>Muu yhdyskuntarakentaminen</b>  |             |            |      |            |
| <i>menot</i>                       | 295 000     | 114 122,10 | 38,7 | 180 877,80 |
| <b>Vesihuoltolaitos yhteensä</b>   |             |            |      |            |
| Investointimenot                   | 295 000     | 114 122,10 | 38,7 | 180 877,80 |
| Investointitulot                   |             |            |      |            |
| Investoinnit, netto                | 295 000     | 114 122,10 | 38,7 | 180 877,80 |

## 7.5 Vesihuoltolaitoksen liitetiedot

| Tuotot      | 2024       | 2023       |
|-------------|------------|------------|
| Liikevaihto | 979 792,35 | 930 987,63 |

| Poistosuunnitelma    | Poistomenetelmä | %    |
|----------------------|-----------------|------|
| Veden jakeluverkosto | Menojäännös     | 10 % |
| Viemäriverkosto      | Menojäännös     | 10 % |

| Pysyvät vastaavat             | 2024         | 2023         |
|-------------------------------|--------------|--------------|
| Poistamaton hankintameno 1.1. | 5 886 389,56 | 5 008 313,14 |
| Lisäykset tilikaudella        | 114 122,10   | 1 195 369,84 |
| Rahoitusosuudet tilikaudella  |              |              |
| Tilikauden poisto             | 535 059,66   | 317 293,42   |
| Kirjanpitoarvo                | 5 465 452,00 | 5 886 389,56 |

| Erittely siirtosaamisista | 2024 | 2023 |
|---------------------------|------|------|
| Yhdystilin saldo          |      |      |

| Oma pääoma                      | 2024         | 2023         |
|---------------------------------|--------------|--------------|
| Peruspääoma 1.1.                | 4 276 149,29 | 4 276 149,29 |
| Edellisten tilikausien ylijäämä | -245 236,76  | -79 795,11   |
| Tilikauden ylijäämä             | -393 911,00  | -165 441,65  |
| Oma pääoma yhteensä             | 3 637 001,53 | 4 030 912,53 |

| Erittely siirtoveloista | 2024         | 2023         |
|-------------------------|--------------|--------------|
| Yhdystilin saldo        | 2 020 422,91 | 1 934 127,15 |

## 8 LUETTELOT JA SELVITYKSET

Vuoden 2024 kirjanpito kirjat ja tositelajit sekä niiden säilytys

| Tositelaji                            | Säilytys                            |
|---------------------------------------|-------------------------------------|
| Tilinpäätös                           | Sidottu kirja arkistossa            |
| Tase- ja liitetietoerittelyt          | Paperitulosteena arkistossa         |
| Päiväkirjat                           | Paperitulosteena arkistossa         |
| Pääkirjat                             | Paperitulosteena arkistossa         |
| Muistiotositteet                      | 1 Paperitulosteena arkistossa       |
| Pysyvien vastaavien tositteet         | 9 Paperitulosteena arkistossa       |
| Tiliotetositteet                      | 010 Paperitulosteena arkistossa     |
| Myyntireskontran suoritustositteet    | 021 Paperitulosteena arkistossa     |
| Ostoreskontran suoritukset            | 040 Paperitulosteena arkistossa     |
| Palkkatositteet                       | 300 Paperitulosteena arkistossa     |
| Ostolaskutositteet                    | 410-420 Paperitulosteena arkistossa |
| Sähköiset ostolaskut                  | 470 Sähköisessä muodossa            |
| Laskutustositteet (myyntitositteet)   | 601-646 Paperitulosteena arkistossa |
| Konsernitilinpäätöksen tositteet      | Paperitulosteena arkistossa         |
| Toteutumisvertailu käyttötaloudesta   | Paperitulosteena arkistossa         |
| Toteutumisvertailu investointiosasta  | Paperitulosteena arkistossa         |
| Myyntireskontraraaportit              | Paperitulosteena arkistossa         |
| Ostoreskontraraaportit atk-tulosteena | Paperitulosteena arkistossa         |
| Palkkakortistot atk-tulosteena        | Paperitulosteena arkistossa         |

## 9 TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT

Tammelassa 24 päivänä maaliskuuta 2025



Eero Pura

Kunnanhallituksen puheenjohtaja



Jenni Rauhaniemi

Kunnanhallituksen 1. varapuheenjohtaja



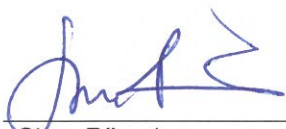
Heikki Vainio

Kunnanhallituksen 2. varapuheenjohtaja



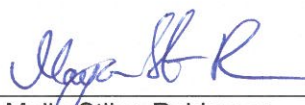
Manu Alarto

Kunnanhallituksen jäsen



Simo Pärssinen

Kunnanhallituksen jäsen



Maija-Stiina Rahkonen

Kunnanhallituksen jäsen



Katariina Suutela

Kunnanhallituksen jäsen



Juuso Alatalo

Kunnanjohtaja

### TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Tilintarkastuksesta on annettu erillinen tilintarkastuskertomus

Turussa sähköisen allekirjoituksen päivämääränä

BDO Audiator Oy

Tilintarkastusyhteisö

Kirsi Ehrlund

HT, JHT



TAMMELA

[www.tammela.fi](http://www.tammela.fi)

